

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vzdělávání třetího věku: jeho potřebnost, kvalita a rozvoj

Third-age education: Its desirability, quality, and development

Bc. Soňa Kalousková, Dis.

Vedoucí práce: PhDr. Wendy Drozenová, PhD.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Management vzdělávání

2018

Odevzdáním této diplomové práce na téma Vzdělávání třetího věku: jeho potřebnost, kvalita a rozvoj potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 17.4.2018

Velmi ráda bych poděkovala mé vedoucí práce paní PhDr. Wendy Drozenové, PhD. za veškerou pomoc a vstřícnost při zpracování mé diplomové práce a paní doc. PhDr. Janě Marii Šafránkové, CSc. za cenné tipy a rady, které mi poskytla. Dále bych ráda poděkovala paní PhDr. Jarmile Salivarové, Ph.D., která mi byla nápomocná při realizaci mého šetření v rámci Pedagogické fakulty. Děkuji všem garantům kurzů na univerzitách třetího věku Univerzity Karlovy v Praze za jejich čas při vyplňování dotazníků a speciálně garantům p. PhDr. Haně Havlůjové, Ph.D., p. prof. PhDr. Anně Hogenové, CSc. a děkanovi Pedagogické fakulty p. prof. PaedDr. Michalovi Nedělkovi, Dr. za možnost realizace dotazníků u účastníků vzdělávání v jejich kurzech. Dále bych ráda poděkovala p. prom. biol. Karlu Prášilovi, CSc. a p. doc. RNDr. Pavlu Svobodovi, CSc. za jejich čas a ochotu při realizaci mého výzkumu. Rovněž bych ráda poděkovala všem účastníkům vzdělávání na univerzitě třetího věku Univerzity Karlova v Praze, kteří se svými názory připojili k realizaci mého šetření. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině za veškerý klid a podporu, kterou mi poskytli.

ABSTRAKT

Cílem diplomové práce je prozkoumat situaci vzdělávání třetího věku v České republice se zvláštním zřetelem na univerzity třetího věku (U3V) se zaměřením na Univerzitu Karlovu (UK) a Pedagogickou fakultu UK. Na základě těchto zjištění dospět k závěrům o tom, jak může management vzdělávání přispět k rozvoji U3V. Téma bylo vybráno na základě výzkumníkovy zájmu o problematiku. V teoretické části se uvádějí potřebné znalosti o celoživotním vzdělávání, vzdělávání třetího věku, a je představeno téma stárnoucí společnosti. V praktické části se zpracovává sociologický výzkum s kvantitativním šetřením s použitím elektronických i tištěných dotazníků a řízeného rozhovoru, který má za cíl zmapovat současnou situaci U3V, jeho kvalitu a možnosti dalšího rozvoje. V závěrečné části jsou zhodnoceny poznatky z celého výzkumu.

KLÍČOVÁ SLOVA

celoživotní vzdělávání, kvalita vzdělávání, senioři, Univerzita třetího věku, vzdělávání třetího věku

ABSTRACT

The object of this diploma thesis is to examine the state of affairs in the third-age education in the Czech Republic, with regard to University of the Third Age (U3A), focusing especially to Charles University and Pedagogical Faculty of Charles University. On the basis of the results to reach conclusions concerning the question how the management of education can contribute to the development of U3A. The topic was chosen because of the researcher's interest in this issue. In the theoretical part, the necessary knowledge about lifelong learning and third-age education is presented, and the topic of ageing society is explained. The following practical part consists of sociological research with quantitative research, with usage of electronic and printed questionnaires and a regulated interview, which aims to map the state of affairs in U3A, its quality and possibilities of its further development. In the final part the findings of the research are presented.

KEYWORDS

quality of education, lifelong learning, seniors, third-age education, University of the Third Age

Obsah

1	Úvod	6
2	Celoživotní vzdělávání	7
2.1	Stárnoucí společnost	16
2.2	Cíle a význam edukace seniorů.....	24
3	Vzdělávání třetího věku.....	29
3.1	Rozvoj vzdělávání.....	34
3.2	Kvalita vzdělávání	36
3.2.1	Vzdělávací instituce.....	39
3.2.2	Vzdělávací programy a kurzy.....	40
3.2.3	Lektoři vzdělávání	41
3.3	Trendy vzdělávání.....	44
3.4	Instituce vzdělávání třetího věku	49
4	Analýza vzdělávání univerzity třetího věku	55
4.1	Vyhodnocení šetření posluchačů U3V	58
4.2	Vyhodnocení šetření garantů U3V	101
4.3	Shrnutí získaných poznatků a jejich interpretace.....	124
5	Závěr.....	134
6	Seznam použitých informačních zdrojů	146
7	Seznam příloh	150
8	Seznam grafů	158

1 Úvod

Tato diplomová práce *Vzdělávání třetího věku: jeho potřebnost, kvalita a rozvoj* zjišťuje potřebnost vzdělávání třetího věku, jeho kvalitu a možnosti dalšího rozvoje v České Republice.

Cílem diplomové práce je:

Prozkoumat situaci vzdělávání třetího věku v České republice se zvláštním zřetelem na univerzitu třetího věku (U3V) se zaměřením na Univerzitu Karlovu v Praze (UK) a Pedagogickou fakultu UK. Na základě získaných poznatků dospět k závěrům o tom, jak může management vzdělávání přispět ke kvalitě U3V.

Hlavní výzkumné otázky jsou:

- I. Existuje koncept kvality vzdělávání třetího věku?
- II. Jaká je situace ve vzdělávání třetího věku na Univerzitě Karlově, se zvláštním zřetelem ke studiu U3V na Pedagogické fakultě UK?
- III. Jak může management vzdělávání přispět ke kvalitě U3V?

Pro uvedení do tématiky diplomové práce *Vzdělávání třetího věku: jeho potřebnost, kvalita a rozvoj* jsou níže objasněny termíny a uvedeny definice, které pomáhají k pochopení problematiky. Analyzuje se oblast celoživotního vzdělávání, stárnutí společnosti, vzdělávání třetího věku, kvality vzdělávání a trendy vzdělávání. Práce se zaměřuje na instituce vzdělávání třetího věku a vymezuje se pojem Univerzita třetího věku.

V diplomové práci je realizován sociologický výzkum s kvantitativním šetřením a využitím teoreticko-empirické metody. Ke sběru dat jsou použity elektronické i tištěné dotazníky a technika řízeného rozhovoru, které mají za cíl zmapovat současnou situaci vzdělávání U3V na UK a jeho kvalitu.

V závěrečné části jsou zhodnoceny poznatky z celého výzkumu a zodpovězeny hlavní výzkumné otázky. Diplomová práce obsahuje i doporučení pro praxi uvedených fakult UK a managementu vzdělávání.

2 Celoživotní vzdělávání

Pojem celoživotní učení, společně s jeho variantami jako např. celoživotní vzdělávání, kontinuální vzdělávání, permanentní vzdělávání aj., procházel v průběhu historického vývoje koncepčními změnami. Dnes je možno definovat dvě roviny pohledu na celoživotní učení a těmi jsou ideální pojetí učení a teoretický koncept. Ideální pojetí učení je vnímáno jako kontinuální proces, který prochází celým životem jedince, kdežto teoretický koncept definuje směřování vzdělávací politiky (Dvořáková et al. 2016, s. 89).

Pojmem celoživotní učení se rozumí „*veškeré účelné formalizované i neformální činnosti související s učením, které se průběžně realizují s cílem dosáhnout zdokonalení znalostí, dovedností a odborných předpokladů*“ (Memorandum o celoživotním učení, 2001 in Veteška et al. 2011, s. 50).

Celoživotní vzdělávání je rovněž možno definovat jako „*proces adaptace na měnící se podmínky ekonomiky, techniky a společnosti*“ (Veteška a Tureckiová, 2008, s. 13).

Veteška uvádí, že „*Hlavním cílem proměny tradičního školního vzdělávání je vytvořit pevné základy pro celoživotní učení, vybavit žáky nezbytnými sociálními a profesními dovednostmi a motivovat je k učení po celý život.*“ (Veteška et al. 2011, s. 49)

Jedním z cílů celoživotního učení je vzdělanost. Pojem „vzdělanost“ má multidisciplinární charakter. Může být chápán jako souhrn všeho formálního, neformálního a informálního učení, jako nejvyšší úroveň formálního vzdělávání, jako charakteristika pracovních sil nebo jako vlastnost národní (etnické) kultury (Průcha in Veteška et al. 2014, s. 12).

Veteška a Tureckiová uvádějí, že „*Vzdělávání (education) lze tedy obecně charakterizovat jako proces, v němž si prostřednictvím vyučování jedinec osvojuje soustavu poznatků a činností, kterou vnitřním zpracováním – učením se – přetváří ve vědomosti, znalosti, dovednosti a návyky.*“ (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 19)

Ačkoliv je na vzdělání kladen v dnešní společnosti veliký důraz, podle Kellera získaný diplom v postindustriální společnosti znamená méně než dříve. Vzdělávání dle něj „*častěji působí jen jako vynucená strategie, jako pojistka, aby mladý člověk neklesl pod životní a statusovou úroveň svých rodičů.*“ (Keller, 2010, s. 47)

Veteška vnímá vzdělání jako důležité, hlavně pro budoucí vývoj a rozvoj společnosti. Nicméně nemělo by být jen reakcí na potřeby a zájmy společnosti. Vzdělání má podle něj i hlubší podstatu: „(...) *zbavuje hlouposti, která plodí strach. Strach, který plodí bezmoc a beznaděj a ty potom společně plodí nenávist.*“ (Salivarová a Veteška, 2013, s. 20)

Současná společnost čelí osobním, pracovním a společenským změnám, právě ty jsou důvodem ke stále rostoucím politickým iniciativám v oblasti celoživotního učení (Veteška a Tureckiová, 2008, s. 15).

Investice do vzdělání je v současnosti jediná volba, která umožňuje naplňovat sociálně-ekonomické cíle. Týká se to nejen zvyšování zaměstnanosti všech věkových skupin, ale má to vliv i na sociální začlenění. V konečném důsledku vzdělávání zvyšuje kvalitu pracovního i společenského života a rovněž celkový blahobyt společnosti (Národní akční plán, online, s. 17).

Důležitost celoživotního učení podpořil evropský dokument Memoranda o celoživotním učení, který zdůrazňuje potřebu stálého přístupu k učení, rozvoj efektivních metod vyučování, snadný přístup k informacím a to zejména skrze využití informačních a komunikačních technologií (Zlámalová in Veteška et al. 2011, s. 167).

Memorandum deklaruje, že se principy celoživotního učení musí stát „*principem určujícím nabídku a účast v jakémkoli kontextu učení*“ a v dalších letech by mělo dojít k uskutečnění vize, že „*Všichni lidé, kteří žijí v Evropě, bez výjimky, by měli mít stejné příležitosti k tomu, aby se přizpůsobili požadavkům sociálních a ekonomických změn a aktivně se podíleli na utváření budoucnosti Evropy.*“ (Memorandum celoživotního učení, online, s. 2)

Dalším uceleným koncepčním dokumentem je Strategie celoživotního učení, která představuje ucelený koncept celoživotního učení v oblasti počátečního, všeobecného i odborného vzdělávání, terciálního vzdělávání a dalšího vzdělávání. Cíle strategie vycházejí z programu „Vzdělávání a odborná příprava 2010“, který je definován v Lisabonské strategii. Cíle směřují k podpoře osobního rozvoje a vzdělávání, sociální soudržnosti, aktivního občanství a konkurenceschopnosti celého státu (Veteška et al. 2011, s. 52).

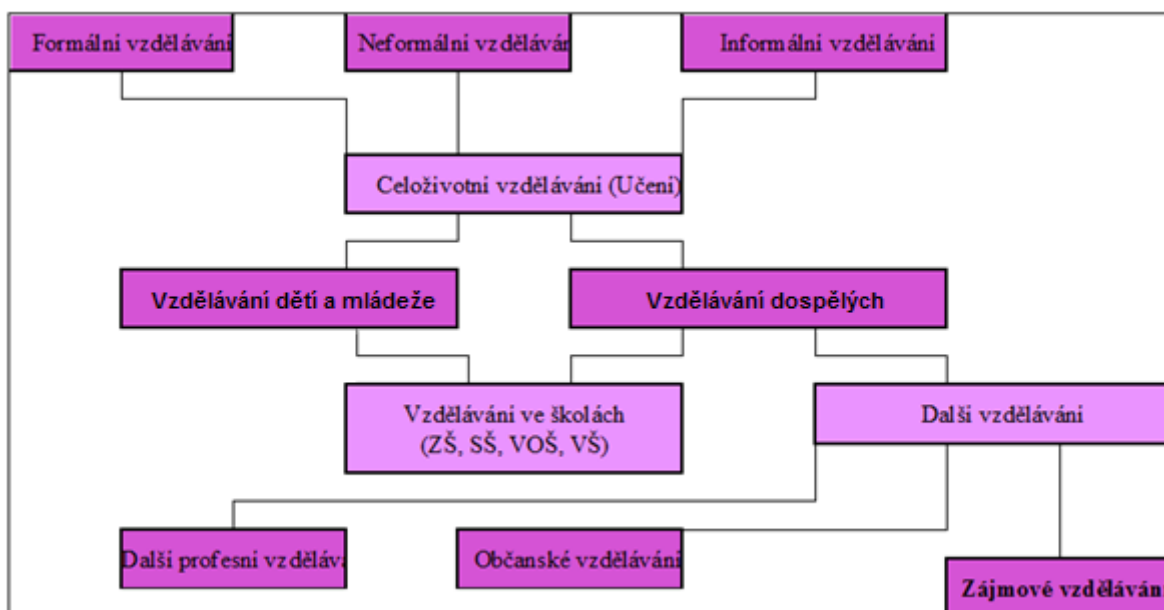
Celoživotní učení zahrnuje především oblasti:

- formálního vzdělávání (realizované ve formálních vzdělávacích institucích)
- neformálního vzdělávání
- informálního vzdělávání (Veteška, 2016, s. 97-98).

Vzdělávací aktivity a činnosti, které probíhají mimo školní vzdělávací systém, spadají do oblasti neformálního vzdělávání. Jedná se o různě specifické vzdělávací programy, které jsou často organizované v oficiálních vzdělávacích institucích. Mimo ně do této oblasti spadá i zájmové a podnikové vzdělávání (Šerák, 2009, s. 16).

Oblast informálního vzdělávání charakterizuje Dvořáková jako nezáměrné získávání vědomostí, schopností a dovedností z každodenních aktivit běžného života. Často je nezáměrné, neorganizované a nesystematické a institucionálně nekoordinované (Dvořáková et al. 2016, s. 119).

Obrázek č. 1: Rozdělení celoživotního vzdělávání v České republice

Zdroj: Vlastní zpracování

V České republice se celoživotní učení rozděluje na:

- vzdělávání dětí a mládeže (počáteční vzdělávání)
- vzdělávání dospělých

Veteška uvádí, že *„Počáteční i další vzdělávání by mělo vybavovat člověka především dovednostmi a schopnostmi invenčně řešit novodobé problémy sociální soudržnosti i ekonomiky založené na znalostech a nemělo by postrádat morální obsah.“* (Veteška et al. 2011, s. 50)

Počáteční vzdělávání je v České republice řazeno do oblasti formálního vzdělávání, které se dále dělí na:

- Preprimární vzdělávání (zpravidla probíhá od 3 do 6 let věku dítěte a není povinné. Zařazovány jsou do této oblasti např. mateřské školy)
- Primární vzdělávání (povinné vzdělávání pro děti ve věku 6 až 11 let a je součástí povinné školní docházky, která je v České republice nastavena na devět školních let)
- Sekundární vzdělávání (navštěvují žáci od 11 do 19 let, řadí se sem povinné školní vzdělávání na druhém stupni základních škol, víceletá gymnázia a konzervatoře, rovněž je sem řazeno i nepovinné sekundární vzdělávání jako jsou gymnázia, střední odborné školy a učiliště, aj.)
- Terciální vzdělávání (nepovinné vzdělávání, které je realizováno na vyšších odborných školách a vysokých školách) (Dvořáková et al. 2016, s. 107-108).

Další vzdělávání neboli *“Druhá vzdělávací šance“* je rovněž jako celoživotní vzdělávání *„otevřeno všem bez rozdílu věku, zájmu, nadání nebo společenského postavení, umožňuje co největší využití lidského potenciálu.“* (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 16)

Dalšího vzdělávání se může člověk účastnit po celý život a to buď organizovaně či neorganizovaně. Do neorganizovaného dalšího vzdělání je zařazováno informální učení, které zahrnuje bezprostřední získávání vědomostí z každodenních zkušeností a není tedy systematizováno. Nejčastěji probíhá v rodině, mezi vrstevníky, v práci, ve volném čase, při sledování televize, aj. Organizované další vzdělávání probíhá v institucích formálního

vzdělávání (školy) a výstupem je formální produkt vzdělání (diplom) nebo může být realizováno v institucích neformálního vzdělání mimo systém škol (Veteška, 2016, s. 108).

Je to nejdelší etapa v konceptu celoživotního učení a navazuje na počáteční vzdělávání, které probíhá před vstupem na pracovní trh. Následuje po absolvování školského vzdělávacího stupně a začíná vstupem na pracovní trh. Další vzdělávání se dělí na tři subsystémy:

- Občanské vzdělávání
- Další profesní vzdělávání
- Zájmové vzdělávání (Veteška, 2016, s. 107).

Občanské vzdělávání dospělých se zaměřuje na formování vědomí práv a povinností osob směrem k jejich občanským, politickým, společenským i rodinným rolím (Dvořáková et al. 2016, s. 116-117).

Další profesní vzdělávání je jako jediná oblast dalšího vzdělávání legislativně ukotveno v zákoníku práce. Vzdělávání je účelové s okamžitou využitelností a užitek, který směřuje k udržení konkurenceschopnosti dané země.

Zahrnuje:

- Normativní vzdělávání (např. povinné školení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci)
- Vzdělávání v průběhu adaptace a orientace (např. zprostředkování informací při nástupu pracovníka do zaměstnání)
- Kvalifikační vzdělávání (udržování, zvyšování a rozšiřování kvalifikace v rámci pracovního zařazení) (Dvořáková et al. 2016, s. 109-112).

Zájmové vzdělávání dospělých probíhá ve volném čase jedince. Jedná se o cílevědomý rozvoj individuálních zájmů jedince, který přispívá ke kvalitě osobního života i rozvoji celé společnosti. Může probíhat sebevzděláváním z informačních zdrojů (odborná literatura, internet, aj.) nebo v rámci formálních (školy) či neformálních vzdělávacích institucí (nestátní neziskové organizace). V současné době neexistuje konkrétní strategie rozvoje zájmového vzdělávání dospělých. Jako systémová podpora je vnímán zákon

zájmového vzdělávání dětí a mládeže, kde se téma protíná s cíli a obsahy občanského a profesního vzdělávání dospělých (Dvořáková et al. 2016, s. 112-116).

Základní charakteristiky zájmového vzdělávání jsou dobrovolnost, neformálnost, pestrost, svoboda výběru, vlastní aktivita a otevřenost celého systému. Jeho cílem je harmonicky rozvinutá osobnost, která je samostatná a zároveň zapojená do společenských vztahů (Šerák, 2009, s. 52-54).

Nově získané vědomosti a dovednosti z oblasti zájmového vzdělávání lze využít i v pracovním procesu, kdy výstupem může být i získaná formální kvalifikace. Ta je nejčastěji udělována v oblasti jazykového vzdělávání, výpočetní techniky a jiných kurzů (Šerák, 2009, s. 23).

Zájmové vzdělávání „(...) sice slouží zpravidla především rozvoji zálib nebo osobně motivovaných znalostí, zároveň však jsou jeho výsledky využitelné i v profesní kariéře jednotlivce a přispívají ke zvyšování úrovně vzdělanosti ve státě.“ (Bílá kniha, 2001 cit. podle Šerák, 2009, s. 23)

Dle Šeráka *„Hlavním cílem zájmového vzdělávání není přesto příprava na utilitární, profesní využití nabytých znalostí a dovedností, ale spíše rozšiřování horizontu nabízených možností.“* (Šerák, 2009, s. 46)

Účastníky zájmového vzdělávání jsou různé věkové skupiny napříč celým lidským životem. Skupiny jsou tedy velmi rozdílné a pestré. Nejaktivnější skupinou je věková kategorizace 19-25 let. Velké zastoupení mají i senioři (55+), kteří mají dostatek volného času (Šerák, 2009, s. 131).

Na základě výsledků analýzy stavu rozvoje celoživotního vzdělávání podle SWOT analýzy, kterou eviduje Strategie celoživotního učení ČR z roku 2007, bylo zjištěno, že neformálního vzdělávání se v České republice (ČR) účastní kolem 13% populace. Bylo zjištěno, že méně se do kurzů zapojují ženy a to zejména platí pro věkovou skupinu 25–34 let a nejstarší 55–64 let. Z těchto statistik vyplývá, že v ČR jsou relativně horší možnosti sladit péči o rodinu s dalším vzděláváním a menší ochota angažovat se v dalším vzdělávání ve vyšším věku (Strategie celoživotního učení ČR, 2007, s. 46).

Existují dva modely vztahu státu a zájmového vzdělávání. V prvním modelu stát aktivně podporuje vzdělávací nabídku, neboť vzdělanost obyvatel považuje za úroveň vyspělosti celé společnosti. Druhý přístup, tzv. liberální, přenechává iniciativu účastníkům, kteří sami investují do svého vzdělávání a rozvoje. V České republice převazuje styl liberální. Stát by zde měl být v pozici vytváření legislativních norem, podněcovat informovanost obyvatelstva, koordinovat vzdělávací instituce, aj. (Šerák, 2009, s. 47-48).

Aktivita dalšího vzdělávání v České republice jsou především financovány ze soukromých zdrojů. Nejčastějšími zdroji financování nestátních neziskových organizací v oblasti zájmového vzdělávání dospělých jsou dle Šeráka:

- příspěvky ze státního, krajského nebo obecního rozpočtu
- granty a dotace Evropské Unie
- členské příspěvky
- dary (od občanů a firem)
- výnosy z vlastní činnosti (vstupné, podej materiálů, aj.) (Šerák, 2009, s. 120-121).

Situace v České republice je v oblasti zájmového vzdělávání dospělých velmi nepřehledná, a to nejen z hlediska nabízených edukačních aktivit skrze nahodilé komerční a polokomerční kurzy, ale i z hlediska nabízených edukačních forem a metod vzdělávání. Celý systém je roztržštěn na různé segmenty s odlišnými cíli i zájmy. Je zde tedy potřeba nastavit organizovaný a vnitřně provázaný systém vzdělávání dospělých (Šerák, 2009, s. 95-96).

V České republice v současné době neexistuje systém sběru dat, který by informoval o počtu vzdělávacích institucí a jejich nabídce edukačních aktivit. Vytvoření komplexní centrální databáze ztěžuje fakt, že vzdělávací organizace nemají registrační povinnost (Šerák, 2009, s. 112).

Celá sféra dalšího vzdělávání se setkává s absencí komplexního legislativního ukotvení. Neexistuje orgán státní správy, který by měl v kompetenci vzdělávání dospělých jako celek. Ze současných právních norem se vzdělávání dospělých okrajově dotýká školský (561/2004 Sb.) a vysokoškolský zákon (111/1998 Sb.), dále zákon 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, jehož koncepce je vzdálená zájmovému

vzdělávání. Strategické dokumenty typu Národní program vzdělávání v ČR, tzv. Bílá kniha (2001) či Strategie celoživotního učení ČR (2007) nemají legislativní charakter (Šerák, 2009, s. 119).

„Pokud dáme celou situaci do souvislosti se zřízením nového odboru dalšího vzdělávání MŠMT, který se – navzdory svému názvu – zaměřuje pouze na určité oblasti dalšího profesního vzdělávání (např. rekvalifikace, uznávání dílčích kvalifikací, uznávání odborných kvalifikací apod.), zatímco od velké části zbývajících segmentů dalšího vzdělávání (kromě zájmového i občanské nebo vzdělávání seniorů) se programově distancuje, nezbyvá nám než konstatovat, že od státu nemůžeme v blízké budoucnosti jakoukoli konkrétní podporu očekávat.“ (Šerák, 2009, s. 94)

Pavlů uvádí, že zájem o další vzdělávání mezi dospělými stále vzrůstá. *„Učení se jim stává průvodcem v celé šíři života. Problémy dospělých napomáhá řešit andragogika.“* (Pavlů in Veteška et al. 2014, s. 48-49).

Celoživotní vzdělávání a učení dospělého jedince je hlavním předmětem vědní disciplíny andragogiky, která je organizovaná buď dospělým samým, nebo někým druhým (Palán a Langer, 2008 cit. podle Veška, 2016, s. 29).

Obecně můžeme andragogiku definovat jako vědní obor, který se zaměřuje na vzdělávání a učení se dospělých (Beneš, 2014 cit. podle Veteška, 2016, s. 26).

Od svého vzniku a následného rozvoje je koncipována jako interdisciplinární věda, která v sobě zahrnuje integrující poznatky, pojmy i jednotlivé teorie (Beneš, 2002 cit. Podle Dvořáková et al. 2016, s. 16).

Balvín vnímá andragogiku jako vědu o vedení dospělého člověka. Dospělý člověk je vedený nejenom profesně, kulturně a sociálně, ale i v oblasti multikulturních a pluralitních kompetencí, kdy se dospělý jedinec učí o poznávání jiných kultur a respektování jednotlivých specifických znaků (Balvín, 2012 cit. podle Veteška, 2016, s. 27).

„Andragogika tak bývá v různých kontextech pojímána jako teorie vzdělávání a učení (se) dospělých, teorie sebeřízeného učení dospělých, prostředek mobilizace lidského kapitálu či prostředek animace a pomoci dospělému člověku v kritických okamžicích jeho života.“ (Dvořáková et al. 2016, s. 12)

Vacínová uvádí, že pro andragogiku je „*výchova, vzdělání, učení a péče předmětem. Zkoumá tyto fenomény v jejich celistvosti, systematicky a ve vzájemných vztazích autogenních a sociogenních, demografických a kulturních faktorů*“ (Vacínová in Veteška et al. 2011, s. 9).

Dle Průchy a Vetešky (2012, 2014 cit. podle Veteška 2016, s. 27) charakterizují objekt andragogiky jako dospělého jedince, který je biologicky, psychicky, sociálně a ekonomicky zralý.

Pro označení výše dispozic dospělého, který se může aktivně zařadit do vzdělávacího procesu, je používán termín *docilita*. Termín *docilita* označuje míru schopností učení se dospělých. Vzniklá vzdělavatelnost se s věkem již neztrácí, pouze se obměňuje a strukturně se mění (Benešová, 2014, s. 112).

Pro pojem „andragogika“ je často využíváno synonymum „vzdělávání dospělých“. Termín je chápán jako vědní disciplína a zároveň i samotná praxe vzdělávání a učení (se) dospělých (Dvořáková et al. 2016, s. 13).

Vzdělávání dospělých je subsystémem celoživotního učení. Obsahuje všeobecné a profesní vzdělávání, které probíhá po dosažení určitého stupně vzdělání. Je iniciátorem změn, který se stal součástí dnešní společnosti a života jedince (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 16).

Toto období je z hlediska celého lidského života nejdelší, představuje až tři čtvrtiny života člověka. Vzdělávání dospělých je vzdělávací proces, ve kterém se odrážejí všechny vzdělávací aktivity dospělého jedince v rámci formálního a neformálního vzdělávání (Veteška, 2016, s. 88).

„Dospělý jedinec prochází ve svém vývoji řadou změn, jak psychických, tak sociálních, které je nutno brát v potaz v případě jeho vzdělávání či učení. Dochází nejen k proměně emocionality, kognitivních funkcí, ale také profesních a dalších sociálních rolí. Tyto proměny jsou se stoupajícím věkem ještě umocňovány.“ (Salivarová a Veteška, 2014, s. 55)

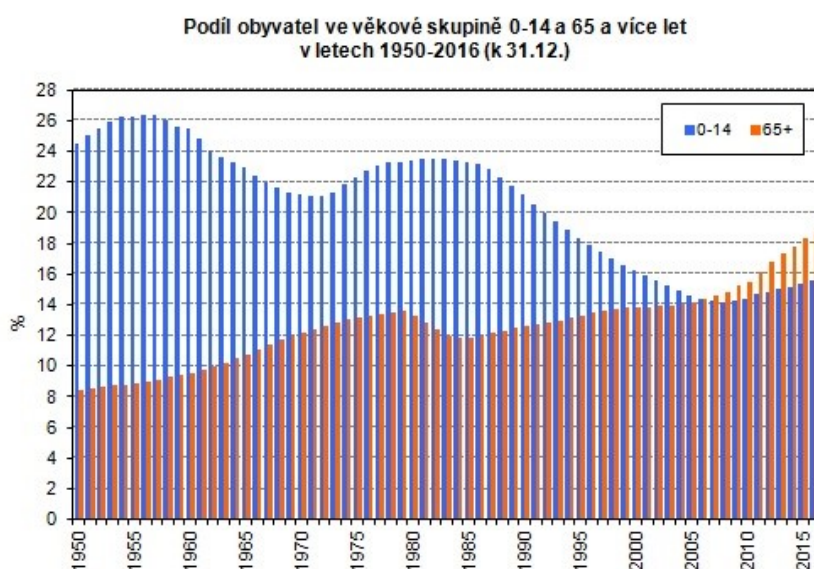
Mezi cílovou skupinu andragogiky spadají i senioři ve věku 65+. Ačkoliv u starších lidí dochází k poklesu duševní výkonnosti, pomocí tréninku kognitivních schopností jej lze zpomalit, zastavit či dokonce i zvýšit (Dvořáková et al. 2016, s. 81).

2.1 Stárnoucí společnost

V současné době se skladba obyvatelstva mění hlavně z důvodu celkového zlepšení sociálních, ekonomických a lékařských podmínek. Dožívání se vyššího věku života přináší nový prostor pro realizaci vzdělávacích aktivit ve stárnoucí generaci (tj. pro starší a staré jedince) (Veteška 2016, s. 150 – 151).

Následující graf č. 1 představuje dlouhodobý trend stárnutí populace České republiky. Potvrzuje, že poměr základních věkových skupin 0-14 a 65 a více let v letech 1950-2016 se změnil. Podíl dětské složky z celkové populace klesá a podíl nejstarší věkové kategorie naopak stále roste.

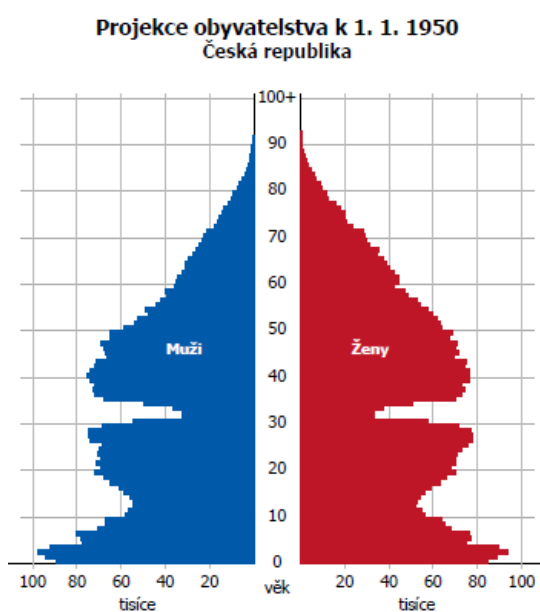
Graf č. 1: Podíl obyvatel ve věkové skupině 0-14 a 65 a více let v letech 1950-2016 (Zdroj: ČSÚ, Podíl obyvatel, online)

Neustálé prodloužování lidského života, který se během padesáti let prodloužil o dvacet let, je považováno za úspěch lidstva. Dlouhověká společnost ale bude do budoucna muset čelit schopnosti adaptability a udržitelnosti systému sociálního zabezpečení, změnám na trhu práce a vyšším investicím do lidských zdrojů (Vacínová in Veteška et al. 2011, s. 9).

Veteška uvádí, že „Svět rychle stárne: počet lidí starších 60 let v poměru k celkovému počtu světového obyvatelstva se zvýší z 11% v roce 2006 na 22% do roku 2050. V té době

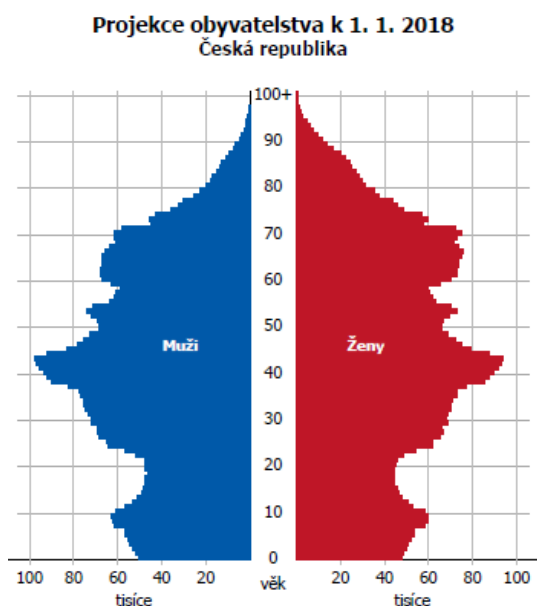
bude poprvé v lidských dějinách ve světové populaci více seniorů než dětí.“ (Veteška, 2017, s. 23)

Z následujících grafů č. 2, 3, 4, 5, které představují projekci obyvatelstva, lze vyčíst odhad budoucího vývoje počtu obyvatel a složení obyvatelstva podle pohlaví a věku. Jsou sestaveny na základě formulovaných předpokladů dalšího vývoje úrovně plodnosti, úmrtnosti a zahraniční migrace. *„Vychází ze stavu, který je odrazem dlouhodobého populačního vývoje trvajících přibližně jedno století.“* (Terezie Štyglerová, Michaela Němečková, Miroslav Šimek, Stárnutí se nevyhneme, online)

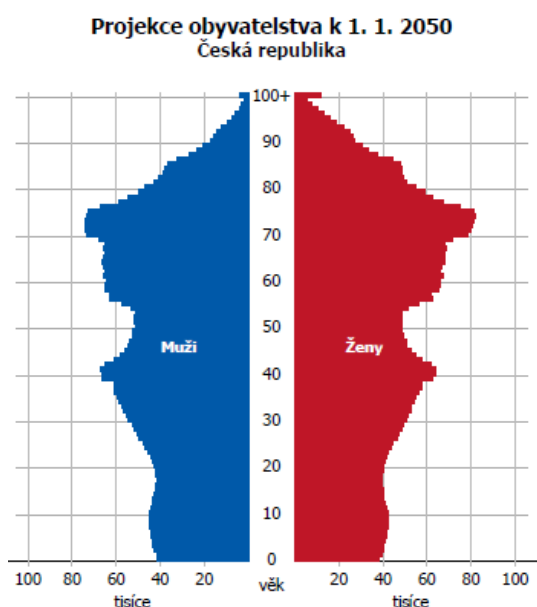
Graf č. 2: Projekce obyvatelstva k r. 1950 (Zdroj: ČSÚ, Projekce obyvatelstva, online)

Graf č. 2 ukazuje projekci obyvatelstva České republiky k datu 1950. Z grafu je patrné, že v tomto roce je vysoká porodnost, jejíž důsledky se odráží do současnosti. Z této velké vlny narozených dětí se narodilo ještě více dětí kolem roku 1970.

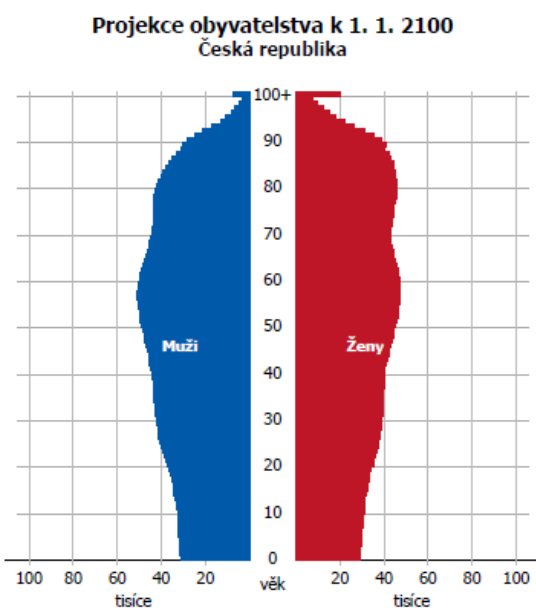

Graf č. 3: Projekce obyvatelstva k r. 2018 (Zdroj: ČSÚ, Projekce obyvatelstva, online)

Graf č. 3 zobrazuje projekci obyvatelstva k roku 2018. Vlna dětí je zde promítnuta do silných populačních ročníků kolem věku 40 let. Právě tato věková kategorie se za 15 až 20 let přesune do důchodového věku. Z grafů č. 4 a č. 5 níže vyplývá, že aktivních obyvatel v České republice, kteří budou aktivně pracovat, bude ubývat. Předpokladem tedy je stále se zvyšující průměrný věk obyvatel, tento fakt se nazývá stárnoucí společnost.

Graf č. 4: Projekce obyvatelstva k r. 2050 (Zdroj: ČSÚ, Projekce obyvatelstva, online)

Graf č. 5: Projekce obyvatelstva k r. 2100 (Zdroj: ČSÚ, Projekce obyvatelstva, online)

Data z projekcí jsou zaznamenány v tabulce č. 1. Zde je číselné zobrazení předpokládaného navyšování celkové počtu věkové skupiny obyvatelstva 65+ a snižování celkového počtu věkové skupiny 15 let a méně. Je zde předpoklad, že v roce 2050 bude věková skupina 65+ téměř 4,5x větší než dnes.

Tabulka č. 1: Věkové skupiny obyvatelstva České republiky

	1950	2018	2050	2100
65+	738 291	2 053 620	3 158 657	2 508 879
15 - 64	6 014 231	6 861 006	5 389 512	4 262 989
<15	2 139 927	1 621 690	1 264 703	940 228
Celkem	8 892 449	10 536 316	9 812 872	7 712 096

Zdroj: ČSÚ, Projekce obyvatelstva (1950 - 2101) (Vlastní zpracování)

Graf č. 6: Očekávaný vývoj průměrného věku obyvatel do roku 2101 (Zdroj: ČSÚ, Očekávaný vývoj průměrného věku obyvatel, online)

Z grafu je patrné, že střední délka života neboli naděje na dožití se bude stále prodlužovat. V roce 2013 byl průměrný věk obyvatel České republiky zhruba 41 let. V roce 2050 je předpoklad průměrného věku obyvatel 49 let.

Z vybraných demografických statistik a grafů je čitelné, že průměrný věk obyvatel v České republice se zvyšuje. Stárnutí populace je v tuto chvíli neodvratitelný proces, kterému nepomůže ani masivnější migrace z ciziny. Celkové stárnutí populace by mohla zmírnit pouze vysoká a stabilní plodnost, která není v tuto dobu při aktuálních podmínkách příliš realistická (Štyglerová, Němečková, Šimek, Stárnutí se nevyhneme, online).

Problematika stáří je společenský fenomén, s kterým se potýká celý svět. Aktuální řešící se priority jsou:

- integrace seniorů do společnosti
- prevence věkové diskriminace
- maximální využitelnost všech forem péče, služeb a nákladů
- pomoc rozvojovým zemím se zvládnutím růstu seniorské populace
- důraz na kvalitu života ve stáří (Kalvach et al. 1997 cit. podle Mühlpachr, 2004, s. 17).

Problematikou se zabývá Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období 2013-2017, který uvádí tyto priority:

- zajištění a ochranu základních lidských práv
- celoživotní vzdělávání
- mezigenerační spolupráce a dobrovolnictví
- kvalitní životní prostředí
- zdravé stárnutí
- péči o seniory se sníženou schopností starat se sami o sebe
- zaměstnání starších jedinců a seniorů ve vazbě na systém důchodového pojištění (Salivarová a Veteška, 2014, s. 42).

Pojem „stárnutí“ definuje Benešová jako *„souhrn změn ve struktuře a funkcích organismu, které podmiňují jeho vyšší zranitelnost, pokles schopností a výkonnosti jedince.“* (Benešová, 2014, s. 42)

Stárnutí je tedy zákonitý, celoživotní a individuální proces, který vychází z genetické výbavy jedince, jeho zdravotních odlišností a celkového životního stylu (Mühlpachr, 2004, s. 22).

Baudisch uvádí, že *„Stárnutí je proces, který se projevuje zvyšováním rizika úmrtí s věkem a snižováním schopnosti reprodukce.“* (Baudisch in Gruss, 2009, s. 63)

Pojem „stáří“ definuje Veteška jako poslední etapu života člověka. Stáří by mělo přinášet jedinci určitý nadhled, moudrost, pocit naplnění, ale zároveň i pokles schopností a dovedností (Salivarová a Veteška, 2014, s. 7).

Periodizace stáří není striktně uváděna. Jednotliví autoři si určují vlastní členění převážně pro své vědecké výzkumy. Salivarová a Veteška se přiklání k názoru, že *„stáří nemůžeme definovat jako vědecký pojem s přesně daným významem a kalendářní chronologií“* (Salivarová a Veteška, 2014, s. 10-11).

Světová zdravotnická organizace (WHO) člení stáří do tří stádií:

- rané 60-74 let
- vlastní 75-89
- dlouhověkost 90 let a více (Veteška, 2017, s. 42).

Americká geriatrická společnost periodizuje stáří na:

- mladší stáří 65-74 let
- stáří 75-94 let
- dlouhověkost 95 let a více (Veteška, 2016, s. 155).

Mühlpachr člení stáří na:

- mladí senioři 65-74 let
- staří senioři 75-84 let (75. rok života se často objevuje jako kritický bod)
- velmi staří senioři 85 let a více (Mühlpachr, 2004, s. 21).

Pojem „senior“ také není v literatuře jednoznačně vymezen. Je tak označován stárnoucí a starý člověk, stále častěji jsou ale tyto termíny nahrazovány označeními 50+, 65+ aj. V dnešní době se setkáváme s věkovou hranicí odchodu do starobního důchodu 65+. Odchod do důchodu je jedna z nejvýznamnějších změn v životě jedince a vztahuje se k ekonomické aktivitě jedince. Avšak tato hranice se stále posouvá, spolu s delší délkou dožití jedinců (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 47-50).

„Tím, jak je prodlužována doba života člověka, je nutné uvažovat také o tom, jak kvalitně jedinec svůj život prožívá, tedy nejen přežívá.“ (Salivarová a Veteška, 2014, s. 6)

Čípková charakterizuje kvalitu života jako pojem, který je *„multioborový a je interakčním důsledkem faktorů sociálních, zdravotních, ekonomických, environmentálních a dalších.“* (Čípková in Veteška et al. 2011, s. 131)

Světová zdravotnická organizace (WHO) charakterizuje kvalitu života jedince jako *„individuální vnímání vlastní pozice v kontextu kultury, v níž žije a ve vztahu k vlastním cílům, očekáváním, životním standardům a zájmům.“* (WHO, 1997 cit. podle Veteška, 2017, s. 31)

Pro zajištění kvality života seniorů je nutné znát jejich potřeby, které se po celý lidský život mění. V první řadě mezi ně patří fyziologické, materiální a finanční potřeby. Dalšími důležitými jsou psychologické potřeby lásky, sounáležitosti, respektu, uznání, pozornosti a seberealizace (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 151).

Balcarová tvrdí, že kvalita života seniorů závisí na mnoha faktorech. Jsou to otázky zdraví, možnosti seberealizace, naplnění smyslu života, materiálních podmínek aj. Senioři jsou poměrně širokou skupinou, kde se setkáváme s různým věkem seniorů a jejich rozdílnou kondicí. Je proto složité stanovit opatření, která by dokázala reagovat na jednotlivá specifika problematiky stárnutí a stáří (Balcarová in Veteška et al. 2003, s. 256).

Podle Vetešky *„Zdraví představuje hlavní pilíř kvalitního života a jakékoliv onemocnění tuto kvalitu snižuje, či jinak ovlivňuje.“* (Veteška, 2017, s. 32)

Stárnutí sebou přináší různé nemoci. Převažují tzv. degenerativní onemocnění, která jsou způsobována opotřebením orgánů a patří mezi chronické dlouhodobé nemoci. Příkladem může být artróza neboli postižení kloubů. Senioři ve stáří často trpí i akutním onemocněními, mezi něž patří např. zvýšený krevní tlak, cukrovka, nádorová onemocnění aj. (Veteška, 2017, s. 52-53).

Globálním problémem jsou časté projevy demence. Při této chorobě dochází u seniorů ke snížení paměti, intelektu a dalších poznávacích (kognitivních) funkcí jako pozornost a motivace. V průběhu demence dochází k tzv. degregaci osobnosti, s tím souvisí snižování schopnosti péče o sebe sama, poruchy vnímání (halucinace), myšlení (bludy) nebo depresivní stavy (Mühlpachr, 2004, s. 41).

Diagnostika demence probíhá po 6 měsících, kdy se objevují charakteristické příznaky:

- úbytek paměti
- pokles myšlení, úsudku a logického uvažování
- poruchy emocí, změny sociálního chování
- vědomí jedince je zachováno (Mühlpachr, 2004, s. 71).

Druhů demencí je celá řada, jednou z nejznámějších je Alzheimerova choroba, která představuje 50-60% všech demencí. Choroba postupuje pomalu a nenápadně, postupně

dochází k úpadku osobnosti, soudnosti, ke ztrátě schopnosti samostatné existence a vědomí. Choroba končí smrtí (Mühlpachr, 2004, s. 72).

Dle Balcarové za kvalitu vlastního života nese odpovědnost jedinec sám. Nicméně je hlavně v zájmu společnosti, aby senioři byli zdraví a samostatní, neboť *„Je totiž nesporné, že lidé udržující se v dobré fyzické a duševní kondici vyžadují mnohem menší péči, což v důsledku přispívá ke snížení nákladů na zdravotní a sociální služby.“* (Balcarová in Veteška et al. 2003, s. 256-257)

K udržení kvality života slouží právě edukační aktivity, které mobilizují intelektové a kognitivní funkce, upevňují fyzické a duševní zdraví. Kvalitu života jedince ovlivňují faktory, jak jedinec vnímá své postavení v životě či jestli došel ke svým snům a zájmům. Smysluplnost života ovlivňují i faktory jako integrace seniorů do společnosti, jejich diskriminace a zacházení. Kvalita života jedince je stále diskutovanější téma, jehož koncept se orientuje na rovnováhu mezi individuálními a sociálními aspekty. Je to tedy záležitost celé společnosti (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 44-45).

Vzdělávání seniorů je potřebné a mělo by být klíčovým požadavkem dnešní doby. Společnost si musí být vědoma, že *„Pokud se má neustále rostoucí potřeba péče o staré lidi přizpůsobit nutnosti zajištění budoucnosti dané společnosti, aniž by byla ohrožena společenská solidarita, musí dojít k rozsáhlým změnám systému veřejné péče a pracovního světa vstřícným ke starým lidem. Takové změny budou výhodné pro všechny občany, protože všichni budou jednou staří.“* (Streeck in Gruss, 2009, s. 199)

2.2 Cíle a význam edukace seniorů

Je důležité si uvědomit, že *„Lidský život je konečný. Jedinec stárne od okamžiku početí. Procesy stárnutí lze ovlivnit řadou odborných intervencí a komplexní a cílenou péčí, podporou a pomocí jedinci na jeho životní dráze.“* (Mühlpachr, 2004, s. 180)

Právě vzdělávání společně s průběžnou aktivací pomáhá seniorům zvládat běžné denní úkoly a pomáhá jim přizpůsobovat se nadcházejícím věkovým stádiím. Edukační aktivity přispívají k adaptaci a k pocitu důstojného začlenění do stále se měnícího světa a společnosti. Přináší kvalitnější život po fyzického i duševního strážce (Veteška, 2016, s. 158).

Benešová uvádí, že vzdělávání zlepšuje orientaci seniora v neznámých situacích a má za následek *„oddálení stárnutí, zisk nadhledu a zlepšení schopnosti se samostatně rozhodovat.“* (Benešová, 2014, s. 98)

Pojem „edukace“ je u problematiky seniorů leckdy trefnější než pojmy jako „výchova“ či „vzdělávání“. Edukace pokrývá všechny druhy vzdělávání, tj. formální i neformální (Průcha a Veteška, 2012 cit. podle Špatenková a Smékalová, 2015, s. 35).

Salivarová a Veteška definují edukaci jako *„veškeré situace, při nichž probíhají edukační procesy, tedy dochází k učení (intencionálnímu nebo bezděčnému); edukaci chápeme rovněž jako významný prostředek aktivizace jedince. Aktivizaci chápeme jako podněcování potenciálu (vnitřních předpokladů) seniorů, což přispívá k jejich fyzickému, ale i psychickému zdraví.“* (Salivarová a Veteška, 2014, s. 28)

Pojmy „edukace seniorů“ a „vzdělávání seniorů“ je v diplomové práci vnímáno jako synonymum. Průcha a Veteška označují termín edukace jako *„proces řízeného učení a vyučování, k němuž dochází typicky v edukačním prostředí školy nebo v jiném edukačním prostředí.“* (Průcha a Veteška, 2012 cit. podle Špatenková a Smékalová, 2015, s. 71)

Mühlpacher uvádí, že vzdělávací aktivity přispívají v postproduktivním věku *„k pocitu důstojnosti a životního uspokojení, k začlenění do společnosti i k fyzickému a duševnímu zdraví.“* (Mühlpacher, 2004, s. 138)

Edukační aktivity pro seniory zahrnují různé programy přes zájmové vzdělávání (kultivace a rozvoj osobnosti) až po profesní vzdělávání (rozvoj dovedností). Funkce edukace seniorů jsou rozlišovány na:

- preventivní funkce
- anticipační funkce
- rehabilitační funkce
- posilovací funkce
- kompenzační funkce
- aktivizační funkce
- komunikační funkce
- relaxační funkce

- funkce mezigeneračního porozumění (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 38).

Cíle edukace seniorů označuje Čípová jako:

- udržení duševní a tělesné aktivity
- kultivace života a jeho obohacování
- adaptace na nový způsob života
- orientace v dnešní měnící se společnosti (Čípová in Veteška et al. 2011, s. 138).

Dle Vetešky je hlavním cílem „*zvyšovat kvalitu života jedince a přispívat k mezigenerační soudržnosti.*“ (Veteška, 2017, s. 96)

Hlavním důvodem vzdělávání ve stáří je snaha seniorů o udržení dobré fyzické i duševní kondice a aktivní podílení se na společenském dění. Vzdělávající se senioři tak prokazují nový, aktivní a cílevědomý přístup ke svým životům (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 152).

Senioři mohou nabývat nových kompetencí, pomocí kterých si rozšiřují své vědomosti, schopnosti a dovednosti. Podporou k těmto nově získaným poznatkům jsou:

- zájmové vzdělávání
- vzdělávací aktivity
- sportovní a relaxační aktivity
- kulturně společenské aktivity (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 153).

„*Aktivní a pravidelný pohyb napomáhá i k posílení energie a zmírnění stresu, ale ze sociálního hlediska pomáhá navazovat kontakty s jinými lidmi a naplňuje smysluplně volný čas.*“ (Benešová, 2014, s. 36)

Potřeba a motivace vzdělávání dospělých kotví v subjektivních i objektivních faktorech. Subjektivní faktory vycházejí z potřeby jednotlivce a jeho postojů. Může to být úroveň vzdělání, motivace, sociální situace, rodinné prostředí, životní zkušenosti, aj. Podle výzkumu Národního observatoře zaměstnanosti a vzdělávání patří mezi nejdůležitější faktory, které mají vliv na vzdělávání dospělých: motivace a věk dospělého jedince. K vnějším faktorům jsou pak dále uvedeny požadavky zaměstnavatelů, nabídky forem vzdělávání dospělých, organizace dalšího vzdělávání, legislativa, aj. (Veteška, 2016, s. 91).

Dle Beneše je účast na dalším vzdělávání ovlivněna těmito hlavními motivy:

- *„sociální kontakt,*
- *sociální podněty,*
- *profesní důvody,*
- *participace na politickém, hlavně komunálním životě,*
- *vnější očekávání,*
- *kognitivní zájmy.*“ (Beneš, 2008 cit. podle. Salivarová a Veteška, 2014, s. 56)

„Samotná motivace seniorů k účasti na edukačních aktivitách vyvstává ze vzdělávacích potřeb a motivů rozšířit, doplnit či prohloubit stávající poznatky, orientovat se v současném společenském dění a nezůstat v rychle se měnícím světě pozadu (podle hesla: kdo dnes zůstal stát, zítra stojí opodál).“ (Čípová in Veteška et al. 2011, s. 145)

Senioři jsou považováni za heterogenní skupinu, která je značně diferencovaná. Většinu z nich spojuje společný znak ukončení pracovní části života. Je potřeba k nim přistupovat diverzifikovaně a připravovat pro ně služby variabilně s důrazem na individuální přístup (Veteška, 2017, s. 9).

Tato sociální skupina se odlišuje zejména pro:

- jiné vloh a osobnostní rysy
- míru rozvoje těchto vloh během jejich života
- zhoršující se individuální biologické děje
- míru chorobných změn
- událostmi, zkušenostmi v průběhu celého života
- profesní kariéru a životní styl
- životní názory, hodnoty
- ekonomické a rodinné zázemí (Mühlpachr, 2004, s. 37).

Při vzdělávání seniorů by měl být brán zřetel na všechna tyto specifika. Jejich respektování je ale velmi komplikované. Rozdíly mezi účastníky vzdělávání mohou být věkové, fyzické, psychické i kognitivní. Účastníci mají dosažené rozdílné vzdělání, lišit se mohou socioekonomickým statutem, zájmy, potřebami, prioritami, zvyky či životním stylem (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 57).

„U starších dospělých dochází k úbytku svalové síly a pracovního tempa, zejména významné je snížení schopnosti rychlého postřehu“. (Vacínová in Veteška et al. 2011, s. 78)

Mezi další typické příklady fyzických proměn ve vyšším věku patří zhoršení zraku, sluchu, pohybové koordinace a další zdravotní omezení. K psychickým změnám ve vyšším věku patří zhoršení paměti, pozornosti, vnímání, inteligence a celkové zhoršení kognitivních procesů (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 64-67).

Seniorská populace tak stojí proti rizikům věkové diskriminace, vytěsňování ze společnosti a dalším rizikům spojených s úbytkem psychických a fyzických sil. V důsledku rychlého vývoje společnosti, převážně v oblasti ICT, ztrácejí senioři schopnost konkurenceschopnosti na trhu práce (Mühlpachr, 2004, s. 9).

Na kontinuální změny celosvětových sociálních, politických, ekonomických a kulturních kontextů reaguje celá řada konceptů, které se postupně implementují do vzdělávací politiky České republiky. Mezi nejdůležitější dokumenty patří:

- Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (2001), tzv. Bílá kniha
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky (2002)
- Strategie rozvoje lidských zdrojů (2003)
- Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v ČR (2007)
- Strategie celoživotního učení ČR (2007)
- Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020 (2014)
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020 (2015) (Dvořáková et al. 2016, s. 103).

3 Vzdělávání třetího věku

Pojem „třetí věk“ není striktně označen, nicméně je charakteristický biologickou, ekonomickou a sociologickou produktivitou jedince. Jedná se o období mezi druhým a čtvrtým věkem, kdy je jedinec uvolněn z pracovního procesu. *„Z perspektivy celoživotního cyklu je zatím třetí věk spojen s postproduktivním věkem, respektive odchodem do důchodu, kdy dochází k redukci sociálních rolí a ke změně sociálních struktur.“* (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 53)

Vzdělávání seniorů se ukazuje jako nový atribut výchovně-vzdělávací činnosti. Vzdělávání ve stáří a aktivní přístup k životu se odráží v jejich fyzickém i duševním stavu a pomáhá k udržení kondice (Balcarová in Veteška et al. 2003, s. 258).

Vzdělávání třetího věku probíhá ve volném čase seniorů. Náplň volného času je určována dle faktoru blahobytu, který vychází z podmínek bohatství dané společnosti. Šerák definuje volný čas jako svobodu, *„kdy člověk žije jen sám pro sebe a může se svobodně realizovat“* (Šerák, 2009, s. 37).

Balcarová uvádí *„Vzdělávání dává životu smysl, zaměstnanost a především možnost styku s lidmi stejného hodnotového zaměření.“* (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 155)

Celkový koncept vzdělávání seniorů je velmi specifický. Tyto specifika vyplývají z věku a odlišností motivace účastníků ve vzdělávání, z jejich sociálního a společenského postavení, které je tedy potřeba respektovat. Vzdělávání seniorů musí být přizpůsobeno psychickým a biologickým změnám, které přicházejí spolu se stářím, jsou to:

- zhoršení smyslového vnímání (zrakové, sluchové, pomalejší reakce)
- změny intelektových funkcí (zpomalení výkonu)
- úbytek paměťových kompetencí
- egocentrismus (zaměření se na své problémy, lhostejnost k okolí)
- sociální závislost na druhých osobách
- zhoršení adaptability a držení se stereotypů (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 154-155).

Vzdělávání v seniorském věku můžeme rozdělit na oblasti:

- preventivní (informování, jak dosáhnout úspěšného stárnutí po stránce fyzického i psychického zdraví)
- rehabilitační (aktivity jedince s cílem posílit jednotlivé oblasti, např. kognitivní)
- volnočasovou (naplnění volného času s cílem udržování sociálního kontaktu)
- anticipační (informování o nových jevech, bez ztráty kontextu společenského vývoje) (Čevely, Kalvach, Čeledová, 2012 cit. podle. Salivarová a Veteška, 2014, s. 56).

Formy vzdělávání v postproduktivním věku jsou vymezeny na:

- preventivně-edukační programy, které se zabývají zdravým stárnutím a prevencí patologického stárnutí.
- sociálně-edukační aktivity poskytující adaptační, aktivizační, rehabilitační, terapeutické a další programy, které jsou realizovány v rezidenčních zařízeních pro seniory.
- institucionalizované vzdělávání seniorů probíhající v univerzitách třetího věku, akademii třetího věku a klubech aktivního stáří (Veteška, 2016, s. 159).

Hlavní znakem vzdělávání seniorů je dobrovolnost. Senioři se vzdělávají převážně dobrovolně, což se liší od dospělých v produktivním věku, kteří se často vzdělávají musejí, a to zejména v oblasti svého povolání (Benešová, 2014, s. 95).

Nicméně stále větší důležitosti nabývá i další profesní vzdělávání starších dospělých. Vlivem demografické situace v České republice se začíná kvalifikační a rekvalifikační vzdělávání seniorů postupně stávat novým tématem ve vzdělávání. Systém vzdělávání zatím však nemá odpovídající základnu v této oblasti (Dvořáková et al. 2016, s. 82).

Šerák tvrdí, že „Zařazování vzdělávání seniorů pouze do segmentu zájmového vzdělávání, jak se dosud i na odborné úrovni děje, je chybné. Ačkoliv naprostá většina seniorských edukačních aktivit má zajisté zájmový a neutilitární charakter, vlivem měnící se demografické situace získává stále větší význam i další profesní (kvalifikační, rekvalifikační) vzdělávání starších osob. Především v důsledku stárnutí populace a postupného úbytku ekonomicky aktivních osob bude pro společnost životně důležité, aby se

ji podařilo integrovat do pracovní sféry i seniory (např. zvyšováním věku odchodu do důchodu, prosazováním snížených úvazků nebo bojem proti věkové diskriminaci). Lidé v důchodovém věku, avšak ekonomicky stále činní, budou pak nuceni aktualizovat si své odborné znalosti a dovednosti, případně získávat zcela nové.“ (Šerák, 2009, s. 183)

Díky prodlužování doby dožití tedy nabývá na významu další rozvoj profesní kvalifikace a rekvalifikace „Zajímavou myšlenou je např. akreditace vzdělávacích programů univerzit třetího věku pro oblast sociální práce.“ (Čevela, Kalvach, Čeledová, 2012 cit. podle Salivarová a Veteška, 2014, s. 61)

Vzdělávání třetího věku, tedy seniorů, odráží trendy současného světa. Charakteristické prvky stárnoucí společnosti jsou:

- ekonomické (zvyšuje se počet lidí neproduktivního věku, s čímž souvisí vyšší náklady na výplaty důchodců)
- demografické (velmi nízká porodnost)
- psychologické (osamělost a vztahová problematika)
- sociální (zajištění důstojného stáří)
- politické (ohrožení demokratické stability)
- lékařské (zvýšení státních rozpočtů za náklady léčby starých a nemocných lidí)
- technologické pokroky
- sociologické (rozpad tradičních sociálních struktur) (Veteška 2016, s. 150 – 151).

Jedním z problémů soudobé společnosti je právě rozpad tradiční rodiny, což způsobuje zhoršení rodinných vztahů a vytváření mezigeneračních bariér. Dříve se tradiční společnost vyznačovala mnohagenerační rodinou, kdy byli jedinci zcela přirozeně konfrontováni se stáří již od útlého dětství. Touto problematikou se zabývá proseniorská edukace, která má za cíl vytvářet pozitivní obraz o seniorech v soudobé společnosti a zbavovat ji předsudků a negativních stereotypů směrem ke stáří (Šerák, 2009, s. 191).

Proti diskriminaci, stereotypizaci a stigmatizaci seniorů bojuje tzv. věkový mainstreaming. Je chápán jako užitečný politický nástroj sociální inkluze, kdy společnost je uzpůsobována speciálně pro potřeby seniorů, např. dostupnost místa konání, bezbariérové prostory, dostatečná hlasitost výkladu, přizpůsobené ICT) (Šerák, 2009, s. 195-196).

Ukončení plného pracovního výkonu a odchodu jedince do důchodu je velmi rizikovým obdobím. Jedinec může pociťovat ztrátu starých jistot, stres z nečinnosti, pokles příjmů, zdravotní problémy či nadbytek volného času. Právě na tuto dobu se snaží jedince připravit preseniorská edukace. Pro budoucí důchodce již existuje řada speciálních programů, které je mohou připravit na stáří po psychické, sociální i zdravotní stránce (Šerák, 2009, s. 192-193).

„Příprava na stáří by měla zahrnovat fyzické, psychologické a zdravotní aspekty daného jedince, být přirozeným celoživotním cyklem a neoddělitelnou součástí celkové sociální politiky.“ (Čípová in Veteška et al. 2011, s. 128)

Přesto je stále v České republice příprava na stáří podceňována. Obecně zahrnuje zdravý životní styl, podporu tělesných a duševních aktivit, psychohygienu a aktivity volného času. Mühlpacher člení přípravu na stáří na:

- dlouhodobou (celoživotní)
- střednědobou (zhruba od 45. roku věku)
- krátkodobou (2-3 roky před odchodem do důchodu) (Mühlpacher, 2004, s. 133).

U zdravého jedince bez negativních genetických chorob se předpokládá, že proseniorská, preseniorská a vlastní seniorská edukace přispívají k oddálení závislosti jedince na péči druhých (Salivarová a Veteška, 2014, s. 45).

Samotnou výchovou a vzděláváním seniorů se zabývá pedagogická disciplína gerontagogika. Zabývá se výchovným působením na staré lidi, jejich sebevýchovou a sebevzděláváním, celoživotním vzděláváním a učícím se jedincem (Mühlpacher, 2004, s. 11).

Gerontagogika vychází z vědy andragogiky, která svou vnitřní strukturou vytváří systém andragogických disciplín. Ty se člení na základní, aplikované a hraniční. Jednou z aplikačních andragogických disciplín je gerontagogika (Veteška, 2016, s. 41).

Čípová uvádí pojem gerontagogika s jeho variantami geragogika a gerontopedagogika jako teoreticko-empirickou disciplínu a pedagogickou disciplínu, která se zabývá edukací ve třetím věku života (Čípová in Veteška et al. 2011, s. 135).

Podstata gerontagogiky je výchovná a vzdělávací směrem ke stáří. Je zaměřená na dospělé i seniory, které připravuje na stáří a stárnutí (Veteška, 2016, s. 53).

Postupně se stále rozšiřuje akční pole gerontagogiky. Vymezována je rovněž jako nauka o animaci seniorů, kdy je animace vnímána jako nikdy nekončící humanizace člověka. Animační působení je vztaženo jak na enkulturaci, socializaci, resocializaci, tak i na edukaci seniorů. Může být realizováno záměrně i nezáměrně (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 19).

Dle Čípové mezi klíčové edukační aspekty gerontagogiky patří *„profesní edukační aktivity, zaměřené na seniorskou populaci, kulturní a osvětová orientace edukace pro seniorský věk a edukační seniorské programy sociálního charakteru.“* (Čípová in Veteška et al. 2011, s. 136)

Salivarová a Veteška definují gerontagogiku jako *„vzdělávání a výchovu odborníků pro práci se seniory včetně odborníků aktivizace, edukace a animace klientů domů seniorů či jiných sociálních zařízení, vzdělávání a výchovu odborníků pro práci s hendikepovanými seniory. A konečně jako na nově se formující vědeckou disciplínu.“* (Salivarová a Veteška, 2014, s. 49)

V praxi je gerontagogika realizována ve specifických programech celoživotního vzdělávání (např. univerzity třetího věku, kluby seniorů, aj.) (Veteška, 2016, s. 157).

Šerák klade důležitost na odlišení termínu gerontologie, která je obecně definována jako *„komplexní nauka o stárnutí a stáří v nejobecnějším pojetí.“* (Šerák, 2009, s. 189)

I tato disciplína prošla jistým vývojem. Původně se gerontologie zaměřovala na prosté studium starších lidí, v dnešní době se zaměřuje na celý proces stárnutí (Wilmoth a Ferraro, 2013, s. 11).

Dle Mühlpachra vychází gerontologie z biopsychosociální podstaty člověka a zkoumá *„zákonitosti, příčiny, mechanismy a projevy stárnutí a vypracovává vědecké podklady pro zdravé stárnutí a stáří a pro komplexní péči o staré občany.“* (Mühlpachr, 2004, s. 7)

Od 70. let 20. století se v zahraničí začal užívat nový pojem „edukační gerontologie“, který se postupně stal novou vědní disciplínou. Edukační gerontologie se zabývá vzděláváním starších studentů a jejich motivačních faktorů, které rozhodují o účasti ve vzdělávacím

procesu. Cílem disciplíny je aplikace vědeckých poznatků o procesu stárnutí a vzdělávání do praxe edukace seniorů (Veteška, 2017, s. 39-40).

Zapojení do edukačních procesů v kterékoliv fázi života, patří v současné době k základním lidským právům. Seniori se v České republice stále více zapojují do vzdělávání třetího věku. Bohužel segment vzdělávání seniorů je stále situován na okraji zájmu. Neexistují tedy relevantní informační zdroje, které představují komplexní zapojení obyvatelstva do vzdělávacích aktivit. Dle dostupných výzkumů je stanoven odhad na 8-10% aktivně se vzdělávajících seniorů (Šerák, 2013a cit podle Dvořáková, 2016, s. 81-82).

3.1 Rozvoj vzdělávání

Vývoj gerontagogiky nebyl stejný jako například u pedagogiky. Proces vývoje není zcela určen. Benešová uvádí, že „*Všechny známky vzniku této disciplíny jsou spojeny s realizací praktických činností, které vyplynuly jako odpovědi na specifické otázky k této problematice.*“ (Benešová, 2014, s. 11)

Rozvoj gerontagogiky byl tedy velmi pozvolný. První myšlenky se postupně objevovaly již u Senecy, Cicera nebo v Bibli. O myšlenkách stáří se ve svých úvahách zmiňuje i J. A. Komenský a to sice ve spisu „*Pampedia*“. Právě on vytvořil první systémy poznatků o výchově a vzdělávání dospělých, včetně seniorů. Cílem jeho školy stáří je vykonat na konci svého života něco dobrého (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 26).

Konceptualizace gerontagogiky je z velké části stavěna na vlastních poznatcích z praxe edukace seniorů, které později vyvolaly potřebu systematického zkoumání. Tyto dílčí poznatky vedly k utvoření samostatné vědecké disciplíny (Hromková in Salivarová a Veteška 2013, s. 248).

Jedním z prvních českých autorů, který se zabýval gerontologií je E. Livečka, který v roce 1979 vydal své dílo „*Úvod do gerontapedagogiky*“. V 80. letech se přijímá problematika důchodového věku jako výzva a současně i jako trend, který prosazuje nové možnosti ve vzdělávání. Nabídka vzdělávacích programů pro seniory se zde stále zvětšuje a zaměřuje se především na kvalitu života. V 90. letech se objevuje termín proseniorská edukace a její snahy o podporu mezigenerační soudržnosti (Benešová, 2014, s. 11).

Ve světě se objevily první myšlenky o vzdělávání seniorů již u sociologa a profesora P. Vellase, který v roce 1973 založil první Univerzitu třetího věku (Benešová, 2014, s. 11).

Velkým mezníkem v rozvoji vzdělávání třetího věku je rok 2012, který se stal Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Evropa měla za cíl ukázat důležitost starších lidí v naší společnosti (Benešová, 2014, s. 107).

Veteška uvádí, že nastal velký posun od „*původního tradičního konceptu vzdělávání seniorů až po dnešní moderní trendy spočívající v holistickém pohledu na člověka, filozofickém hledání jeho místa ve společnosti, v níž dominují témata jako mezigenerační solidarita, kvalita života a možnosti důstojného stáří*“ (Veteška, 2017, s.11).

Gerontagogika stále stojí na počátku svého terminologického i obsahového rozvoje. Je třeba ji dále rozvíjet směrem k metodice vzdělávání, výběru témat a hodnocení efektivnosti výstupů. O vzdělávání třetího věku je ze strany seniorů stále větší zájem, bohužel momentálně je spíše charakterizováno věkem posluchačů, nežli metodikou vzdělávání (Mühlpachr, 2004, s. 143-144).

Hodnota vzdělání je vysoká, primárně kvůli očekávanému hospodářskému přínosu dané země. Ten sebou přináší určitou míru prevence nezaměstnanosti a konkurenceschopnost vůči dalším zemím. Jedinec pak získává vyšší sociální status, míru seberealizace a vyšší finanční ohodnocení za vykonanou práci. Na samotný rozvoj dalšího vzdělávání působí nejen ekonomické vlivy, ale i nerovný vztah nabídky a poptávky pracovních míst na trhu práce (Mužik in Veteška et al. 2003, s. 35).

Jedním z cílů, který definuje Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020, je podpora a rozvoj škol a knihoven jako center celoživotního učení. Podpora se nevztahuje pouze na počáteční vzdělávání pro žáky a studenty, ale i na širokou nabídku dalšího vzdělávání. Řazeno je zde i zájmové vzdělávání zaměřené na dospělou populaci včetně seniorů. Záměr podporuje celoživotní učení např.:

„a) poskytováním metodické podpory školám, popř. školským i mimoškolským zařízením, která bude směřovat do oblasti dalšího vzdělávání, např. s možností stát se autorizovanou osobou a využívat Národní soustavy kvalifikací,

b) zmapováním situace týkající se realizace dalšího vzdělávání ve školách, školských zařízeních a dalších mimoškolních zařízeních (v knihovnách, muzeích, vzdělávacích střediscích apod.).“ (Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy, online, s. 70)

Rozvoj třetího vzdělávání rovněž podporuje Národní program přípravy na stárnutí na období let 2013 až 2017, který je jedním z hlavních výstupů Evropského roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012 v České republice. Na jeho přípravu mělo hlavní vliv Ministerstvo práce a sociálních věcí. Hlavní oblasti podpory jsou zaměřeny na:

- rozvoj virtuálních univerzit třetího věku do menších měst a obcí
- zařazení age-managementu do personálních procesů firem a organizací
- rozvoj aktivit zaměřených na mezigenerační dialog a využití životních zkušeností a moudrosti seniorů ve společnosti
- rozvoj podpory k aktivnímu zapojení starších osob a seniorů do společnosti a zvýšení kvality jejich života
- stárnutí populace obecně, neboť jsou vnímány probíhající demografické změny (MPSV, Národní program přípravy na stárnutí, online).

3.2 Kvalita vzdělávání

Moderní společnost přikládá stále větší význam učení se, a to je jeden z hlavních důvodů, proč problematika kvality vzdělávání nabývá na důležitosti. V České republice je velká část aktivit edukace dospělých financována ze soukromých zdrojů (účastník, zaměstnavatel). Je zde tedy velká snaha o návratnost investice do vzdělání, která může být podpořena kvalitou nabízených služeb. Kvalita je předem stanovená míra dosažených požadavků všech zúčastněných, je hodnocena pomocí standardů a potvrzována pomocí certifikátů. Případně jako další nástroje kvality vzdělávání mohou být použity modularizace vzdělávání, akreditace nebo benchmarking (Dvořáková et al. 2016, s. 147).

Navrátil a Mattioli definují kvalitu vzdělávání jako souhrn „*užitečných a pro společnost významných vlastností.*“ (Navrátil, Mattioli, 2013, s. 9)

Termín „kvalita dalšího vzdělávání“, kam patří profesní, občanské a zájmové vzdělávání, nelze jednoznačně definovat. V dnešní době je oblast dalšího vzdělávání rozmanitá nejen

z pohledu poskytovatelů služeb, ale i samotných účastníků a cílových skupin odlišných vzdělávacích politik. Hodnocení kvality dalšího vzdělávání se v evropském kontextu zaměřuje na hodnocení výstupů, neboli výsledky učení a dosažené kompetence účastníka vzdělávání (Veteška, 2016, s. 115).

Kvalita vzdělávání se odvíjí od kvality kompletních služeb, které poskytují školy a vzdělávací instituce. Management organizace zajišťuje hodnocení žáků, autoevaluaci organizace a řízení kooperace s vnějším prostředím (Veteška, 2016, s. 249).

Společná kritéria pro definici kvality ve vzdělávání vymezuje Evropský rámec kvalifikací pro celoživotní učení. Dokument uvádí, že zajišťování kvality by mělo být zahrnuto ve vnitřním řízení vzdělávací organizace, které by poskytovalo i pravidelné hodnocení jednotlivých programů. Při samotném hodnocení kvality je třeba monitorovat vstupy, procesy, výstupy a výsledky vzdělávání (Kubíniy in Veteška et al. 2014, s. 331).

V České republice podporuje kvalitu a dostupnost dalšího vzdělávání Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020. Vzdělávací systém ČR se snaží reagovat na všechny přicházející sociální, ekonomické, technologické a kulturní změny, dostatečnou podporou v oblasti dalšího vzdělávání. Další vzdělávání má za cíl přispívat a rozvíjet jednotlivce po osobnostní stránce, zvyšovat jeho uplatnitelnost na trhu práce, ale i podporovat jeho aktivní občanství a sociální soudržnost. V uplynulých letech byly provedeny jednotlivé kroky, které vedly k podpoře oblasti dalšího vzdělávání. Především se jednalo o přijetí zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, na jehož základě byl stavěn nový systém pro uznávání výsledků předchozího učení založený na Národní soustavě kvalifikací. Strategie deklaruje, že v následujícím období bude důrazně podpořeno zvýšení kvality nabídky dalšího vzdělávání. Bude zvýšena míra informovanosti veřejnosti o možnostech dalšího vzdělávání a jeho přínosech. Této problematice se rovněž věnuje Strategický rámec evropské spolupráce vzdělávání a odborné přípravě (ET 2020). V následujících letech by měli být rozvíjena tyto opatření:

- vytváření podmínek pro rozvoj bohaté a pestré nabídky dalšího vzdělávání
- vytváření informovaného prostředí, které by stimulovalo poptávku po dalším vzdělávání především s ohledem na nízko kvalifikované a sociálně znevýhodněné občany

- usměrňování rozvoje nabídky dalšího vzdělávání v návaznosti na potřeby trhu práce a umožňování jejího propojení s nástroji aktivní politiky zaměstnanosti (např. rekvalifikace), to vše prostřednictvím Národní soustavy kvalifikací. (Strategie vzdělávací politiky, online, s. 22-23).

Průběh a kvalita vzdělávacího procesu mohou být ovlivněny následujícími podmínkami:

- Vnitřní (fyzický a psychický stav účastníků)
- Vnější (hygienické prostředí (bezbariérový přístup, osvětlení teplota, aj.), relaxační prostředí, emocionální atmosféra, estetický dojem prostředí) (Obst, 2002, cit. podle Špatenková a Smékalová, 2015, s. 75).

Navrátil a Mattioli stanovili faktory, které v případě dodržení mohou dosáhnout požadované kvality. Jsou to:

- učební činnost účastníků vzdělávání je v souladu s kognitivními (vědomosti, dovednosti, zkušenosti) a nekognitivními (emočně motivační vlastnosti) sférami psychiky
- vyučovací činnost učitelů
- didaktické prostředky
- sociální formy výuky
- odpovídající pedagogická komunikace
- hodnocení (Navrátil a Mattioli, 2013, s. 41).

Dle Průchy a Vetešky není pojem „kvalita vzdělávání“ stále dostatečně vyjasněn. Stále zatím nebyly nalezeny nástroje pro objektivní měření kvality vzdělávacích procesů a jejich výsledků. Používány jsou pouze způsoby „*evaluace založené na subjektivním hodnocení vzdělávacích akcí, lektorů apod. ze strany účastníků vzdělávání.*“ (Průcha a Veteška, 2014, s. 169)

Lze konstatovat, že v České republice momentálně neexistuje jednotný systém řízení kvality dalšího vzdělávání. Pouze některé vzdělávací aktivity vyžadují k absolvování akreditaci. Nejčastějším kritériem hodnocení kvality dalšího vzdělávání je cena. V edukaci můžeme identifikovat tři základní oblasti hodnocení kvality:

- vzdělávací instituce
- vzdělávací programy
- lektoři ve vzdělávání (Dvořáková et al. 2016, s. 147).

3.2.1 Vzdělávací instituce

Vzdělávací instituce a jejich kvalita je ovlivněna jejich zdroji, procesy, postupy a systémem řízení. Hodnocení kvality může probíhat za zpětné vazby účastníků nebo za absolvování dané certifikace, které prokazuje způsobilost organizace v posuzované oblasti (Dvořáková et al. 2016, s. 149).

Dle Šeráka neexistuje „obecně přijímaný systém řízení kvality a instituce, které nabízejí své služby na poli dalšího vzdělávání, nemají vesměs povinnost prokazovat odborné zajištění své činnosti. Výjimkou jsou instituce, které chtějí poskytovat uznávané další profesní vzdělávání v rámci specifických profesí (ty žádají o akreditaci rezortně příslušné orgány), a instituce organizující rekvalifikační kurzy nebo takové jazykové vzdělávání, které je požaduje za studium (akreditaci uděluje MŠMT).“ (Šerák, 2009, s. 118)

Jedním z navržených principů hodnocení kvality vzdělávacích institucí je rating vzdělávacích institucí. Základním navrženým principem je hodnocení za pomoci udělování počtu hvězd na základě autoevaluace, hodnocení zákazníků a externího hodnocení. Posuzována jsou tato kritéria:

- lektorské zázemí – kvalita a odbornost lektorů
- efektivita procesu vzdělávání – průběh edukačních aktivit a autoevaluace
- materiálně technické a didaktické zázemí – vybavení prostor a didaktické pomůcky
- zákaznický přístup – nabídka služeb zákazníkům (Bezděková, 2011 cit. Podle Dvořáková et al. 2016, s. 149).

Kvalitu vzdělávacích institucí mohou definovat certifikace jednotlivých pracovišť a vzdělávacích programů. Akreditačních systémů je mnoho, bohužel jejich hodnota je často

nižší právě díky nesystematičnosti a nejednotnosti při určování požadavků na kvalitu vzdělávací instituce (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 149).

Jako nástroje hodnocení kvality jsou často využívány výstupy z učení, kde se zapojují odběratelé produktů či služeb. Správná specifikace otázek může přinést poznatky o tom, jak hodnotí kvalitu vzdělávání směrem k jejich uplatnění na trhu práce (Kubíniy in Veteška et al. 2014, s. 332).

3.2.2 Vzdělávací programy a kurzy

Vzdělávací programy a jejich výstupy jsou v České republice standardizovány například pomocí akreditací (tj. pověření k realizaci vzdělávacích programů). Existuje zde mnoho rezortních systémů akreditací, které jsou prováděny ministerstvy. Rozdílnost jednotlivých resortních systémů a neúplná kontrola plnění akreditačních podmínek oslabuje tento systém. Akreditace jsou tak do jisté míry marketingový tah (Dvořáková et al. 2016, s. 147).

Vzdělávací programy musí být přizpůsobeny požadavkům na učební činnost účastníků vzdělávání. Učení musí respektovat vědomosti a dovednosti účastníka (kognitivní prvky psychiky) a jeho potřeby a zájmy (nekognitivní prvky psychiky). Průběh učení a jeho výsledky jsou kulturně vymezeny a měly by odpovídat potřebám společnosti (Navrátil, Mattioli, 2013, s. 43-44).

Rovněž by nabídka vzdělávacích kurzů pro seniory měla vyhovovat aktuálním požadavkům společnosti, které jsou kladeny na všechny občany. Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017 klade důraz na „*vytváření nabídky kurzů, které se zaměří na rozvoj znalostí, dovedností a schopností v oblasti informačních a komunikačních technologií, na podporu rozvoje finanční gramotnosti a na posilování bezpečnosti seniorů.*“ (Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí, online, s. 18)

3.2.3 Lektoři vzdělávání

Výukový proces organizují lektoři ve vzdělávání seniorů. Napomáhají účastníkům osvojit si znalosti a dovednosti, včetně jejich aplikace. Jsou vybaveni znalostí vhodných metod, forem a pomůcek k realizaci vzdělávání (Šerák, 2009, s. 124).

Lektor může být často označován též jako mentor, tutor, kouč, školitel, instruktor, aj. Jeho účast v dalším vzdělávání se vztahuje ke kvalitě vzdělávání (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 147).

Požadavky na lektora jsou vysoké, a to nejen na jeho osobnost, ale i na jeho didaktické kompetence. Špatenková a Smékalová uvádějí, že *„Lektor musí prezentovat látku jasně, stručně, srozumitelně a v takové komplexnosti, aby nepřetížil kapacitu seniorů, ale poskytnul jim dostatečný kontext.“* (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 77)

Zjišťování kvality lektorů v České republice ověřují profesní certifikace lektora dalšího vzdělávání, která se řadí do právního rámce zákona č. 179/2006 Sb., o uznávání výsledků dalšího vzdělávání (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 149).

„Ve vzdělávací praxi nejsou uplatňovány žádné obecně uznávané kvalifikační požadavky pro lektory a nejsou nastavena žádná všeobecně přijímaná kritéria pro hodnocení kvality lektorů.“ (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 147)

V České republice lektoři nemusí splňovat žádné formální požadavky na kvalifikace a odborné kompetence a to z toho důvodu, že jejich profese stále patří mezi volné živnosti. Ačkoliv se různá odborná sdružení a asociace snaží o zavedení formálních požadavků, zatím k jejich prosazení na trh nedošlo. Celostátně akceptovatelný nástroj standardizace je plánované zařazení profese Lektor dalšího vzdělávání do struktury Národní soustavy kvalifikací (Dvořáková et al. 2016, s. 148).

Veteška charakterizuje pojem „kvalifikace“ jako *„soubor znalostí a dovedností zprostředkovaný školským systémem a následně rozvíjený v systému dalšího profesního vzdělávání a doplňovaný osobní i profesní zkušeností každého jednotlivce. V tomto smyslu lze kvalifikaci dále členit na formální (odborná příprava) a neformální (jako nadstavba zkušeností, pracovních návyků a dovedností).“* (Veteška, Význam kvalifikací a kompetencí v dalším vzdělávání, online)

Samotné požadavky na lektora jsou často vnímány jako soubory vlastností, neboli kompetence, které zahrnují veškeré znalosti, dovednosti, zkušenosti a postoje (Řehořová in Veteška et al. 2014, s. 178).

Veteška a Tureckiová definují pojem „kompetence“ jako „*jedinečnou schopnost člověka úspěšně jednat a dále rozvíjet svůj potenciál na základě integrovaného souboru vlastních zdrojů, a to v konkrétním kontextu různých úkolů a životních situací, spojenou s možností a ochotou (motivací) rozhodovat a nést za svá rozhodnutí odpovědnost.*“ (Veteška a Tureckiová, 2008, s. 27)

Dosažení jednotlivých výsledků práce umožňují profesní kompetence, pomocí nichž je možné zvládat situace a úkoly v pracovním výkonu dle daného očekávání (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 42).

Přenosným a univerzálním souborem znalostí a dovedností jsou tzv. klíčové kompetence, „*jež všichni potřebují ke svému osobnímu naplnění a rozvoji, aktivnímu občanství, sociálnímu začlenění a pro pracovní život.*“ (Veteška a Tureckiová, 2008, s. 63)

Na základě výzkumu v letech 2012-13 v rámci U3V bylo zjištěno, že by lektor ve vzdělávání seniorů měl disponovat specifickými kompetencemi. Z hodnocení vyplývá, že největší požadavky seniorů na lektora jsou:

- trpělivost
- profesionální komunikace
- schopnost komunikace
- přizpůsobení tempa a rozsahu látky účastníkům
- individuální přístup
- navázání kontaktu (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 158-159).

Na základě rolí vzdělavatele seniorů definují Špatenková a Smékalová tyto kompetence:

A. Osobnostní kompetence zahrnují:

- a. Etické – humanizační aspekty, tj. respekt, úcta, odpovědnost
- b. Intersubjektivní – vyjadřují sdílení, empatii a porozumění
- c. Empirické – široký vzdělanostní základ vzdělavatele
- d. Seberefektivní – umění posouzení vlastního chování

B. Odborné kompetence

- a. Oborové – odborné a aktuální vědomosti z oboru
- b. Mezioborové – znalosti oborového přesahu do jiných disciplín

C. Andragogicko-geragogická kompetence

- a. Andragogické – teorie z oboru andragogika
- b. Geragogické – teorie z oboru geragogika

D. Lektorské kompetence – skloubení všech vědomostí a dovedností

- a. Didaktické – užívat adekvátní metody a formy
- b. Psychodidaktické – schopnost naslouchat a být vnímavý
- c. Psychosociální – vytváření optimálního klima, duchovní opora
- d. Interpersonální – vnímání skupinové dynamiky
- e. Rétorické – specifická komunikace se seniory (verbálně i neverbálně)
- f. Manažerské – schopnost organizace a řízení (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 187-188).

Kompetenční model slouží jako nástroj profesionalizace. Termín „profesionalizace“ je chápán jako proces „*získávání kompetencí k výkonu určitých pracovních činností nebo k výkonu povolání*“ (Zpravodaj VÚOŠ, 2000 cit. podle Špatenková a Smékalová, 2015, s. 192).

Národní soustava kvalifikací vychází z Národní soustavy povolání a vymezuje profesní kvalifikace prostřednictvím kompetencí ve vazbě na Národní soustavu povolání. Nicméně stále neexistuje kvalifikační standard lektora vzdělávajícího seniory. Od roku 2013 platí standard vymezující povolání Lektor dalšího vzdělávání. Špatenková a Smékalová se domnívají, že by pro tuto specifickou oblast bylo vhodné připravit standard i v oblasti lektora vzdělávajícího seniory (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 193).

„Různorodost profesních požadavků kladených na tyto pracovníky vyžaduje komplexní profesní přípravu, která ovšem není v prostředí českého vzdělávacího systému k dispozici. Katedry andragogiky mají ze zcela zřejmých důvodů široké cílové zaměření a žádnou specializaci pro oblast zájmového vzdělávání, příp. volného času, prozatím nenabízejí.“ (Šerák, 2009, s. 130).

Problematikou řízení kvality dalšího vzdělávání a zavedení formálních požadavků na lektora dalšího vzdělávání se zabývají např.:

- projekt Kvalita v dalším profesním vzdělávání (2008) od MŠMT, jehož cílem je vytvořit univerzální systém kvalifikací
- kurz Certifikovaný lektor Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR
- certifikační systém trenérů a konzultantů Asociace trenérů a konzultantů managementu (Šerák, 2009, s. 129).

3.3 Trendy vzdělávání

Současnou dobu můžeme charakterizovat jako neustálou dobu změn. V oblasti vzdělávání se momentálně prosazuje forma tzv. Distančního vzdělávání. Speciálně nastavené metody umožňují vzdělávání ve všech etapách lidského života tak, aby vzdělávání odpovídalo aktuálním potřebám práce, rodinnému životu a zájmům. Distanční vzdělávání je zaměřeno na jedince, kteří nemají možnost účastnit se klasické prezenční výuky. To může být z důvodů vzdálenosti vzdělávací instituce, či fyzický nebo sociální handicap (Zlámalová in Veteška et al. 2011, s. 167-169).

Distanční vzdělávání je vhodná alternativa pro vzdělávání dospělých. Je směřováno k psychicky vyzrálým jedincům, kteří mají dostatečnou motivaci a zodpovědnost ke vzdělávání. Potřeba je především osobní zájem a iniciativa jedince, který se bude aktivně řídit specifickými podmínkami distančního vzdělávacího systému (Zlámalová in Veteška et al. 2011, s. 176).

Velkou výhodou jsou nejen malé provozní náklady na realizaci výuky, jako je například provoz učeben a dalších služeb, ale hlavně fakt, že účastníkem může být každý jedinec, nezávisle na místě bydliště. Komplikace nastávají u metodické přípravy k distančnímu vzdělávání, která je vytvářena pomocí náročnějších studijních textů upravených speciálně pro samostudium. Pro celý edukační proces je rovněž potřeba technické vybavení a zaškolení vzdělavatelů k efektivnímu využití informačních a komunikačních technologií (dále jen ICT) a s tím spojených nových didaktických přístupů (Zlámalová in Veteška et al. 2011, s. 171).

Do popředí se dostává využívání internetu, který se stává veřejně dostupným zdrojem informací. Internet nabízí velké množství relevantních i nerelevantních informací prakticky ze všech oborů lidských činností. Uživatelé internetu mohou své zájmy rozvíjet individuálně a svobodně bez větších omezení (Šerák, 2009, s. 115).

Oblast ICT nám tedy přináší novou dimenzi edukační reality (Veteška, 2016, s. 207).

Jedním z aktuálních trendů využívání internetu ve vzdělávání dospělých je eLearning. Dle Zlámalové je možno vnímat eLearning jako podskupinu distančního vzdělávání podporovaného informačními technologiemi, tedy jako *„vzdělávací proces definovaný interakcí mezi studujícím a zdrojem informací, který je fyzicky uložen na vzdáleném místě.“* (Zlámalová in Veteška et al. 2011, s. 174)

Pro tento druh studia jsou právě nezbytné dovednosti spojené s ovládním ICT, např. instalace software a hardware, CD-ROM, internet aj. (Černochová in Beneš et al. 2005, s. 273).

„Využití eLearningu a smysluplná, didakticky efektivní podpora multimediálními prostředky znamená výraznou podporu pro kvalitu distančního vzdělávání v 21. století.“ (Zlámalová in Veteška et al. 2011, s. 176)

Ve vzdělávání dospělých zejména pak u starších skupin obyvatelstva je tato forma velmi žádaná. Neznalost technických prostředků není zde nepřekonatelnou překážkou, naopak po tréninku dovedností spojených k učení v eLearningovém prostředí je ze strany účastníků často vnímána jako přidaná hodnota (Zlámalová in Veteška et al. 2011, s. 175).

Moderní technologie mění možnosti výuky. Kromě metody eLearningu je možné se setkat s novou výukovou metodou mLearning. mLearning využívá přenosné ICT technologie, např. mobilní telefon, MP3 přehrávač, iPod, E-book čtečka, aj. (Šauerová in Veteška et al. 2014, s. 94).

Aktuální situace ve vzdělávání stále více propojuje edukační aktivity s ICT. To postupně vede ke vzniku nového systému vzdělávání, tzv. kyberandragogice, která by se mohla specializovat na kompletní proces vzdělávání v kyberprostoru, využívání nových medií a sociálních sítí či vývoj nových forem a metod e-vzdělávání (Frk in Veteška et al. 2003, s. 100).

Společnost se tedy mění na tzv. Informační společnost, ve které se rozšiřují různé formy ICT vzdělávání:

- Online semináře, které se dále rozdělují na:
  - Webináře – Jedná se o edukační přenos mezi lektorem a účastníky, který funguje synchronně a oboustranně. Dochází k interakci mezi lektorem a účastníkem.
  - Videosemináře, které jsou asynchronní a jednosměrné. Lektor dává účastníkovi informace jednosměrně skrze video.
  - Mobilní semináře, které fungují na stejném principu jako webináře.
- Online konference využívající internet či telefonní síť k propojení více účastníků.
- Sociální sítě, které slouží jako efektivní nástroj vzdělávacím institucí.
- Mobilní učení – Mobilní vzdělávací aplikace nabízí dostupnost vzdělávání kdykoliv a kdekoliv. V dnešní době se mobilní výuka stává realitou.
- Online kurzy, školy a univerzity – Elektronická forma vzdělávání je často spojována s distančním studiem. Tento typ vzdělání můžeme najít i v zájmových organizacích, ve speciálních typech škol, klubů, aj.
- Veřejné online akademie – Jedním z hlavních vzdělávacích portálů je Khanova škola pro děti i dospělé. Výuková videa poskytují komplexní oborové znalosti. V oboru vzdělávání dospělých působí veřejné online akademie.
- Online encyklopedie, knihovny a dokumenty, kde se jedná o klasické vyhledávání online informací.
- Počítačové hry jsou velmi žádaným výukovým materiálem v organizacích, kde se například kolektiv dospělých snaží naučit potřebným dovednostem k výkonu svého povolání (manažerské dovednosti, anglický jazyk, logické myšlení).
- Zážitekové učení je využíváno zejména v podnikovém vzdělávání pro hledání nových tvůrčích postupů a společného řešení úkolů na pracovišti (Veteška 2016, s. 211-218).

Dalším novým nástrojem vzdělávání jsou elektronické knihy, které mají velkou výhodu v okamžité dostupnosti na internetu. Výhodou je často i nižší cena. Některé e-knihy je

možné sehnat i zadarmo, což je pro čtenáře velká motivace (Šauerová in Veteška et al. 2014, s. 94).

Elektronické čtečky e-knih mohou být fyzická zařízení určená pouze pro čtení knih nebo počítačové programy pro počítač nebo telefon, s kterými je možno knihy číst. Čtení pomocí čteček je nejen pohodlné, ale především je to v dnešním světě spojováno s ekologickými pokroky. Čtečky nejsou na trhu nikterak dlouho, nejsou tedy zatím žádné větší výzkumy o dlouhodobém nevhodném čtení, při kterém vznikají oční vady (Šauerová in Veteška et al. 2014, s. 96).

Další novinkou ve vzdělávání je využití sociálních sítí, které mají dle Černé „široký potenciál pro využití ve formálním i neformálním vzdělávání. Vnášejí nové didaktické prvky do všech úrovní vzdělávání. Pro některé z nich, zejména vzdělávání v celoživotním konceptu, jsou velmi novým a doposud ne zcela doceněným nástrojem. Mohou nastavit nové standardy a větší flexibilitu v průběhu celého vzdělávacího procesu.“ (Černá in Veteška et al. 2014, s. 100)

Sociální síť je označována za síť vztahů, které se navzájem ovlivňují a propojují na základě rodinných a přátelských vazeb, společných zájmů a jiných faktorů. Vše probíhá skrze internet, který v současné době využívá přes 2 miliardy lidí (Černá in Veteška et al. 2014, s. 100-101).

Za nové edukační nástroje sociálních sítí jsou považovány např. Facebook, Twitter nebo YouTube. Výhodou užití sociálních sítí jsou interaktivní výukové materiály, jejichž obsah může být sdílen bez závislosti na čase a místě lektora či účastníků vzdělávání. Avšak internet přináší i řadu rizik. Jedná se o možnost snadného zneužití osobních dat, spamy, nevhodné chování, které se může transformovat do kyberšikany nebo kyberstalkingu (Černá in Veteška et al. 2014, s. 107).

Dalším nebezpečím může být postupná závislost na internetu, kdy prostřednictvím virtuálního prostředí a internetové komunikace může jedinec pozvolně přestávat vnímat reálné prostředí. Postupná ztráta kontaktu s okolním světem vyvolává sociální izolaci (Černá in Veteška et al. 2014, s. 107-108).

Společnost stojí i před otázkami gramotnosti seniorů, které vycházejí z určitých rysů schopností a dovedností jedince. Gramotnost je dána na základě kulturních a socioekonomických charakteristik. Při hodnocení gramotnosti jedince je vždy potřeba vnímat kulturní a ekonomické souvislosti v daném místě a čase. Celková míra gramotnosti určuje konkurenceschopnost států a umožňuje lidem účastnit se na životě ve společnosti (Veteška, 2016, s. 220-221).

Průcha definuje termín „funkční gramotnost“, která zahrnuje tyto dílčí oblasti:

- čtenářská gramotnost
- matematická gramotnost
- přírodovědná gramotnost
- finanční gramotnost
- ICT gramotnost (Průcha et al. 2009 cit. Podle Veteška, 2016, s. 223).

Potřeba ICT gramotnosti je u některých forem studia nevyhnutelná. Jedná se například o distanční či virtuální univerzity, kde je potřeba znalosti technických a multimediálních pomůcek (počítač, mobilní telefon, smart TV, aj.). Ohledně upřesnění technických parametrů je možné se dopředu informovat. Přesto může být tato ICT gramotnost překážkou ve studiu u starších jedinců, kteří ji postrádají (Veteška, 2017, s. 156).

Současná doba do jisté míry přináší i diskriminaci seniorů, jejichž sociální status stárí je mnohdy na nízké úrovni. Lidé se stárnutí bojí, a proto je nutné podporovat mezigenerační solidaritu (soudržnost) tak, aby mladší generace vnímala stárnutí jako přirozený proces (Balcarová in Veteška et al. 2003, s. 254.).

Řešení této situace nabízí nový trend vzdělávání mezi generacemi, tzv. mezigenerační vzdělávání, který je zároveň přínosem i pro celou společnost. Cílem spolupráce různých věkových skupin (studenti středních a vysokých škol, senioři) je týmová spolupráce, která vede k vytvoření mezigeneračního dialogu a k vzájemnému porozumění. Jedná se o mezioborovou disciplínu, jejíž základ čerpá z pedagogiky, psychologie a sociologie (Čípová in Veteška et al. 2011, s. 141).

Základní myšlenka mezigeneračního vzdělávání stojí na vytvoření takového edukačního prostředí, ve kterém spolupracují společně senioři a mladší studenti. Spolupráce může

ideálně probíhat na akademické půdě, která nebude věkově podmíněna. Lidé mají „stejně právo hodnocení na základě svých schopností a potřeb, bez ohledu na věk, pohlaví, zdravotní stav či jiné charakteristiky.“ (Čípová in Veteška et al. 2011, s. 142)

Starší osoby nad 60 let jsou leckdy lépe znalostně vybaveny než typický student vysoké školy. Díky své životní cestě mohou nabídnout své názory a zkušenosti v dané problematice. Ačkoliv se s vyšším věkem pojí různé snížené schopnosti a dovednosti, je potřeba dokázat rozpoznat zvláštní sílu, kterou mohou starší lidé přinést do učebny a následně využít této síly k obohacení vzdělávacího procesu (Moody in Sherron a Lumsden et al. 1990, s. 24).

Spolupráce a komunikace mezi generacemi tedy probíhá dvojím směrem. Starší generace předává své zkušenosti a dovednosti mladším a mohou zastávat role mentora. Mladší generace pak pomáhá starším získávat nové dovednosti, například v ICT. Tento proces je nazýván „mezigenerační prospěšnost“ (Benešová in Veteška et al. 2014, s. 135).

Veteška uvádí, že „Hlavním důvodem pomalého rozvoje mezigeneračního vzdělávání je nesystematičnost v rozvoji této oblasti vzdělávání, nejasnost kompetencí a rozhodování, nízká motivace k tomuto typu vzdělávání a zatím nedostatečná medializace z hlediska výhod.“ (Čípová in Veteška et al. 2011, s. 143)

3.4 Instituce vzdělávání třetího věku

V současné době je v České republice rozsáhlá škála nabízených institucí, organizací a sdružení, které se aktivně věnují problematice vzdělávání třetího věku. Jednou z hlavních organizací pro vzdělávání seniorů je Svaz důchodců ČR (Šerák, 2009 cit. podle Benešová, 2014, s. 109).

Edukací seniorů se zabývají kulturně-edukační instituce, mezi ně řadíme i knihovny a muzea. Nabídku vzdělávacích příležitostí nabízejí i komerční instituce v rámci doplňkové služby ke vzdělávání dospělé populace (Dvořáková et al. 2016, s. 82).

Andragogickou infrastrukturu v České republice tvoří nejen řada institucí, ale i různé informační zdroje jako jsou webové portály, odborné a vědecké časopisy či výkladové slovníky (Veteška, 2016, s. 257).

Nabídka vzdělávání pro dospělou populaci a seniory je široká. Mezi nejrozšířenější vzdělávací programy pro seniory patří:

- Univerzity třetího věku (U3V)
- Akademie třetího věku (A3V)
- Lidové univerzity
- Kluby třetího věku, kluby seniorů, kluby aktivního stáří, kluby důchodců, kluby dříve narozených
- Seniorská poradenská centra
- Letní univerzitní kurzy typu „Elderhotel“ „Sommersemestr“
- Edukační akce v domovech pro seniory
- Poznávací zájezdy pro seniory
- Vzdělávací akce knihoven a muzeí
- Programy zaměřené na tělesnou a pohybovou výchovu seniora
- Diakonie a církevní aktivity
- Informální vzdělávání
- Video, TV a rozhlasové pořady (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 153).

Vybrané instituce, které se zabývají vzděláváním třetího věku v České republice:

Akademie třetího věku (A3V) jsou vzdělávací instituce v místech, kde se nenachází vysoké školy. Bývají však organizovány pod záštitou jiných institucí, např. kulturních domů, středních škol, knihoven, aj. Posluchačem se může stát kdokoli, a to bez vyžadování věkové hranice či dosaženého vzdělání (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 94).

A3V nejsou upraveny žádným legislativním předpisem, mohou být provozovány kýmkoliv a kdekoliv. Výuka se skládá z přednášek, seminářů, diskuzí a dalších programů jako např. exkurze, zájmové kroužky, sportovní aktivity, aj. (Šerák, 2009, s. 198).

Lidové univerzity se snaží aplikovat ve svém vzdělávání tzv. mezigenerační vzdělávání. Senioři se zájmem o vzdělávání mohou absolvovat vzdělávací programy spolu s mladšími uchazeči. Tento přístup se stává pozitivním pro obě strany. Mladší lidé se učí porozumění ke starším a starší lidé jsou stále akceptováni v dění společnosti (Mühlpachr, 2004, s. 139).

V České republice je institucionalizovaná forma Klubů třetího věku nejvíce navštěvovanou. Vztahy účastníků jsou trvalejšího a méně formálního charakteru. Činnosti jsou realizovány především s důrazem na rozvoj osobních zájmů a uspokojování sociálních potřeb. Edukační aktivity jsou spíše jednorázové, převažují činnosti jako výlety, kulturní akce, besedy, sportovní programy, společenské hry aj. (Šerák, 2009, s. 199).

Za pomoci Českého rozhlasu 2 se mohli senioři vzdělávat prostřednictvím rozhlasového vysílání. Tyto vzdělávací cykly různého zaměření zpravovala Rozhlasové akademie třetího věku. Na závěr posluchači zpracovávali písemné práce, na jejichž základě mohli obdržet diplom (Šerák, 2009, s. 198-199).

Rozhlasová akademie již ale nevysílá. Záznamy, které byly vysílány od roku 1997 je možno si poslechnout na webových stránkách <http://www.rozhlas.cz> (Benešová, 2014, s. 112).

Na kvalitu života starších občanů se zaměřuje sdružení Život 90. Tato dobrovolnická organizace se snaží o podporu starších občanů např. v domovech pro seniory, kde leaderem aktivit jsou senioři, kteří organizují aktivity pro své vrstevníky (Šerák, 2009, s. 199).

Senioři potřebují vyplňovat převážně svůj volný čas. Tuto službu nabízí systematicky Univerzity volného času, které jsou otevřené pro všechny bez ohledu na věk či dosažené vzdělání. Jedná se o mezigenerační projekt, otevřen od 18 let, přesto největší skupinou jsou zde právě senioři (Šerák, 2009, s. 199).

Univerzita třetího věku je jedna z forem celoživotního vzdělávání a spadá do subsystému zájmového vzdělávání. Jejím cílem je *„poskytnout účastníkům v postproduktivním věku možnost uspokojení osobních zájmů a rozšíření vědomostního obzoru, a to prostřednictvím otevřených univerzitních zdrojů poznatků, vědomostí a dovedností.“* (Opatření rektora č. 39/2017, online, 2017)

U3V je jedna z nejvíce žádaných forem dalšího vzdělávání seniorů. V České republice je toto seniorské vzdělávání realizováno na jednadvaceti veřejných vysokých školách s nabídkou více než 700 kurzů. U3V se zaměřují na zájmové vzdělávání i rozvíjení nových kompetencí. Poskytují všeobecné, zájmové a neprofesní vzdělávání na vysokoškolské, univerzitní úrovni. Vzdělávací programy (1-3leté) jsou většinou zaměřené na edukaci

nových technologií, jazykové dovednosti, fyzickou a psychickou kondici (Balcarová in Veteška et al. 2014, s. 153-154).

Vavřín uvádí, že „*Univerzity třetího věku poskytují seniorům nejnáročnější vzdělávání na vysokoškolské úrovni.*“ (Vavřín, 2012 cit. podle Špatenková a Smékalová, 2015, s. 90)

Dle Mühlpachra má vzdělávání na U3V „*výlučně charakter osobnostního rozvoje, nikoli profesní přípravy a nezakládá tak nárok na profesní uplatnění (kromě dobrovolnických aktivit, např. v rámci seniorské populace).*“ (Mühlpachr, 2004, s. 141)

Kurzy vzdělávání třetího věku jsou převážně zájmového charakteru, jejich absolvováním mohou senioři vyplnit svůj volný čas, získat nové vědomosti, dovednosti a kompetence (Šerák, 2009, s. 197-198).

Cílem U3V je nejen uchování kvality života seniorů, ale v poslední době je kladen důraz i na prevenci sociálního napětí mezi mladší a starší generací, tzv. ageismus. Nastává zde snaha o propojení těchto generací a setkávání se na bázi výměny zkušeností (Mühlpachr, 2004, s. 140).

Důležitost vzdělávání seniorů je zakotvena i ve Strategii celoživotního vzdělávání ČR. Množství kurzů s velmi dobrou kvalitou vykazují téměř všechny veřejné vysoké školy, které se angažují v oblasti vzdělávání seniorů. Velký zájem o vzdělávání je jak ze strany seniorů, tak ze strany akademických pracovníků. Celý systém podporuje a do značné míry ovlivňuje stát svou finanční podporou, která má svůj význam hlavně z hlediska jejich uplatnění na trhu práce. „*Stárnutí populace bude mít postupně za následek zapojení starších osob do pracovního procesu, respektive pozdější odchod do důchodu. Je zřejmé, že jejich efektivní uplatnění na trhu práce bude také vyžadovat rozšíření a diverzifikaci nabídky dalšího vzdělávání poskytovaného vzdělávacími institucemi terciárního sektoru.*“ (Strategie celoživotního vzdělávání, 2007, s. 44-45)

U3V působí v České republice jako otevřený vzdělávací systém, který nabízí ucelené studijní cykly zaměřené na zájem veřejnosti s průběžnou aktualizací nabídek studijních oborů. Posluchači nejsou klasickými vysokoškolskými studenty, ale dle typu závěrečné zkoušky je vystavováno osvědčení o absolutoriu (Salivarová a Veteška, 2014, s. 60).

Dle zákona č. 111/1998 Sb. O vysokých školách a o změně dalších zákonů (zákon o vysokých školách) mohou vysoké školy realizovat kurzy celoživotního vzdělávání zaměřené na výkon povolání i zájmové aktivity. Studenti však nestudují na univerzitách třetího věku se statutem studenta, mohou ale požádat o uznání získaných kreditů řádným studiem až do výše 60%. (Dvořáková et al. 2016, s. 137).

Na Univerzitě Karlově v Praze je program U3V „*zpravidla určen zájemcům, kteří dosáhli důchodového věku a mají střední vzdělání s maturitní zkouškou.*“ (Opatření rektora č. 39/2017, online, 2017)

Pro úspěšné absolvování programu U3V je třeba splnit prezenční účast na výuce v rozsahu minimálně 50%, která je doložena prezenční listinou (Opatření rektora č. 39/2017, online, 2017).

Všechny programy U3V jsou též evidovány v informačním systému Asociace univerzit třetího věku České republiky (dále jen AU3V), která byla založena roku 1993 s cílem podpory vzdělávání seniorů na univerzitách. V České republice se AU3V podařilo sjednotit názory, formy a pravidla pro existenci U3V. Základním pravidlem je, aby instituce, která organizuje U3V měla prokazatelné odborné spojení s nějakou akreditovanou vysokou školou. Nejčastější formou výuky pak jsou přednášky, semináře či teoretická cvičení (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 90-91).

Virtuální univerzity třetího věku (VU3V) přinášejí novou moderní alternativu ke klasické prezenční výuce. Spadají do oblasti celoživotního vzdělávání a jsou organizované vysokými školami (Veteška, 2017, s. 111).

VU3V jsou novou edukační příležitostí pro seniory, spojující distanční vzdělávání spolu se sociálními rysy prezenčních přednášek (např. pravidelné setkávání s lidmi stejného věku a zájmů). Motto VU3V zní: „*Vzdělání přichází za seniory, nikoliv senioři za vzděláváním.*“ (Špatenková a Smékalová, 2015, s. 96)

Čípková uvádí, že se převážně jedná o formu distančního studia, která seniorům umožňuje dálkové multimediální výukové přednášky. Je to projekt, jehož cílem je „*přiblížit možnosti univerzitního vzdělávání v městech (neuniverzitních) pro ty seniory, kteří se nemohou*

osobně účastnit přednášek U3V na vysokých školách a univerzitách.“ (Čípková in Veteška et al. 2011, s. 140)

„Ojedinelou záležitostí je centrální koordinace na České zemědělské univerzitě (ČZU) v Praze. Založením Koordinačního centra U3V (KC U3V) na ČZU došlo nejen ke zpřesnění a zjednodušení organizace, ale i ke vzniku zcela přirozeného prostředí pro mezigenerační dialog. V Koordinačním centru U3V (řízeném Institutem vzdělávání a poradenství ČZU) je stálá služba studentů či doktorandů ČZU, kteří pomáhají seniorům zvládat obtíže s moderními informačními zdroji, a probíhají zde pravidelné konzultační hodiny lektorů U3V se seniory.“ (Čípková in Veteška et al. 2011, s. 140)

Celkový systém řízení školství v zemi, od centrálního řízení (MŠMT) až po řízení na lokální úrovni (jednotlivé školy, školské rady) zastřešuje Školský management. V širším smyslu zahrnuje všechny činnosti a instituce, které vytvářejí či realizují vzdělávací politiku. (Průcha et al. 2003, str. 244).

Univerzity třetího věku na Univerzitě Karlově v Praze zastřešuje Centrum celoživotního vzdělávání, které koordinuje činnosti v oblasti celoživotního vzdělávání v rámci celé Univerzity Karlovy v Praze (Centrum CŽV, online).

Veber uvádí pojem „management“ jako souhrn všech činností, které je potřeba k tomu, aby byl zabezpečen chod organizace. *„Účelem managementu je vytvářet organizace, které fungují.*“ (Veber et al. 2009, s. 19)

Management vzdělávání je možno charakterizovat jako *„souhrnné označení pro skupinu profesionálů v tomto oboru, která zahrnuje ředitele škol, učitele a ostatní profesionály v oblasti vzdělávání.*“ (Learn.org., online)

4 Analýza vzdělávání univerzity třetího věku

Tato diplomová práce Vzdělávání třetího věku: jeho potřebnost, kvalita a rozvoj zjišťuje potřebnost vzdělávání třetího věku, jeho kvalitu a možnosti dalšího rozvoje v České Republice.

Cílem diplomové práce je:

Prozkoumat situaci vzdělávání třetího věku v České republice se zvláštním zřetelem na univerzity třetího věku (U3V) se zaměřením na Univerzitu Karlovu v Praze (UK) a Pedagogickou fakultu UK. Na základě získaných poznatků dospět k závěrům o tom, jak může management vzdělávání přispět ke kvalitě U3V.

Hlavní výzkumné otázky jsou:

- I. Existuje koncept kvality vzdělávání třetího věku?
- II. Jaká je situace ve vzdělávání třetího věku na Univerzitě Karlově, se zvláštním zřetelem ke studiu U3V na Pedagogické fakultě UK?
- III. Jak může management vzdělávání přispět ke kvalitě U3V?

Vymezení objektu šetření: Univerzita Karlova v Praze

Stanovení výběrového souboru respondentů:

- Odborníci z praxe, kteří se profesně věnují oblasti vzdělávání třetího věku
- Účastníci vzdělávání na U3V (posluchači) na Univerzitě Karlově v Praze
- Garanti studijních kurzů na U3V na Univerzitě Karlově v Praze

Počet respondentů: 217

Pohlaví: Nezáleží

Věk: Účastníci vzdělávání - 50+, Garanti kurzů - Nezáleží

Místo pracoviště: Univerzita Karlova v Praze

Zdůvodnění: Účastníci vzdělávání mohou nejlépe ohodnotit kvalitu vzdělání na U3V. Garanti kurzů na U3V UK by měli být informováni o současné situaci vzdělávání, jeho potřebě, kvalitě a možnostech dalšího rozvoje. Současně jsou zodpovědní za výběr přednášejících lektorů, náplň kurzů, stanovování termínů a komunikaci se všemi účastníky vzdělávání.

Míra možné reprezentativnosti:

Šetření je realizováno na výběrovém souboru respondentů následujících skupin účastníků:

1. Účastníci vzdělávání na U3V UK:

a. Pedagogická fakulta

- i. Kurz Péče o kulturní dědictví v kontextu vzdělávání – 45 respondentů
- ii. Kurz Praktický hudební místopis České republiky IV – 38 respondentů
- iii. Kurz Česká filozofie v evropském kontextu – 43 respondentů

Dohromady 126 respondentů z Pedagogické fakulty U3V.

b. Přírodovědecká fakulta

- i. Kurz Mykologie – 23 respondentů

Dohromady 23 respondentů z Přírodovědecké fakulty U3V.

c. Matematicko-fyzikální fakulta

- i. Fyzika v životě člověka – 18 respondentů

Dohromady 23 respondentů z Matematicko-fyzikální fakulty U3V.

Dohromady 167 účastníků vzdělávání na U3V UK. Návratnost dotazníků je 100%.

2. Garanti studijních kurzů na U3V UK:

49 reakcí z 93 oslovených garantů studijních kurzů, 41 vyplněných dotazníků s celkovou návratností odpovědí, která činí 52,7%.

Garanti působí na těchto fakultách: Pedagogická, Přírodovědecká, Matematicko-fyzikální, Filozofická, Fakulta sociálních věd, Fakulta humanitních studií, 1. Lékařská fakulta UK, 3. Lékařská fakulta UK

3. Uskutečněn byl 1 řízený rozhovor s vedoucím pracovníkem U3V na PedF UK.

Techniky sběru dat nebo práce s daty:

Práce se zabývá sociologickým výzkumem s kvantitativním šetřením. Diplomová práce je zpracována teoreticko-empirickou metodou.

Techniky sběru dat jsou:

- sekundární analýza dat
- polootevřené dotazníky
- řízený rozhovor

V šetření je využita technika sekundární analýzy dat. Tato data byla již sebrána a zpracována někým jiným. Pro výzkum jsou pak užity již hotové závěry (Disman, 2014, s. 175).

Sekundární analýza dat je vybrána na základě potřeby zmapování současné situace v oblasti vzdělávání třetího věku v České republice. Údaje, které jsou zaměřené na věkovou strukturu obyvatel, jsou získávána z Českého statistického úřadu.

K šetření jsou rovněž použity techniky dotazníku. Dotazník je určen pro účastníky vzdělávání U3V na UK v tištěné podobě a garantům kurzů na U3V UK v elektronické podobě. Dotazník je polootevřený, aby každý dotazovaný v případě potřeby se mohl volně vyjádřit k tématu. Otázky jsou kladeny směrem k potřebnosti vzdělávání třetího věku, jeho kvalitě a možnosti dalšího rozvoje.

Časový harmonogram šetření:

- U tištěných dotazníků je předpoklad délky vyplnění 15 min.
- U elektronického dotazování je předpoklad vyplnění dotazníku 10-15 min.
- Předpokládaná délka řízeného rozhovoru je 30 min.

Určení místa: Univerzita Karlova v Praze

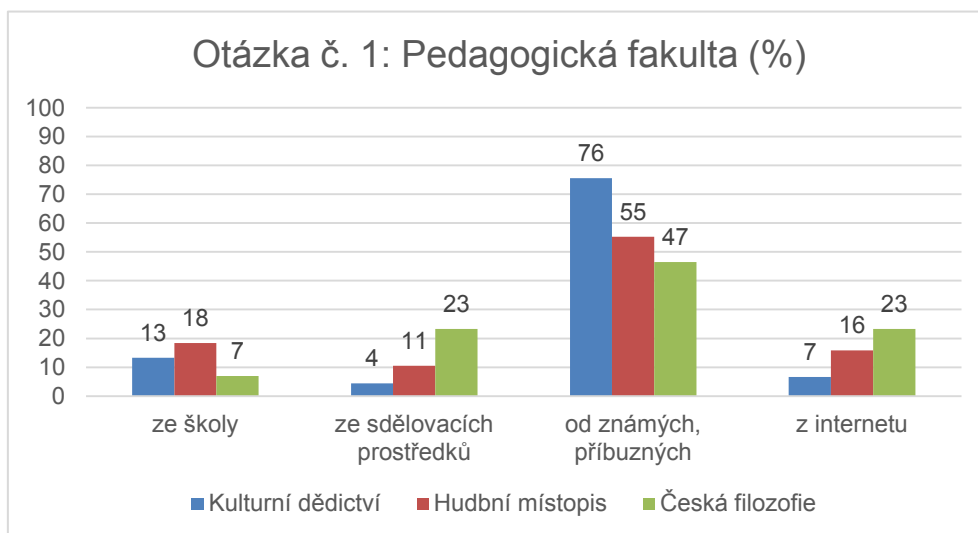
4.1 Vyhodnocení šetření posluchačů U3V

Vyhodnocení tištěných dotazníků se 167 respondenty.

U každé otázky jsou uvedeny dva grafy. První graf slouží k porovnání výsledků z kurzů na Pedagogické fakultě, tedy kurzů Péče o kulturní dědictví v kontextu vzdělávání, Praktický hudební místopis České republiky IV a Česká filozofie v evropském kontextu.

Druhý graf srovnává výsledky z kurzů mezi jednotlivými fakultami – Pedagogickou fakultou s kurzy Kulturní dědictví, Hudební místopis a Česká filozofie, Přírodovědeckou fakultou s kurzem Mykologie a Matematicko-fyzikální fakultou s kurzem Fyzika v životě člověka.

1. Jak jste se o možnostech studia na univerzitě třetího věku dozvěděl/a?

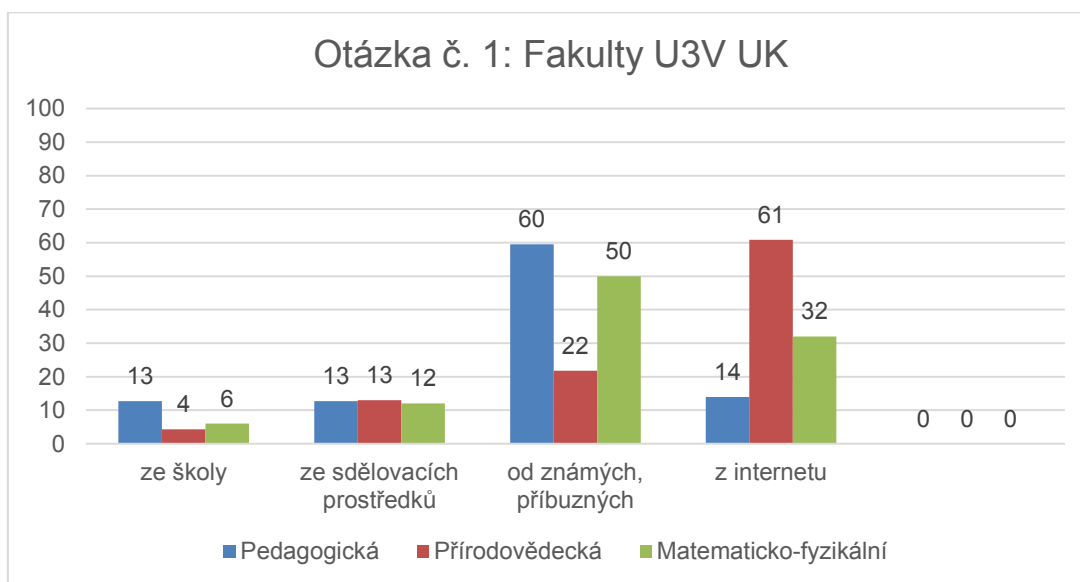
Graf č. 7: Otázka č. 1: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturního dědictví se dozvěděli o možnostech studia: 13% ze školy, 4% ze sdělovacích prostředků, 76% od známých a příbuzných a 7% z internetu.

Respondenti z kurzu Hudebního místopisu se dozvěděli o možnostech studia v 18% případech ze školy, v 11% případech ze sdělovacích prostředků, v 55% případech od známých a příbuzných a v 16% případech z internetu.

Respondenti z kurzu České filozofie se dozvěděli o možnostech studia: 7% ze školy, 23% ze sdělovacích prostředků, 47% od známých a příbuzných a 23% z internetu.

Z grafu je zřejmé, že nejčastěji se respondenti dozívají o možnostech studia na U3V prostřednictvím svých příbuzných a známých, na základě jejich doporučení.

Graf č. 8: Otázka č. 1: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

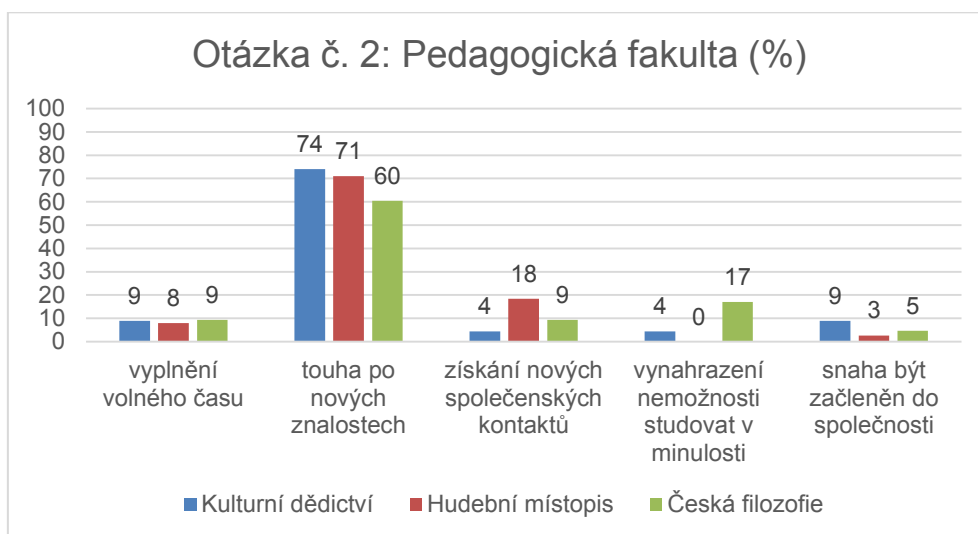
Respondenti na Pedagogické fakultě celkově uvádějí, že se o možnostech studia dozvěděli: 13% ze školy, 13% ze sdělovacích prostředků, 60% od známých a příbuzných a 14% z internetu.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty se dozvěděli o možnostech studia: 4% ze školy, 13% ze sdělovacích prostředků, 22% od známých a příbuzných a 61% z internetu.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty se dozvěděli o možnostech studia: 6% ze školy, 12% ze sdělovacích prostředků, 50% od známých a příbuzných a 32% z internetu.

Z grafu vyplývá, že nejčastěji se respondenti dozívají o studiu U3V od příbuzných a přátel, na druhém místě pak z vlastního hledání po internetu.

2. Uveďte hlavní důvod, proč jste se rozhodl/a pro studium na U3V?

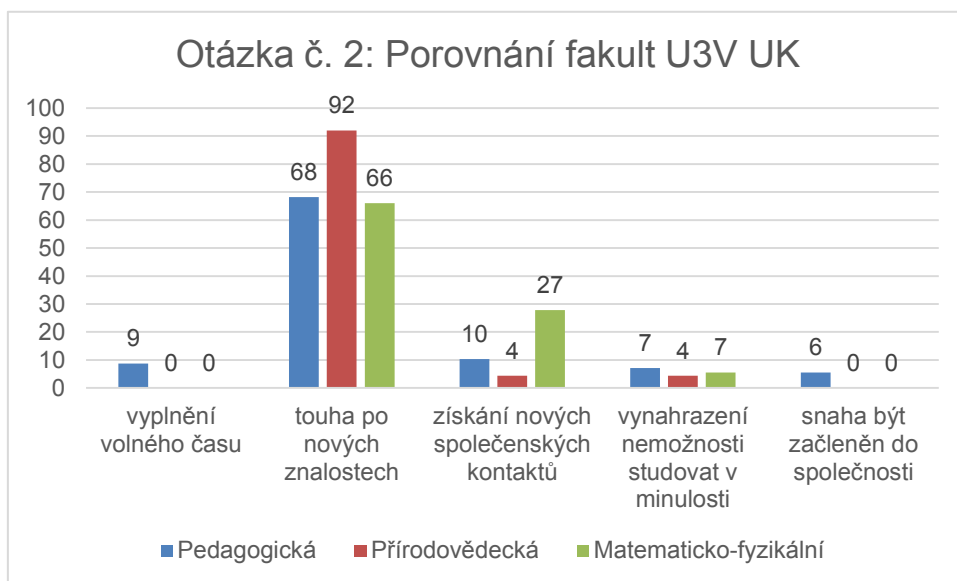
Graf č. 9: Otázka č. 2: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturního dědictví uvádějí, na otázku co je hlavním motivem pro studium: 9% možnost vyplnění volného času, 74% touha po nových znalostech, 4% snaha získání nových společenských kontaktů, 4% vynahrazení nemožnosti studovat v minulosti a 9% snaha být začleněn zpět do společnosti.

Hlavním důvodem pro studium na U3V je pro respondenty kurzu Hudební místopis: pro 8% možnost vyplnění volného času, pro 71% touha po nových znalostech, pro 18% snaha získání nových společenských kontaktů, pro 3% snaha být začleněn zpět do společnosti. Možnost vynahrazení nemožnosti studovat v minulosti zde nebyla uvedena.

Respondenti z kurzu Česká filozofie uvádějí, že hlavním důvodem pro studium je: pro 9% možnost vyplnění volného času, pro 60% touha po nových znalostech, pro 9% snaha získání nových společenských kontaktů, pro 17% vynahrazení nemožnosti studovat v minulosti a pro 5% snaha být začleněn zpět do společnosti.

Z grafu je zřejmé, že nejčastěji se respondenti zajímají o studium na U3V především z touhy po nových znalostech. Variantu vynahrazení nemožnosti studovat v minulosti uvádějí nejčastěji ti respondenti, kteří mají ukončené pouze střední a nižší vzdělání.

Graf č. 10: Otázka č. 2: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z Pedagogické fakulty celkově uvádějí, na otázku co je hlavním motivem pro studium: 9% možnost vyplnění volného času, 68% touha po nových znalostech, 10% snaha získání nových společenských kontaktů, 7% vynahrazení nemožnosti studovat v minulosti a 6% snaha být začleněn zpět do společnosti.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, na otázku co je hlavním motivem pro studium: 92% touha po nových znalostech, 4% snaha získání nových společenských kontaktů, 4% vynahrazení nemožnosti studovat v minulosti.

Hlavním důvodem pro studium na U3V je pro respondenty z Matematicko-fyzikální fakulty: pro 66% touha po nových znalostech, pro 27% snaha získání nových společenských kontaktů a pro 7% vynahrazení nemožnosti studovat v minulosti.

U všech tří fakult je touha po nových znalostech nejvíce uváděným hlavním důvodem pro studium. Nejvíce tak odpovídali respondenti z Přírodovědecké fakulty.

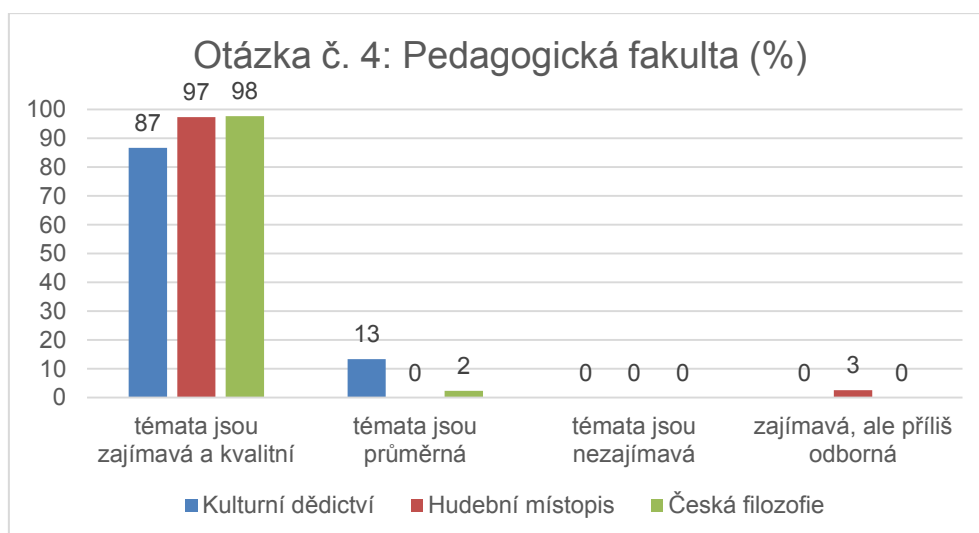
3. Jaký kurz studujete?

Respondenti dotazníků jsou v tomto složení:

- Kurz Kulturní dědictví: 45 respondentů
- Kurz Hudební místopis: 38 respondentů
- Kurz Česká filozofie: 43 respondentů
- Kurz Mykologie: 23 respondentů
- Kurz Fyzika v životě člověka: 18 respondentů

Necelých 20% všech respondentů uvádí, že studují více kurzů zároveň, leckdy i na různých fakultách U3V UK.

4. Jak jste spokojen/a s tématy přednášek?

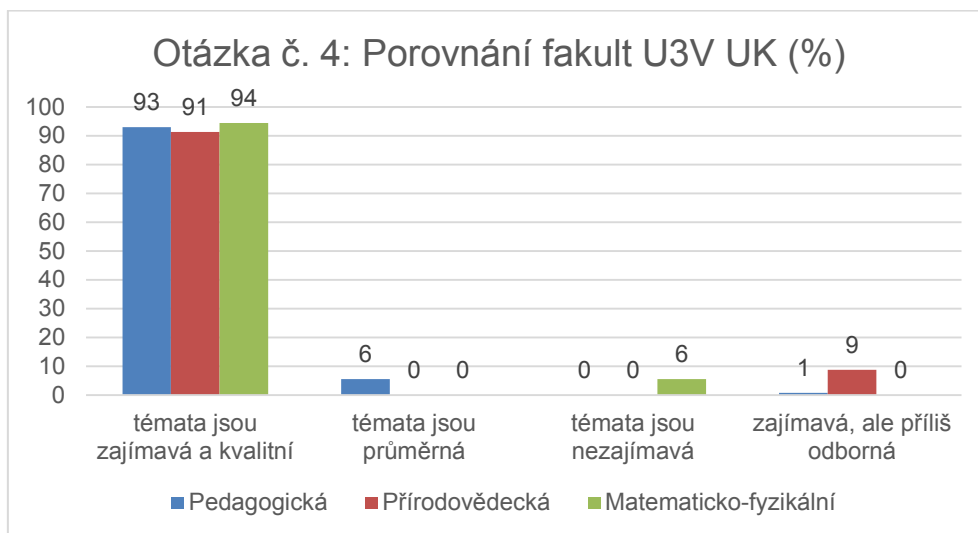
Graf č. 11: Otázka č. 4: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturního dědictví se shodují na tom, že témata v jejich kurzu jsou zajímavá a kvalitní (87%) a dle 13% respondentů jsou průměrná.

Respondenti z kurzu Hudební místopis se shodují na tom, že témata v kurzu jsou zajímavá a kvalitní (97%) a dle 3% respondentů jsou zajímavá, ale příliš odborná.

Respondenti z kurzu Česká filozofie uvádějí, že jsou témata zajímavá a kvalitní (98%) a dle 2% respondentů jsou průměrná.

Z grafu vyplývá, že celková spokojenost s tématy přednášek je vysoká. Je zde dohromady 94% shoda všech respondentů na tom, že přednášky jsou zajímavé a kvalitní.

Graf č. 12: Otázka č. 4: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z Pedagogické fakulty se celkově shodují na tom, že témata v jejich kurzu jsou zajímavá a kvalitní (93%), podle 6% respondentů jsou průměrná a podle 1% respondentů jsou zajímavá, ale příliš odborná.

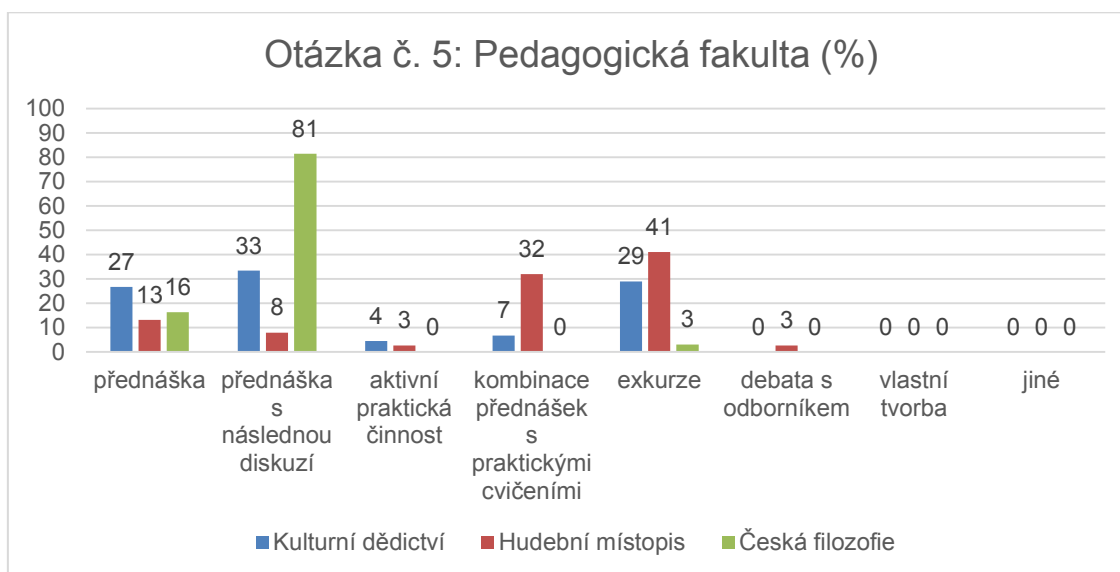
Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, že jsou témata v kurzu zajímavá a kvalitní (91%), a 9% respondentů uvádějí, že jsou zajímavá, ale příliš odborná.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty se shodují na tom, že témata jsou zajímavá a kvalitní (94%) a 6% respondentů uvádějí, že jsou témata nezajímavá.

Na všech fakultách UK je dle šetření téměř 93% spokojenost s tématy přednášek v kurzech U3V. Z šetření dále vyplývá, že na Přírodovědecké fakultě jsou někdy až příliš odborná témata, u kterých chybí respondentům terminologický základ.

5. Jaký způsob výuky Vám vyhovuje?

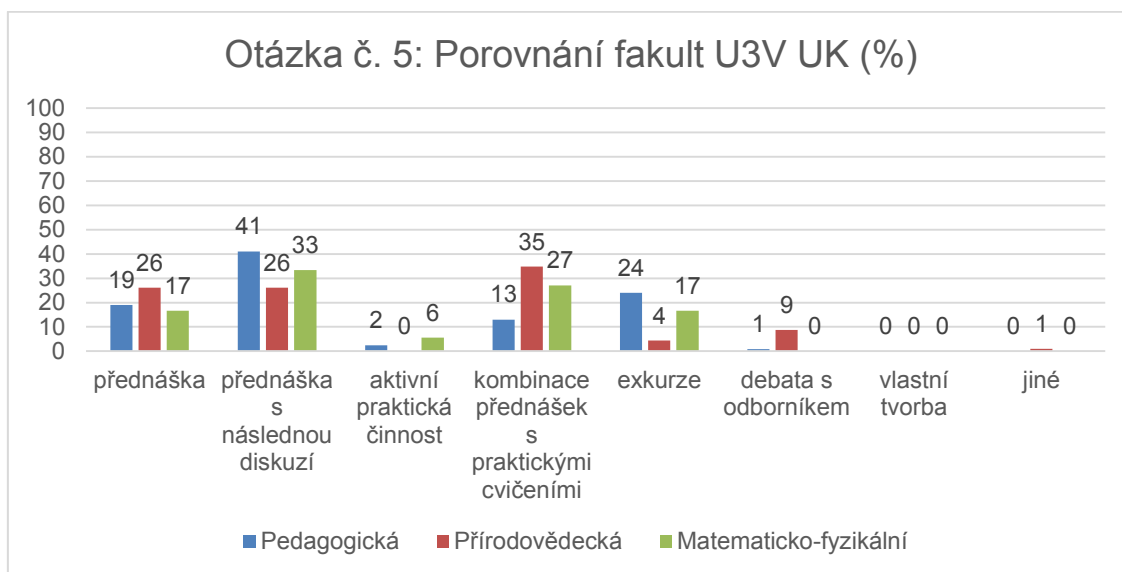
Graf č. 13: Otázka č. 5: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturní dědictví uvádějí, že nejvíce jim jako způsob výuky vyhovuje přednáška (27%) podle 33% přednáška s následnou diskuzí, podle 4% aktivní praktická činnost, podle 7% kombinace přednášek s praktickými cvičeními a podle 29% exkurze.

Respondenti z kurzu Hudební místopis uvádějí, že nejvíce jim jako způsob výuky vyhovuje přednáška (13%) podle 8% přednáška s následnou diskuzí, podle 3% aktivní praktická činnost, podle 32% kombinace přednášek s praktickými cvičeními, podle 41% exkurze a podle 3% debata s odborníkem.

Respondenti z kurzu Česká filozofie uvádějí, že nejvíce jim jako způsob výuky vyhovuje přednáška (16%), podle 81% přednáška s následnou diskuzí a podle 31% exkurze.

Z grafu vyplývá, že typy výuky jsou pro každý kurz specifické. Respondentům z kurzu Kulturního dědictví nejvíce vyhovuje kombinace přednášek s následnými diskuzemi a exkurzemi. Respondenti z kurzu Hudebního místopisu nejvíce ocení kombinaci přednášek s praktickými cvičeními a exkurzemi. Nejvíce oblíbený typ výuky v kurzu Česká filozofie je přednáška s následnou diskuzí.

Graf č. 14: Otázka č. 5: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

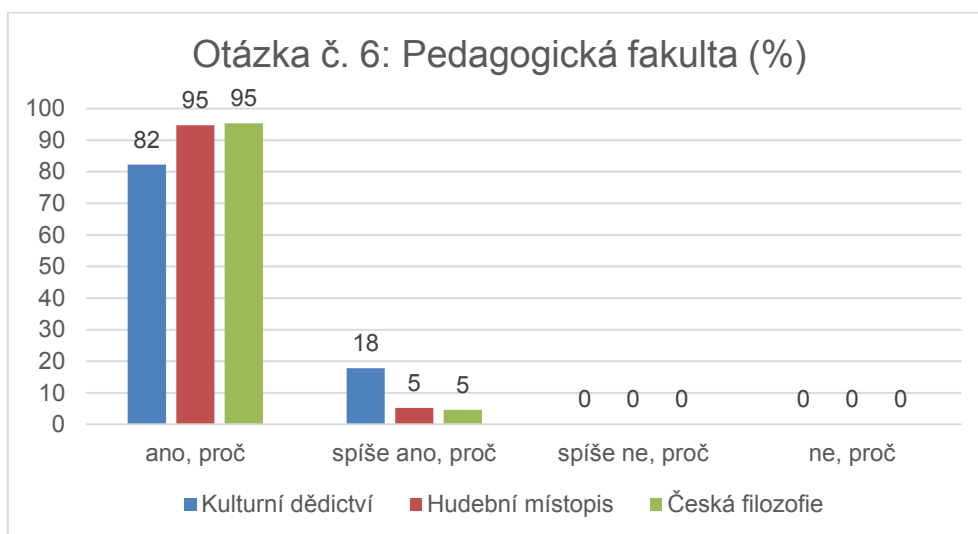
Respondentům z Pedagogické fakulty nejvíce vyhovuje jako způsob výuky přednáška (19%), podle 41% přednáška s následnou diskuzí, podle 2% aktivní praktická činnost, podle 13% kombinace přednášek s praktickými cvičeními a podle 24% exkurze.

Na přírodovědecké fakultě respondenti uvádějí jako nejvhodnější způsob výuky přednášku (26%), dle 26% přednáška s následnou diskuzí, dle 35% kombinace přednášek s praktickými cvičeními, dle 4% exkurze, dle 9% debata s odborníkem a dle 1% společná soustředění.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty uvádějí, že nejvhodnějším typem výuky je přednáška (17%), podle 33% přednáška s následnou diskuzí, podle 6% aktivní praktické činnosti, podle 27% kombinace přednášek s praktickými cvičeními a podle 17% exkurze.

Z grafu je zřejmé, že nejvíce vyhledávaným typem výuky na U3V UK jsou přednášky a přednášky s následnou diskuzí. Velký zájem je i o kombinaci s praktickými cvičeními a exkurzemi.

6. Jste spokojen/a s přístupem lektorů ve výuce?

Graf č. 15: Otázka č. 6: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

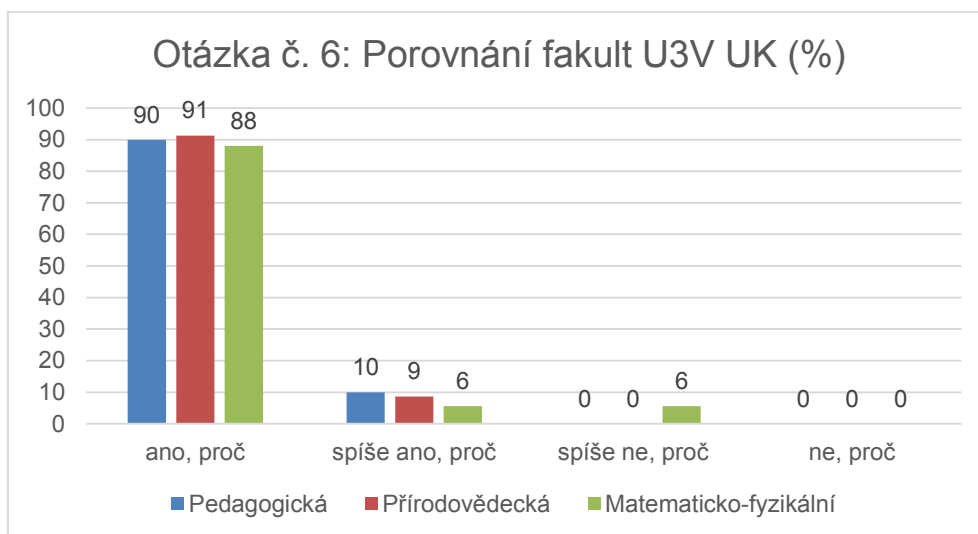
Respondenti z kurzu Kulturní dědictví uvádějí, že jsou spokojeni s přístupem lektorů (82%), 18 % respondentů je spíše spokojeno. Jako nejčastější důvody spokojenosti uvádějí velmi dobrou připravenost lektora na přednášku, jeho kvalifikovanost, přátelskost, srozumitelnost, trpělivost a zajímavě zvolená témata i pro ty, kteří nejsou odborníky v dané oblasti.

Respondenti z kurzů Hudebního místopisu se a Českého místopisu se shodují, že jsou spokojeni s přístupem lektorů (95%) a 5 % respondentů je spíše spokojeno.

V kurzu Hudební místopis je nejvíce oceňována profesionalita lektorů, odbornost, fundovanost, lidský přístup, pestrost témat a respekt k účastníkům vzdělávání. Respondenti se zmiňují, že by ocenili širší pojetí probírané látky.

V kurzu Česká filozofie si nejvíce respondenti chválí srozumitelnost lektorů, kvalitní a zajímavé témata, lidskost, odbornost, pozitivnost, duchovní zaměření předmětu a prostor pro diskuze. Respondenti se zmiňují, že v tomto kurzu vnímají častou improvizaci lektorů.

Z grafu a následných komentářů vyplývá, že účastníci vzdělávání velmi vnímají kvality lektorů, které jsou pro ně důležité.

Graf č. 16: Otázka č. 6: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

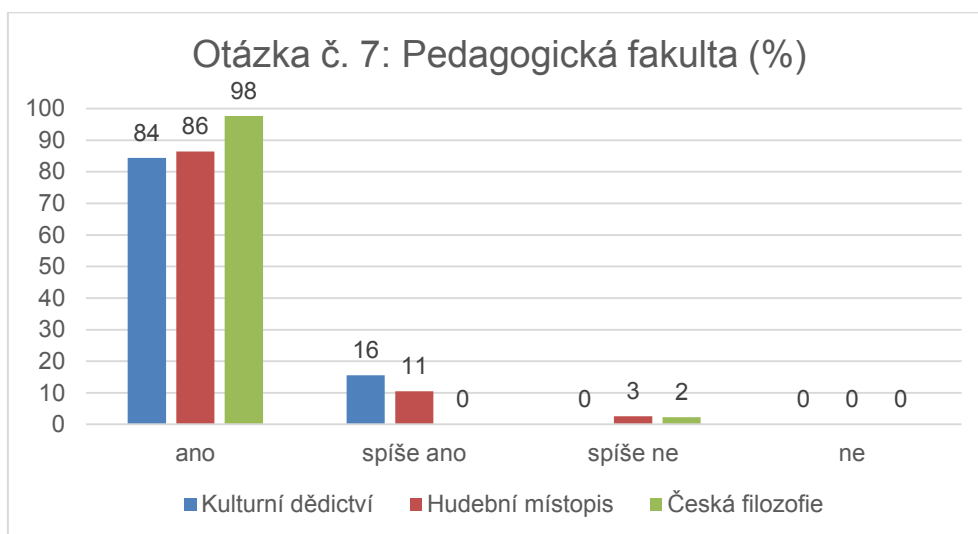
Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že jsou spokojeni s přístupem lektorů (90%) a 10% respondentů je spíše spokojeno.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, že jsou spokojeni s přístupem lektorů (91%) a 9% respondentů je spíše spokojeno. Nejvíce je zmiňována spokojenost s výborným přístupem lektorů, jejich zapálením pro dané téma, srozumitelností, přehledností výkladu, odbornými znalosti, příjemným vystupování, vstřícností a ochotou.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, že jsou spokojeni s přístupem lektorů (88%), 6% respondentů je spíše spokojeno a 6% respondentů uvádějí, že spíše spokojeni nejsou. Respondenti si nejvíce vychvalují odbornost lektorů, profesionalitu, srozumitelnost, jednoduchost a vstřícnost, naopak psali stížnosti na střídání většího množství lektorů, velmi rychlou prezentaci a špatnou akustiku v posluchárně.

Z grafu je patrné, že téměř 90% respondentů je spokojeno s přístupem lektorů ve výuce na U3V UK. Respondenti si nejvíce oceňují odborný a zároveň lidský přístup.

7. Máte dostatek prostoru na Vaše dotazy?

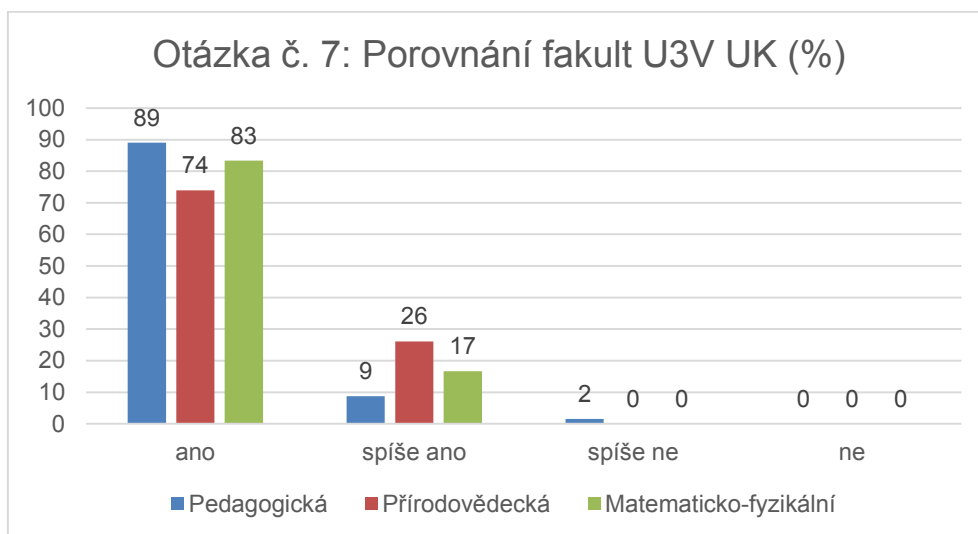
Graf č. 17: Otázka č. 7: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturní dědictví se shodují, že mají dostatek prostoru pro jejich dotazy (84%) a podle 16% respondentů mají spíše prostor pro dotazy.

Respondenti z kurzu Hudební místopis se shodují, že mají dostatek prostoru pro jejich dotazy (86%), podle 11% respondentů spíše ano a podle 3% respondentů spíše prostor pro dotazy není.

Respondenti z kurzu Česká filozofie se shodují, že mají dostatek prostoru pro jejich dotazy (98%) a podle 2% respondentů spíše mají prostor na otázky.

Z uvedeného grafu vyplývá, že respondenti mají z větší části čas na všechny jejich doplňující dotazy a otázky. V 11% případů mají respondenti prostor na dotazy jen částečně.

Graf č. 18: Otázka č. 7: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

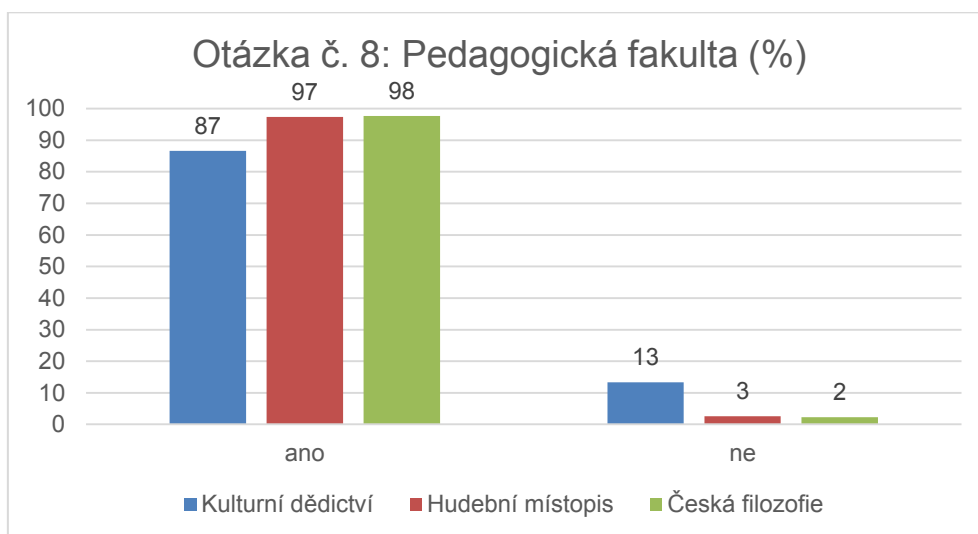
Respondenti z Pedagogické fakulty celkově uvádějí, že mají dostatek prostoru pro své dotazy (89%), podle 9% respondentů spíše ano a podle 2% respondentů spíše ne.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty se shodují, že mají dostatek prostoru na dotazy a otázky (74%) a podle 26% respondentů spíše mají prostor na otázky.

Respondenti z kurzu Česká filozofie uvádějí, že mají dostatek prostoru na dotazy (83%) a podle 17% respondentů spíše čas mají.

Téměř 14% respondentů má částečně prostor na doplňující dotazy a otázky v kurzech.

8. Jsou pro Vás lektori motivačním prvkem k účasti v kurzu?

Graf č. 19: Otázka č. 8: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

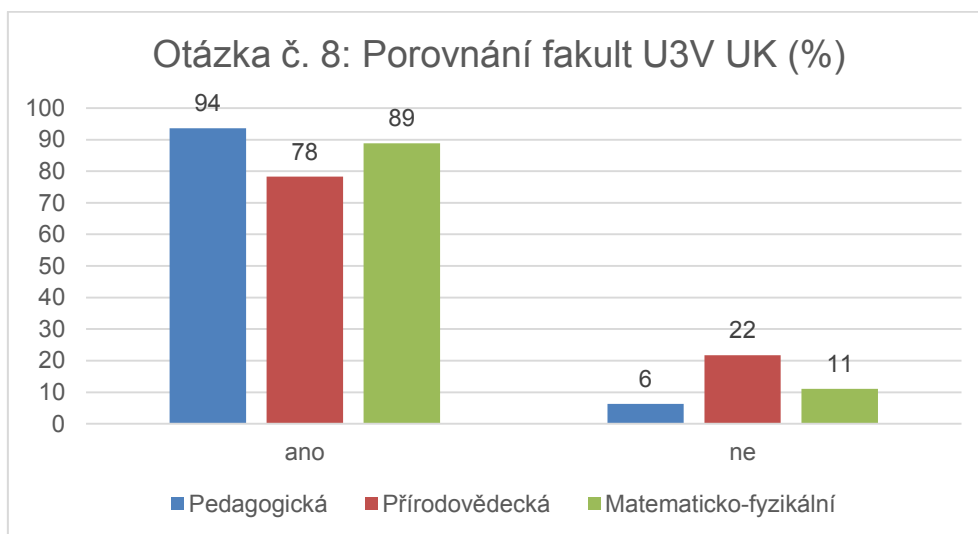
Respondenti z kurzu Kulturní dědictví vnímají lektory jako motivační prvek k účasti v kurzu (87%) a pro 13% respondentů lektori nejsou motivací ke studiu.

Respondenti z kurzu Hudební místopis vnímají lektory jako motivační prvek k účasti v kurzu (97%) a pro 3% respondentů lektori nejsou motivací ke studiu.

Respondenti z kurzu Česká filozofie uvádějí, že lektori pro ně jsou motivačním prvkem k účasti v kurzu (98%) a pro 2% respondentů lektori nejsou motivací ke studiu.

Lektori jsou z převážné většiny motivačním prvkem pro respondenty k účasti v kurzu.

V kurzu Kulturní dědictví jsou lektori nejméně vnímáni jako jedna z motivací navštěvovat kurz.

Graf č. 20: Otázka č. 8: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z Pedagogické fakulty se celkově shodují, že jsou pro ně lektoři motivačním prvkem v kurzu (94%) pro 6% respondentů lektoři nejsou motivací ke studiu.

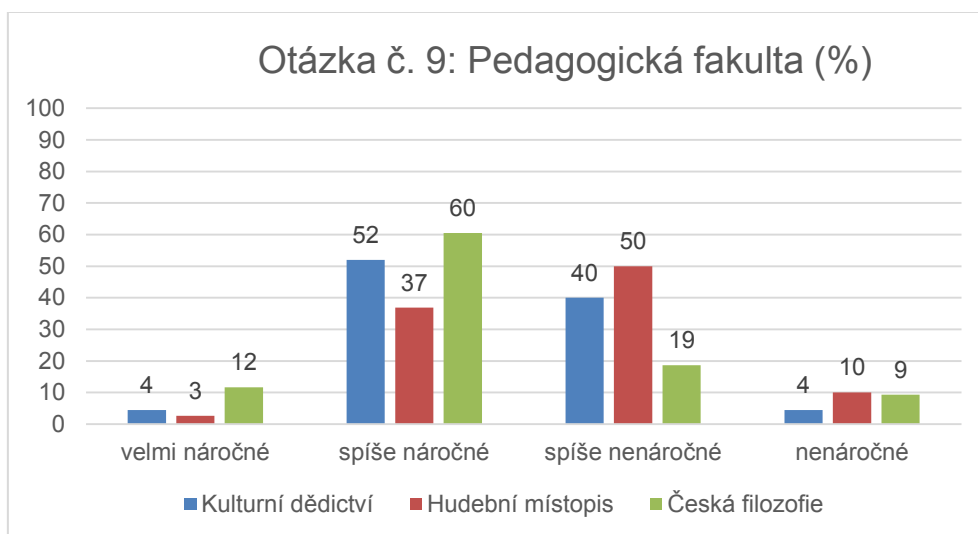
Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, že lektoři jsou pro ně motivačním prvkem (78%) a pro 22% respondentů motivačním prvkem nejsou.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty uvádějí, že lektoři jsou pro ně motivačním prvkem k účasti v kurzu (89%) a pro 11% respondentů motivačním prvkem nejsou.

Z grafu vyplývá, že respondenti z větší části vnímají lektory jako motivaci k účasti v kurzu. Nejméně vnímají lektory jako motivaci k účasti v kurzu respondenti na Přírodovědecké fakultě.

9. Jak hodnotíte náročnost studia?

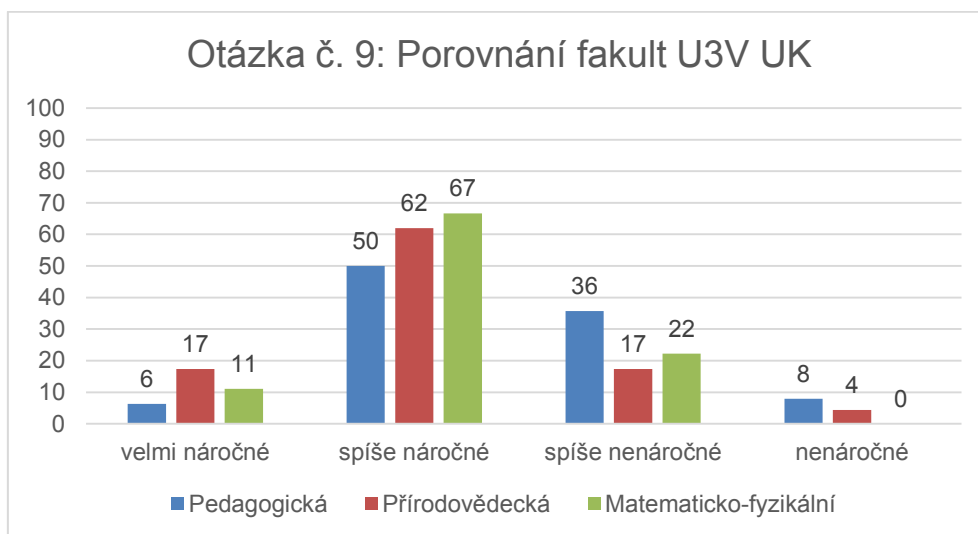
Graf č. 21: Otázka č. 9: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturní dědictví hodnotí náročnost studia jako velmi náročné (4%), jako spíše náročné (52%), jako spíše nenáročné (40%) a jako nenáročné (4%).

Respondenti z kurzu Hudební místopis hodnotí náročnost studia jako velmi náročné (3%), jako spíše náročné (37%), jako spíše nenáročné (50%) a jako nenáročné (10%).

Respondenti z kurzu Česká filozofie hodnotí náročnost studia jako velmi náročné (12%), jako spíše náročné (60%), jako spíše nenáročné (19%) a jako nenáročné (9%).

Z grafu je zřejmé, že náročnost studia se pohybuje mezi kategoriemi spíše náročné a spíše nenáročné. Je nutno přihlížet k věku a schopnostem účastníků vzdělávání. Na základě souvislostí odpovědí, se ukázalo, že s vyšším věkem a nižším vzděláním je studium pro respondenty náročnější. V kombinaci faktorů se objevil i ten, že snazší studium je pro ty, kteří v minulosti pracovali v podobném oboru či oblasti.

Graf č. 22: Otázka č. 9: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

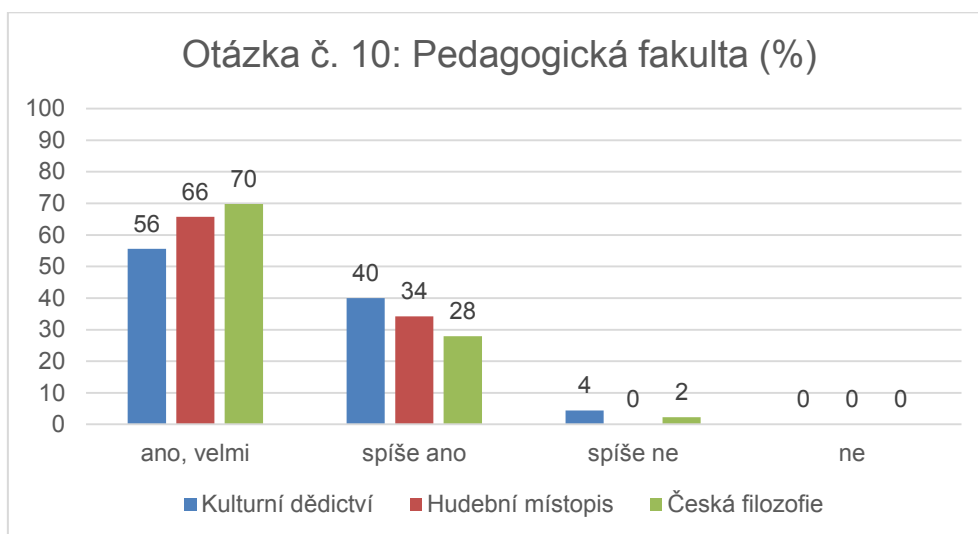
Respondenti z Pedagogické fakulty hodnotí celkově náročnost studia jako velmi náročné (6%), jako spíše náročné (50%), jako spíše nenáročné (36%) a jako nenáročné (8%).

Respondenti z Přírodovědecké fakulty hodnotí náročnost studia jako velmi náročné (17%), jako spíše náročné (62%), jako spíše nenáročné (17%) a jako nenáročné (4%).

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty hodnotí náročnost studia jako velmi náročné (11%), jako spíše náročné (67%) a jako spíše nenáročné (22%).

Z grafu vyplývá, že studium na U3V UK je pro respondenty velmi náročné (11%) a necelých 60% všech respondentů uvádí studium jako spíše náročné. Necelá $\frac{3}{4}$ respondentů se tedy shodla na větší náročnosti studia.

10. Naplňuje studium kurzu Vaše celkové očekávání?

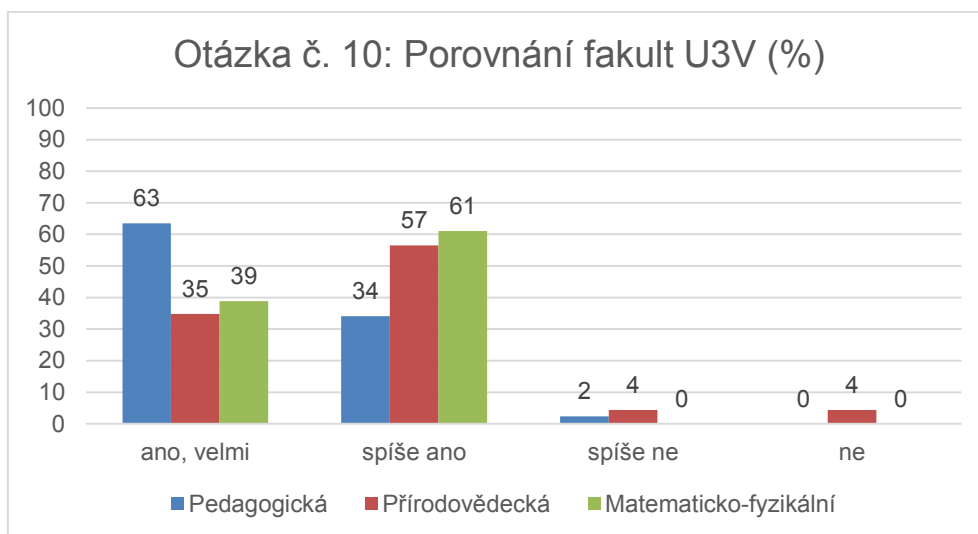
Graf č. 23: Otázka č. 10: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturní dědictví uvádějí, že studium kurzu splňuje jejich očekávání (56%), podle 40% respondentů spíše ano a podle 4% respondentů spíše ne.

Respondenti kurzu Hudební místopis uvádějí, že studium kurzu naplňuje jejich očekávání (66%), podle 34% respondentů spíše ano.

Respondenti z kurzu Česká filozofie uvádějí, že studium kurzu splňuje jejich očekávání (70%), podle 28% respondentů spíše ano a podle 2% respondentů spíše ne.

Nadpoloviční většina respondentů, tj. 64%, uvádí, že studium na U3V naplňuje jejich prvotní očekávání. Zklamání ze studia hodnotí nejvíce respondenti v kurzu Kulturního dědictví, kde je pojetí probírané látky příliš úzké.

Graf č. 24: Otázka č. 10: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

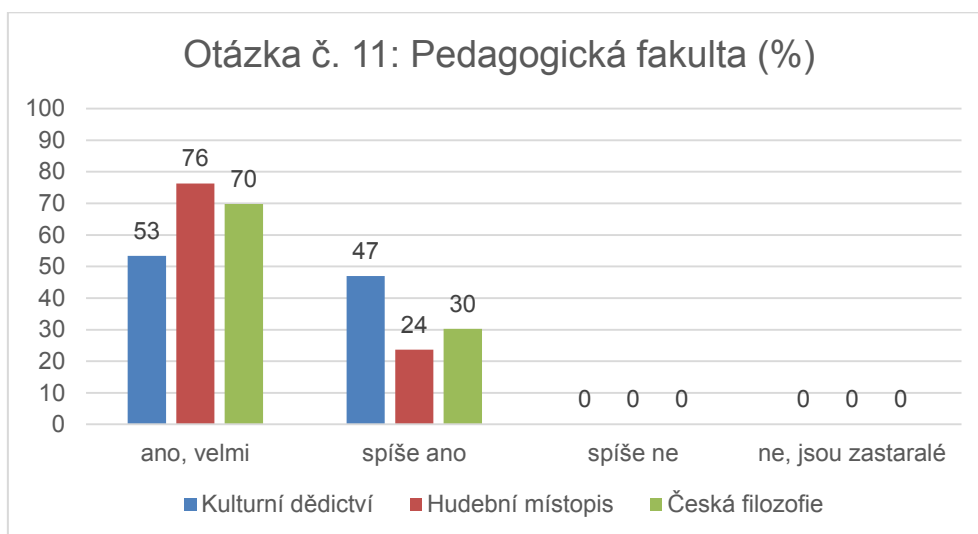
Respondenti z Pedagogické fakulty celkově naplňuje studium jejich původní očekávání (63%), pro 34% respondentů spíše naplňuje a pro 2% respondentů spíše nenaplňuje.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty naplňuje studium jejich původní očekávání (35%), pro 57% respondentů spíše naplňuje, pro 4% respondentů spíše nenaplňuje a pro 4% respondentů nenaplňuje kurz jejich očekávání.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty naplňuje studium jejich původní očekávání (39%) a pro 61% respondentů spíše naplňuje jejich očekávání.

Z grafu vyplývá, že nejvíce plní očekávání studia Pedagogická fakulta. Na Přírodovědecké fakultě se respondenti vyjadřují, že měli odlišnou představu o náplni kurzu.

11. Jsou poskytované znalosti aktuální?

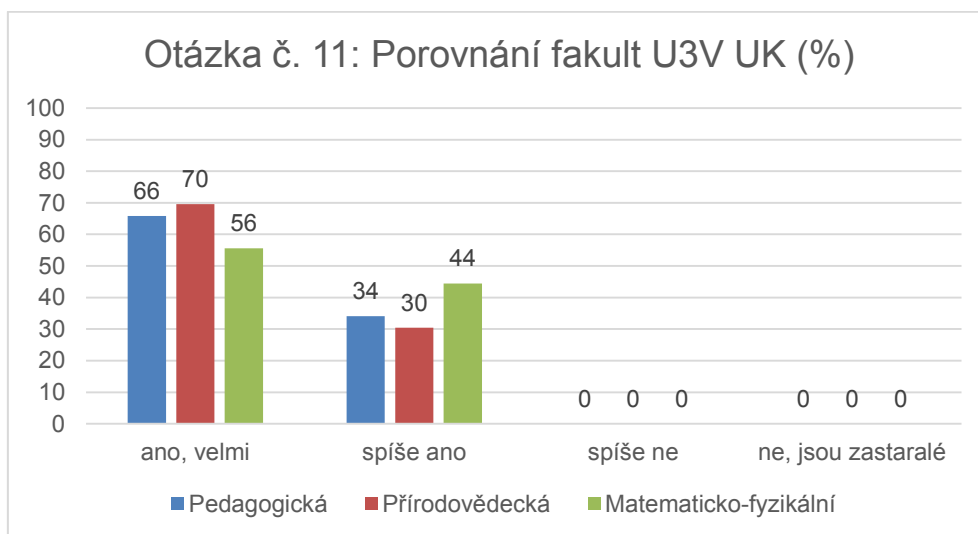
Graf č. 25: Otázka č. 11: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturní dědictví uvádějí, že poskytované informace v kurzu jsou velmi aktuální (53%) a podle 47% respondentů jsou spíše aktuální.

Respondenti z kurzu Hudební místopis uvádějí, že poskytované informace v kurzu jsou velmi aktuální (76%) a podle 27% respondentů jsou spíše aktuální.

Respondenti z kurzu Česká filozofie uvádějí, že poskytované informace v kurzu jsou velmi aktuální (70%) a podle 30% respondentů jsou spíše aktuální.

Celkově z grafu vyplývá, že poskytované informace v kurzech jsou aktuální.

Graf č. 26: Otázka č. 11: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

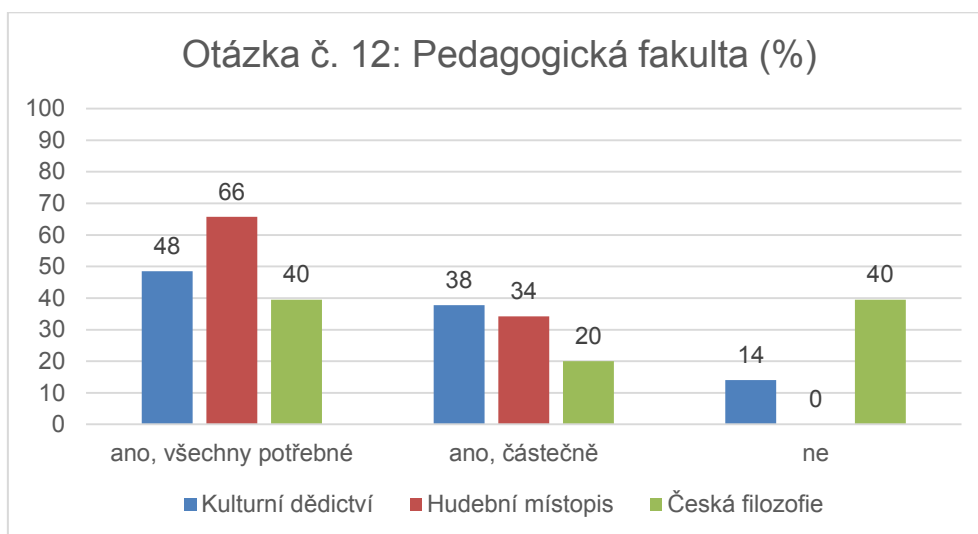
Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že poskytované informace v kurzu jsou velmi aktuální (66%), podle 34% respondentů jsou spíše aktuální.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, že poskytované informace v kurzu jsou velmi aktuální (70%), podle 30% respondentů jsou spíše aktuální.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty uvádějí, že poskytované informace v kurzu jsou velmi aktuální (56%), podle 44% respondentů jsou spíše aktuální.

Z grafu je zřejmé, že vzdělání na U3V UV poskytuje aktuální informace.

12. Poskytuje Vám univerzita materiály ke studiu?

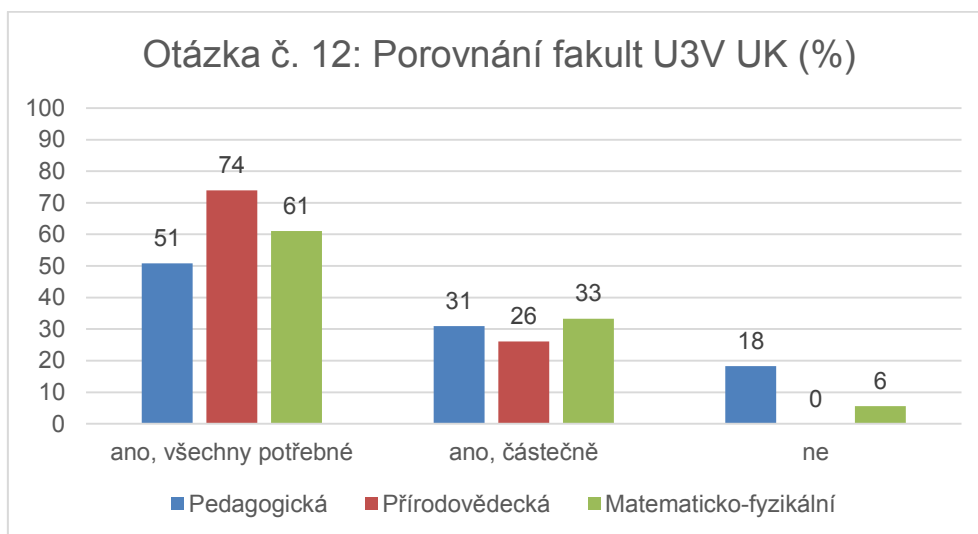
Graf č. 27: Otázka č. 12: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

48% respondentů z kurzu Kulturního dědictví uvádějí, že jsou jim poskytovány všechny potřebné materiály, 38% respondentů uvedlo, že materiály jsou poskytovány částečně a 14% respondentů uvedlo, že nemají všechny potřebné materiály.

66% respondentů z kurzu Hudební místopis uvádějí, že jsou jim poskytovány všechny potřebné materiály a 34% respondentů uvedlo, že materiály jsou poskytovány částečně.

40% respondentů z kurzu Česká filozofie uvádějí, že jsou jim poskytovány všechny potřebné materiály, 20% respondentů uvedlo, že materiály jsou poskytovány částečně a 40% respondentů uvedlo, že nemají všechny potřebné materiály.

Respondenti se celkově shodují, že dostávají materiály ke studiu částečně, některé materiály jsou jim pouze doporučeny k samostatnému nalezení. Na kurzech Kulturního dědictví a České filozofie respondenti uvádí nedostatečné poskytování materiálů, z toho na kurzu České filozofie např. z důvodu, že nemají k dispozici žádný program kurzu.

Graf č. 28: Otázka č. 12: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že jsou jim poskytovány všechny potřebné materiály (51%), dle 31% respondentů jsou poskytovány částečně a dle 18% respondentů nemají všechny potřebné materiály.

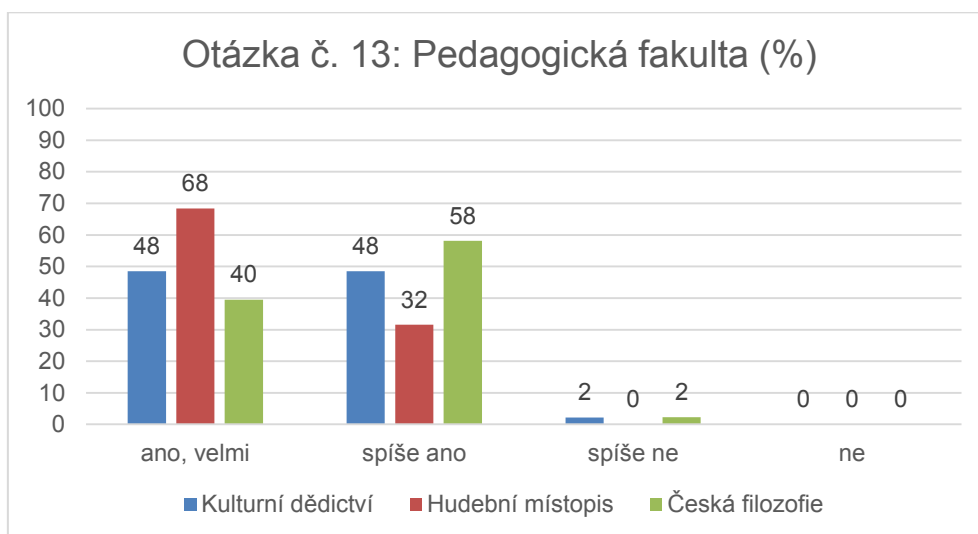
Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, že jsou jim poskytovány všechny potřebné materiály (74%) a dle 26% respondentů jsou poskytovány částečně.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty uvádějí, že jsou jim poskytovány všechny potřebné materiály (61%), dle 33% respondentů jsou poskytovány částečně a dle 6% respondentů nemají všechny potřebné materiály.

Z grafu je patrné, že Pedagogická fakulta poskytuje respondentům nejméně všech potřebných materiálů ke studiu.

13. Líbí se Vám prostředí, ve kterém probíhá výuka?

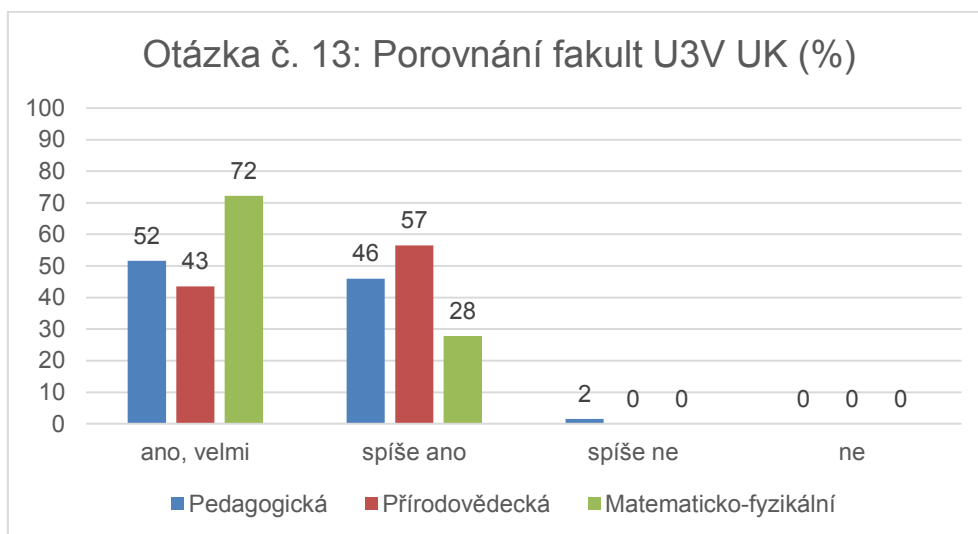
Graf č. 29: Otázka č. 13: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturní dědictví uvádějí, že prostředí, ve kterém výuka probíhá, se jim velmi líbí (48%), podle 48% respondentů spíše ano a podle 2% respondentů spíše ne.

Respondenti z kurzu Hudebního místopis uvádějí, že prostředí, ve kterém výuka probíhá, se jim velmi líbí (68%) a 32% respondentů se spíše líbí.

Respondenti z kurzu Česká filozofie uvádějí, že prostředí, ve kterém výuka probíhá, se jim velmi líbí (40%), podle 58% respondentů spíše ano a podle 2% respondentů spíše ne.

Důvodem respondentů k 2% nesouhlasu s prostředím, ve kterém výuka probíhá je ten, že výuka často probíhá ve velkých místnostech, kde je špatná akustika a oni hůře slyší.

Graf č. 30: Otázka č. 13: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: vlastní zpracování)

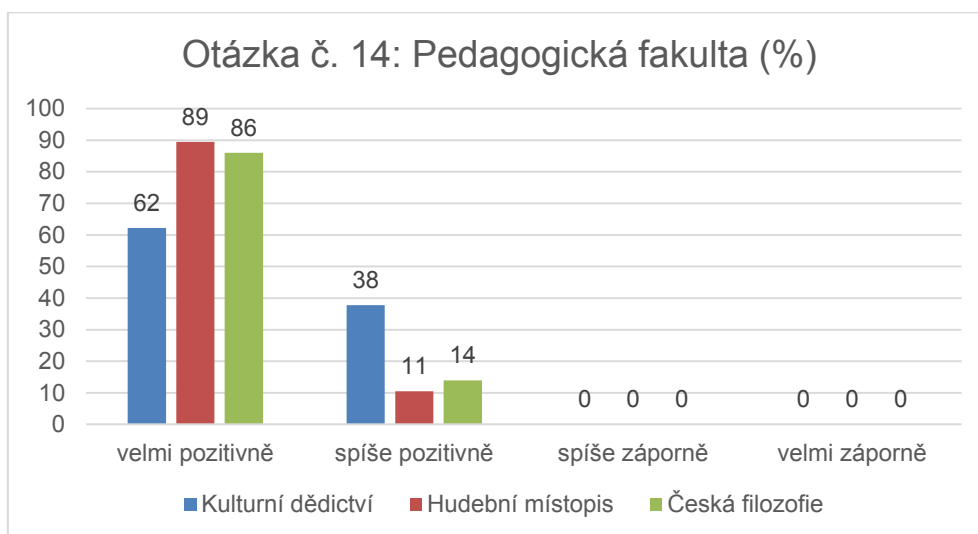
Respondenti z Pedagogické fakulty se celkově shodují na tom, že prostředí, ve kterém výuka probíhá, se jim velmi líbí (52%), 46% respondentů se líbí spíše a podle 2% respondentů se prostředí spíše nelíbí.

Na Přírodovědecké fakultě se prostředí, ve kterém výuka probíhá, velmi líbí 43% respondentů a 57% respondentů se spíše líbí.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty uvádějí, že prostředí, ve kterém výuka probíhá, se jim velmi líbí (72%) a 28% respondentů se spíše líbí.

Z grafu je patrná velká spokojenost ze strany respondentů s prostředím, kde výuka probíhá. Menší výtky ohledně akustiky jsou na Pedagogické fakultě.

14. Jak studium hodnotíte?

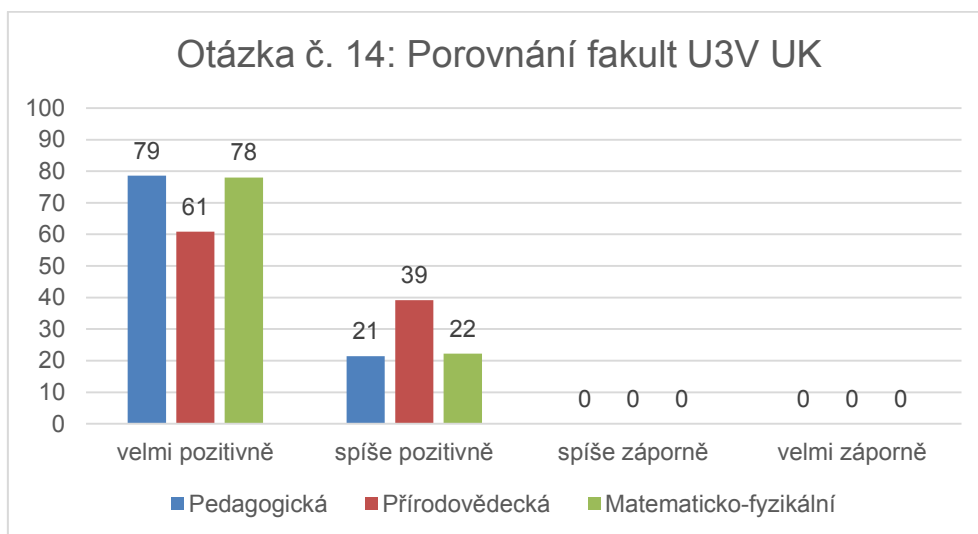
Graf č. 31: Otázka č. 14: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturního dědictví hodnotí studium velmi pozitivně (62%) a 38% respondentů hodnotí studium spíše pozitivně.

Respondenti z kurzu Hudebního místopisu hodnotí studium velmi pozitivně (89%) a 11% respondentů hodnotí studium spíše pozitivně.

Respondenti z kurzu České filozofie hodnotí studium velmi pozitivně (86%) a 14% respondentů hodnotí studium spíše pozitivně.

Z grafu je zřejmé, že respondenti jsou spokojeni s průběhem kurzu, nejvyšší spokojenost je v kurzu Hudebního místopisu.

Graf č. 32: Otázka č. 14: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

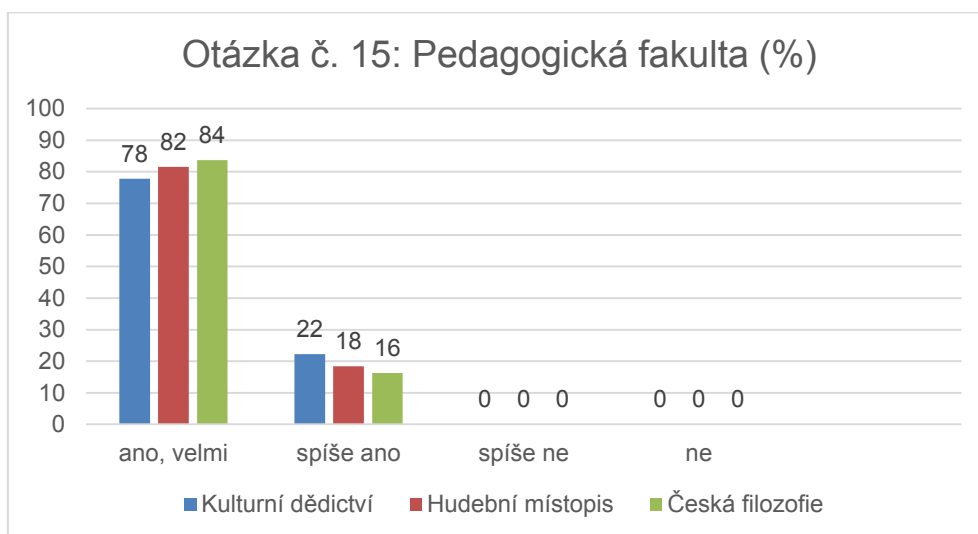
Respondenti z Pedagogické fakulty celkově hodnotí studium velmi pozitivně (79%) a 21% respondentů hodnotí studium spíše pozitivně.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty hodnotí studium velmi pozitivně (61%) a 39% respondentů hodnotí studium spíše pozitivně.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty hodnotí studium velmi pozitivně (78%) a 22% respondentů hodnotí studium spíše pozitivně.

Z grafu vyplývá celkové velmi pozitivní hodnocení studia ze strany respondentů. O něco níže se umístila Přírodovědecká fakulta.

15. Vnímáte Vaše studium jako kvalitní naplnění času?

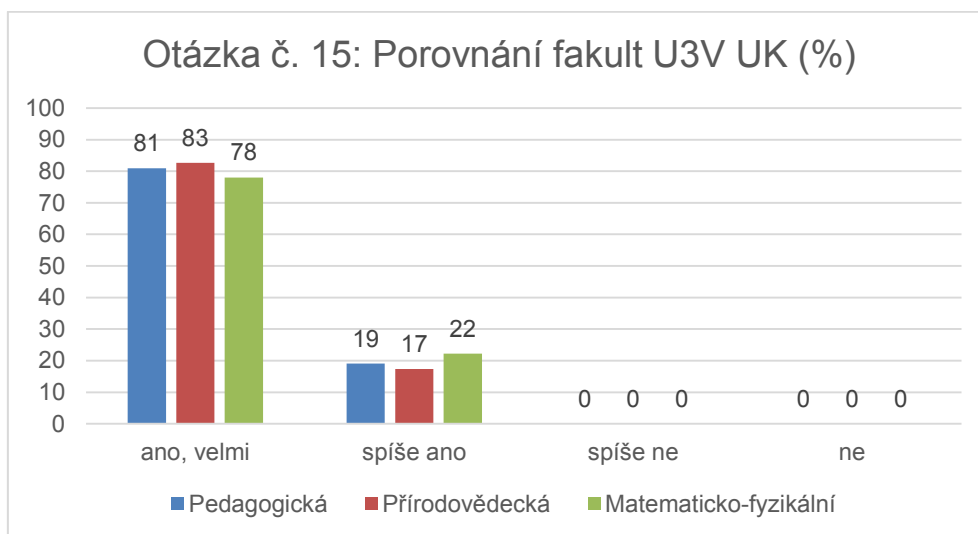
Graf č. 33: Otázka č. 15: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturní dědictví vnímají studium jako velmi kvalitní naplnění času (78%) a 22% respondentů uvádí, že jsou spíše spokojeni.

Respondenti z kurzu Hudebního místopisu vnímají studium jako velmi kvalitní naplnění času (82%) a 18% respondentů uvádí, že jsou spíše spokojeni.

Respondenti z kurzu České filozofie vnímají studium jako velmi kvalitní naplnění času (84%) a 16% respondentů uvádí, že jsou spíše spokojeni.

Z grafu je zřejmé, že celkem 81% respondentů vnímá studium jako velmi kvalitně naplněný čas.

Graf č. 34: Otázka č. 15: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

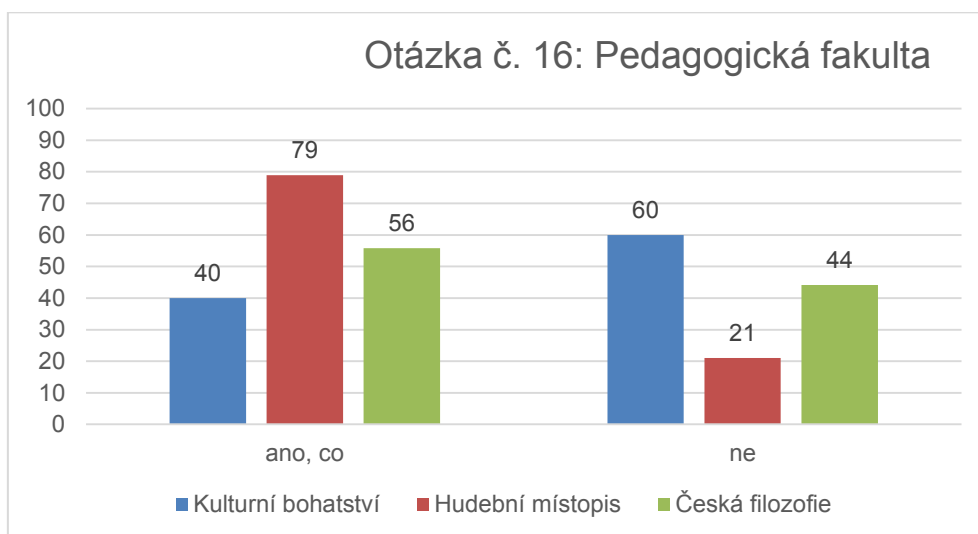
Celkově 81% respondentů z Pedagogické fakulty vnímá studium jako velmi kvalitní naplnění času a 19% respondentů jako spíše ano.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty vnímají studium jako velmi kvalitní naplnění času (83%) a 17% respondentů uvádí, že jsou spíše spokojeni.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty vnímají studium jako velmi kvalitní naplnění času (78%) a 22% respondentů uvádí, že jsou spíše spokojeni.

Z grafu je zřejmé, že studium je celkově vnímáno jako kvalitní naplnění respondenty na všech třech fakultách U3V UK.

16. Navštěvoval/a jste již nějaký jiný kurz na univerzitě dříve?

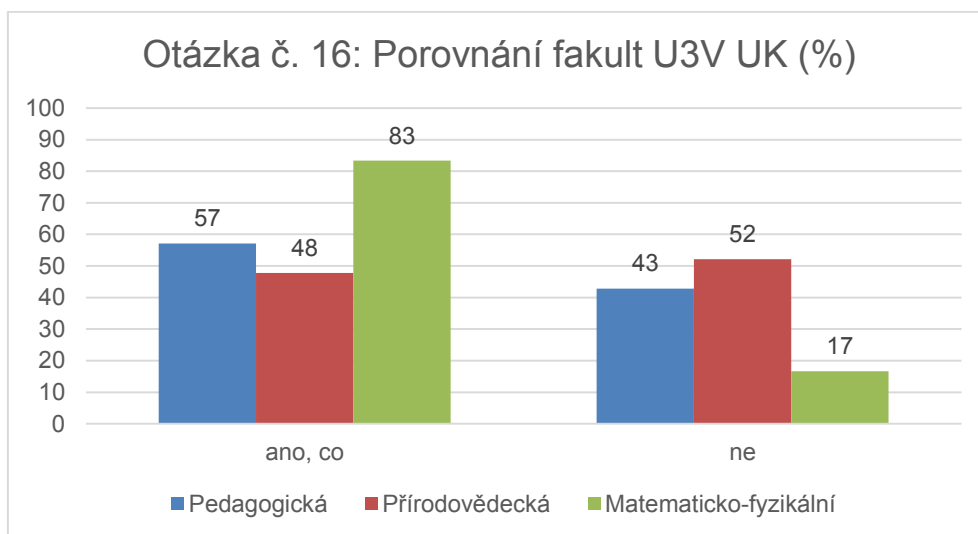
Graf č. 35: Otázka č. 16: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturního bohatství uvádějí, že dříve již navštěvovali jiný kurz na U3V UK (40%). 6% respondentů uvádí, že se tohoto kurzu účastnili již dříve. Mezi nejčastěji uvedené kurzy patří kurz Architektury, Filozofie, Historie a Biologie. 60% respondentů se účastní kurzu na U3V poprvé.

Respondenti z kurzu Hudebního místopisu uvádějí, že dříve již navštěvovali jiný kurz na U3V UK (79%). Mezi nejčastěji uvedené kurzy patří kurz Architektury, Historie, Biologie, Botaniky a Psychologie. 21% respondentů uvádí, že se účastnili tohoto kurzu již dříve. 21% respondentů se účastní kurzu na U3V poprvé.

56% respondentů z kurzu České filozofie uvádí, že dříve již navštěvovali jiný kurz na U3V UK. Mezi nejčastěji uvedené kurzy patří kurz Historie, Biologie, Práva a Psychologie. 9% respondentů uvádí, že se účastnili tohoto kurzu již dříve. 44% respondentů se účastní kurzu na U3V poprvé.

Celkově 58% respondentů studuje opakovaně na U3V. Nejvíce opakovaně navštěvují respondenti kurz Hudebního místopisu.

Graf č. 36: Otázka č. 16: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

57% respondentů z Pedagogické fakulty uvádí, že dříve již navštěvovali jiný kurz na U3V UK a 43% respondentů se účastní kurzu na U3V poprvé.

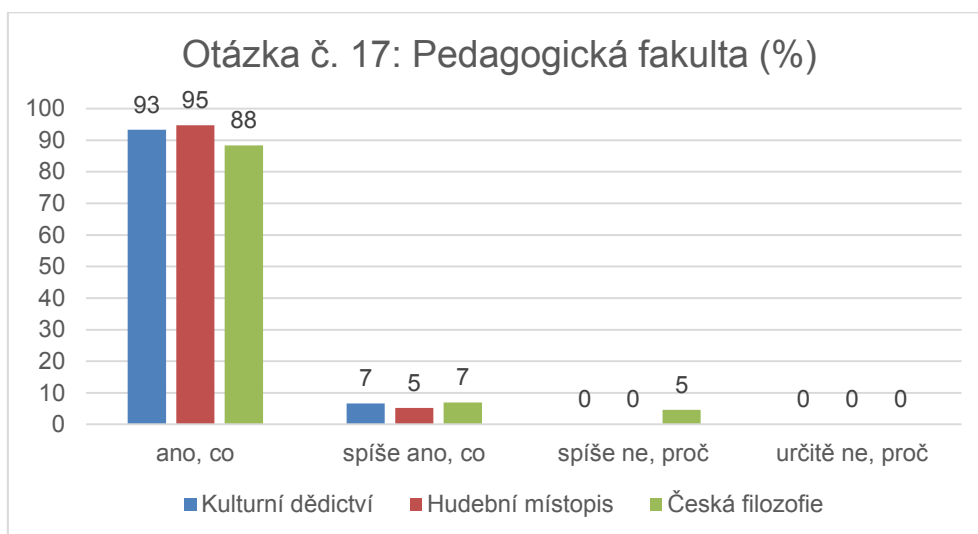
Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, že dříve již navštěvovali jiný kurz na U3V UK (48%) a 52% respondentů se účastní kurzu na U3V poprvé.

83% respondentů z Matematicko-fyzikální fakulty uvádí, že dříve již navštěvovali jiný kurz na U3V UK a 17% respondentů se účastní kurzu na U3V poprvé.

Z grafu vyplývá, že zhruba 63% všech respondentů buď opakují ten samý kurz, nebo navštěvují jiné kurzy opakovaně, což svědčí o jejich zájmu o studium na U3V.

17. Navštěvoval/a byste rád/a i příští cyklus vzdělávání na univerzitě?

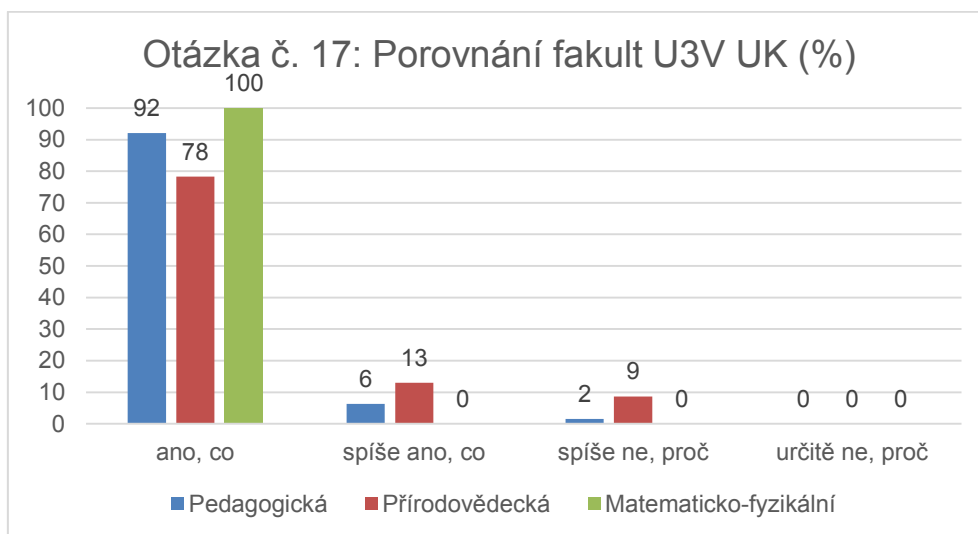
Graf č. 37: Otázka č. 17: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturního dědictví uvádějí, že by rádi navštěvovali i další cyklus vzdělávání na U3V (93%). 57% respondentů uvádí, že by rádi navštěvovali ten stejný kurz, další uvádí zájem např. o kurz Architektury, Filozofie či Hudební místopis. 7% respondentů bude nejspíše pokračovat se vzdělávání na U3V.

Respondenti z kurzu Hudebního místopisu uvádějí, že by rádi navštěvovali i další cyklus vzdělávání na U3V (95%). 37% respondentů uvádí, že by rádi navštěvovali ten stejný kurz, další uvádí zájem např. o kurz Filozofie, Biologie, Botaniky či Psychologie. 5% respondentů bude nejspíše pokračovat se vzdělávání na U3V.

Respondenti z kurzu České filozofie uvádějí, že by rádi navštěvovali i další cyklus vzdělávání na U3V (88%). 63% respondentů uvádí, že by rádi navštěvovali ten stejný kurz, další uvádí zájem např. o kurz Historie či Psychologie. 7% respondentů bude nejspíše pokračovat se vzdělávání na U3V a 5% respondentů uvádí, že navštěvovat další cyklus vzdělávání spíše nebudou, jelikož to mají daleko.

Celkem 92% respondentů z Pedagogické fakulty má zájem určitě pokračovat i v příštím cyklu vzdělávání na U3V.

Graf č. 38: Otázka č. 17: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

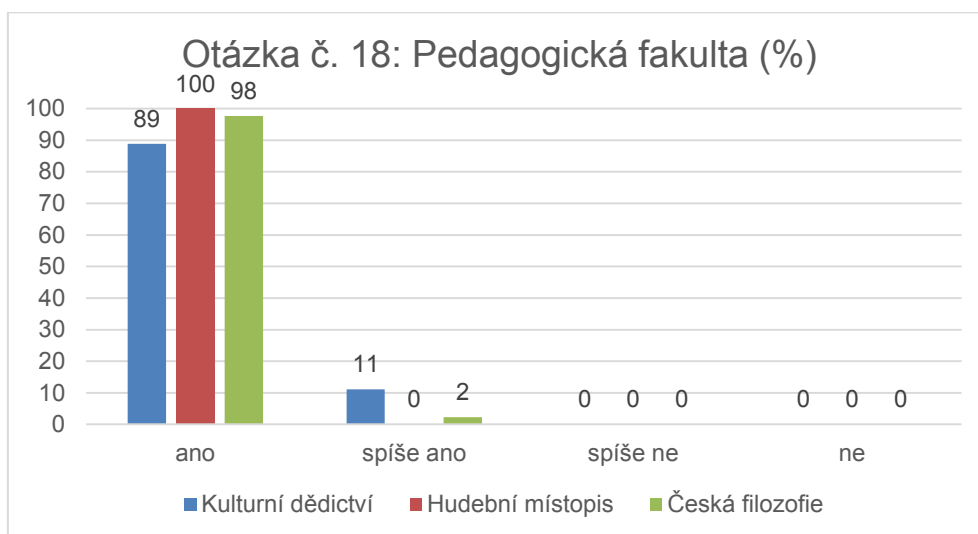
Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že by rádi navštěvovali i další cyklus vzdělávání na U3V (92%). 6% respondentů bude nejspíše pokračovat se vzdělávání na U3V a 2% respondentů uvádí, že spíše pokračovat nebudou, z důvodu velké vzdálenosti od místa bydliště.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, že by rádi navštěvovali i další cyklus vzdělávání na U3V (78%). 13% respondentů bude nejspíše pokračovat se vzdělávání na U3V a 9% respondentů uvádí, že spíše pokračovat nebudou. Důvodem je větší vzdálenost od místa bydliště a jiná očekávání náplně kurzu.

Celých 100% respondentů z Matematicko-fyzikální fakulty uvádí, že by rádo navštěvovalo i další cyklus vzdělávání na U3V.

Pouze necelých 6% všech respondentů uvedlo, že pokračovat v dalším cyklu vzdělávání na U3V nejspíše nebudou.

18. Doporučil/a byste studium na univerzitě známému?

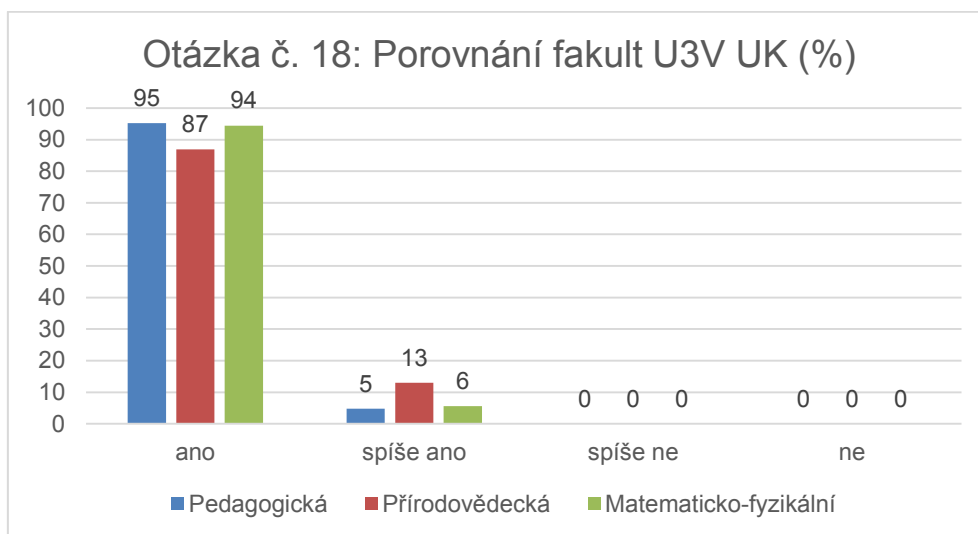
Graf č. 39: Otázka č. 18: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturní dědictví by doporučili studium na U3V UK (89%) a 11% respondentů by kurz spíše doporučilo.

Celých 100% respondentů z kurzu Hudebního místopisu by doporučilo studium svému známému.

98% respondentů kurzu Česká filozofie by doporučilo studium svému známému a 2% respondentů by kurz spíše doporučilo.

Téměř 96% respondentů by doporučilo studium svým přátelům a známým.

Graf č. 40: Otázka č. 18: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

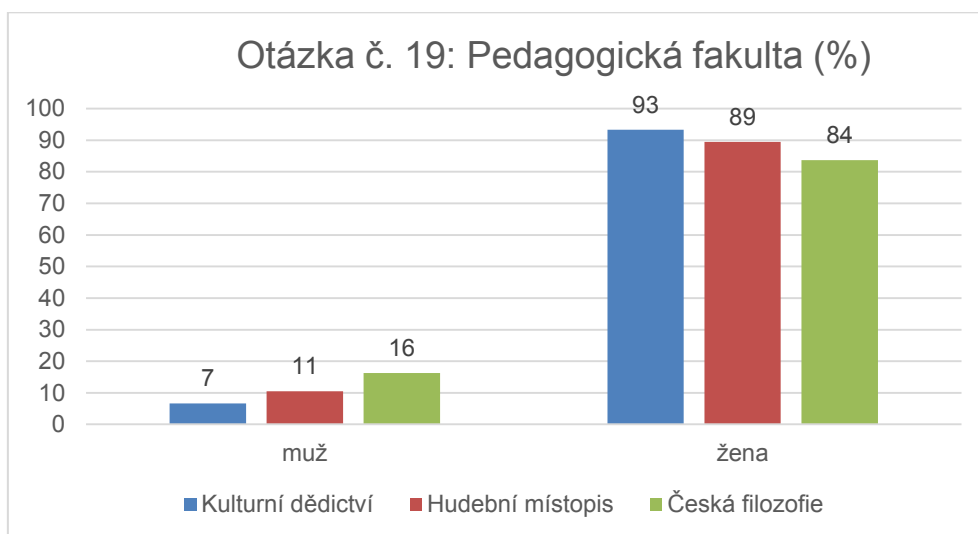
Respondenti z Pedagogické fakulty by celkově doporučili studium na U3V UK (95%) a 5% respondentů by spíše doporučilo kurz.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty by celkově doporučili studium na U3V UK (87%) a 13% respondentů by spíše doporučilo kurz.

98% respondentů z Matematicko-fyzikální fakulty by doporučilo studium svému známému a 6% respondentů by spíše doporučilo kurz.

Z grafu je zřejmé, že všichni respondenti z fakult U3V UK by doporučilo studium svým přátelům a známým.

19. Jste

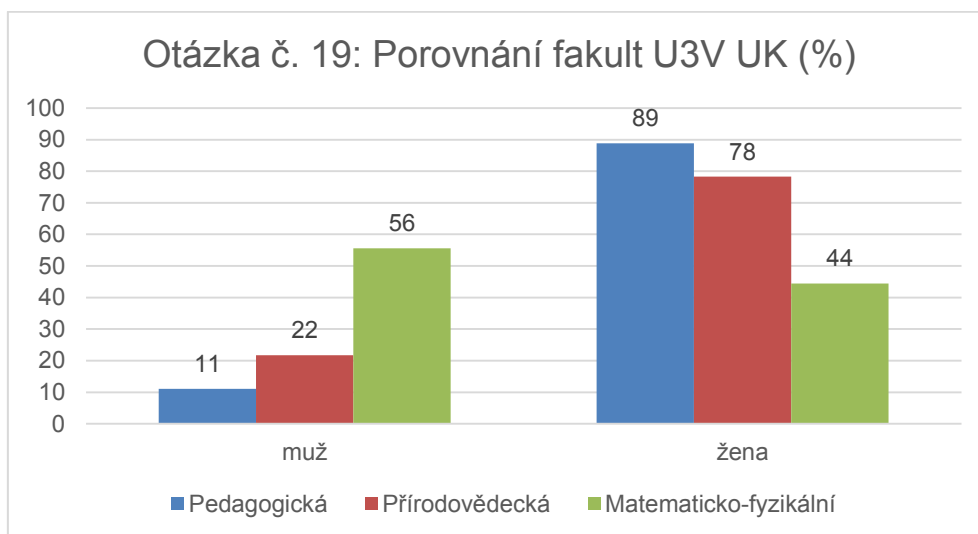
Graf č. 41: Otázka č. 19: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturní dědictví se skládají z 7% mužů a z 93% žen.

Poměr vzorku respondentů v kurzu Hudební místopis je 11% mužů a 89% žen.

V kurz Česká filozofie se vzorek respondentů skládá z 16% mužů a 84% žen.

Vzdělávání U3V navštěvuje z 89% ženy. Muži se účastní vzdělávání na U3V z 11%.

Graf č. 42: Otázka č. 19: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Vzorek respondentů z Pedagogické fakulty činí z 11% muži a z 89% ženy.

Poměr vzorku respondentů z Přírodovědecké fakulty je 22% mužů a 78% žen.

Z Matematicko-fyzikální fakulty je vzorek respondentů 56% mužů a 44% žen.

Z grafu vyplývá, že na Pedagogické a Přírodovědecké fakultě převládá složení žen (83%), mužská kategorie je zde slabší. Naopak na Matematicko-fyzikální fakultě převažují muži, tento faktor lze přisuzovat typům oborů, kdy ženy volí spíše humanitní obory a muži technické. Přesto celkový poměr žen na všech tří fakult je 70%.

20. Váš věk:

Tabulka č. 2: Průměrný věk respondentů (Ø) – Pedagogická fakulta

Kulturní dědictví	Hudební místopis	Česká filozofie	Celkový Ø
71	71	74	72

Zdroj: Vlastní zpracování

Průměrný věk respondentů z kurzu Kulturní dědictví je 71 let, přičemž nejmladšímu respondentovi je 64 let a nejstaršímu 83 let.

V kurzu Hudební místopis je průměrný věk respondentů rovněž 71 let, přičemž nejmladšímu respondentovi je 62 let a nejstaršímu 83 let.

Průměrný věk respondentů z kurzu Česká filozofie je 74 let, přičemž nejmladšímu respondentovi je 61 a nejstaršímu 86 let.

Celkově je mezi respondenty rozdíl kolem 20 let, z toho vyplývá, že práce se skupinou je náročnější pro lektory, jelikož v průběhu 20 let se rapidně mění kognitivní funkce a další vlastnosti účastníků vzdělávání.

Tabulka č. 3: Průměrný věk respondentů (Ø) – Porovnání fakult U3V UK

Pedagogická fakulta	Přírodovědecká fakulta	Matematicko-fyzikální fakulta	Celkový Ø
72	68	70	70

Zdroj: Vlastní zpracování

Průměrný věk respondentů z Pedagogické fakulty je 72 let, přičemž nejmladšímu respondentovi je 61 let a nejstaršímu 86 let.

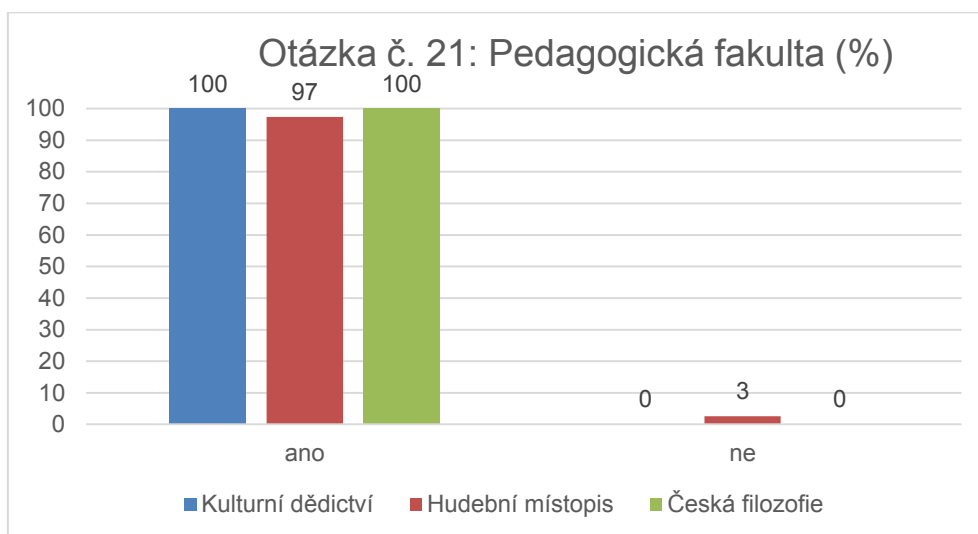
Na Přírodovědecké fakultě je průměrný věk respondentů 68 let, přičemž nejmladšímu respondentovi je 60 let a nejstaršímu 81 let.

Průměrný věk respondentů na Matematicko-fyzikální fakultě je 70 let, přičemž nejmladšímu respondentovi je 57 a nejstaršímu 76 let.

V průměru je mezi respondenty necelých 22 let rozdíl. Z tabulky vyplývá, že věk respondentů U3V UK se pohybuje průměrně kolem 70 let.

21. Jste nyní v důchodu?

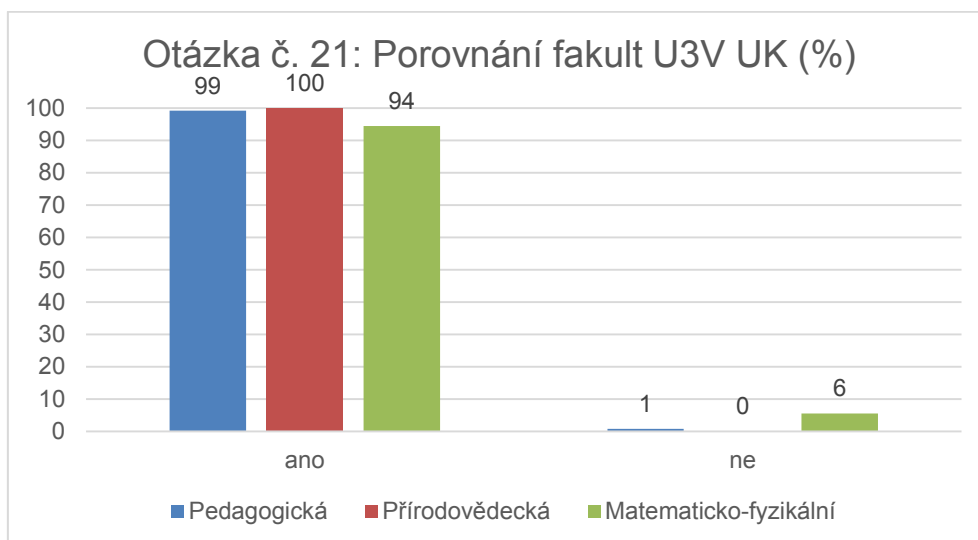

Graf č. 43: Otázka č. 21: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Všech 100% respondentů z kurzu Kulturní dědictví a Česká filozofie uvádí, že jsou již ve starobním důchodu, z nichž 3% respondentů uvádí, že mají k důchodu zkrácené úvazky.

V kurzu Hudebního místopisu je 97% respondentů ve starobním důchodu a 3% jsou stále zaměstnáni.

Z grafu vyplývá, že ačkoliv je program U3V na UK zpravidla určen zájemcům, kteří dosáhli důchodového věku, mezi respondenty jsou i výjimky.

Graf č. 44: Otázka č. 21: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

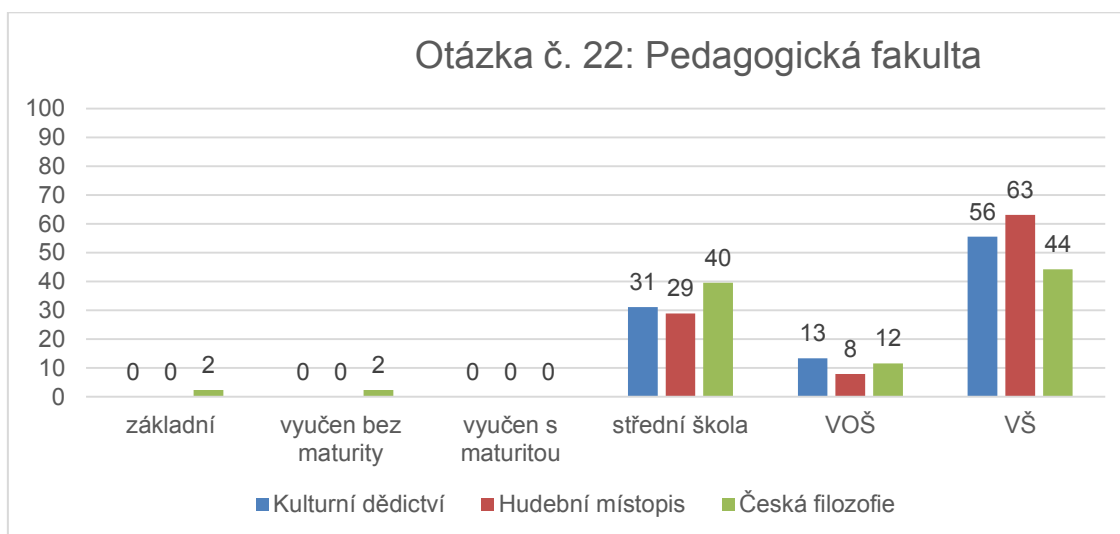
Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že 99% z nich je již ve starobním důchodu a 1% respondentů je stále zaměstnáno.

Na Přírodovědecké fakultě je celých 100% respondentů ve starobním důchodu.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty uvádějí, že 94% z nich je již ve starobním důchodu a 6% respondentů je stále zaměstnáno

Z grafu vyplývá, že ačkoliv je program U3V na UK zpravidla určen zájemcům, kteří dosáhli důchodového věku, mezi respondenty jsou z 5% výjimky.

22. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

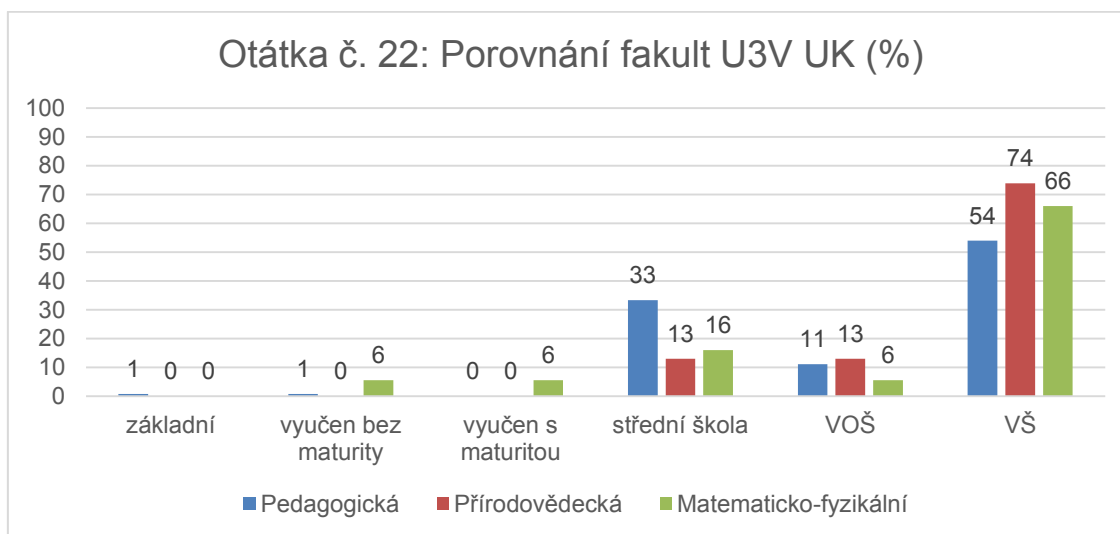
Graf č. 45: Otázka č. 22: Pedagogická fakulta (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z kurzu Kulturního dědictví uvádějí, že mají jako nejvyšší ukončené vzdělání střední školu (31%), 13% respondentů má vyšší odbornou školu a 56% respondentů má vysokou školu.

Respondenti z kurzu Hudební místopis uvádějí, že mají jako nejvyšší ukončené vzdělání střední školu (29%), 8% respondentů má vyšší odbornou školu a 63% respondentů má vysokou školu.

Z kurzu Česká filozofie mají respondenti jako nejvyšší ukončené vzdělání základní školu (2%), 2% respondentů má střední odborné učiliště bez maturity, 40% respondentů má střední školu, 12% respondentů má vyšší odbornou školu a 44% respondentů má vysokou školu.

Z grafu vyplývá, že nejvyšší účast v U3V mají respondenti s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Program U3V je zpravidla určen zájemcům, kteří mají vzdělání s maturitní zkouškou, jsou tu ale i respondenti, kteří tohoto vzdělání nedosáhli.

Graf č. 46: Otázka č. 21: Porovnání fakult U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Z Pedagogické fakulty mají celkově respondenti nejvyšší dokončené vzdělání základní školu (1%), 1% respondentů má střední odborné učiliště bez maturity, 33% respondentů má střední školu, 11% respondentů má vyšší odbornou školu a 54% respondentů má vysokou školu.

Respondenti na Přírodovědecké fakultě uvádějí, že mají jako nejvyšší ukončené vzdělání střední školu (13%), 13% respondentů má vyšší odbornou školu a 74% respondentů má vysokou školu.

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty mají jako nejvyšší ukončené vzdělání střední odborné učiliště bez maturity (6%), 16% respondentů má střední školu, 6% respondentů má vyšší odbornou školu a 66% respondentů má vysokou školu.

Z grafu vyplývá, že nejvyšší účast v U3V na UK mají respondenti s ukončeným vysokoškolským vzděláním, kterých je necelých 65%. Program U3V zpravidla určen zájemcům, kteří mají vzdělání s maturitní zkouškou, jsou tu i respondenti, kteří tohoto vzdělání nedosáhli.

S faktorem nižšího ukončeného vzdělání souvisí i motivace ke studiu, která je v tomto případě pro respondenty nemožnost studovat v minulosti.

23. Jakou profesí jste vykonával/a před nástupem na univerzitu nebo stále vykonáváte?

Otázka č. 23: Pedagogická fakulta

Mezi respondenty kurzu Kulturní dědictví jsou uváděny jako dřívější povolání nejčastěji učitel, ekonom, účetní, administrativní pracovník, manažer, geodet, knihovnice či žena v domácnosti.

Mezi respondenty kurzu Hudebního místopisu jsou uváděny jako dřívější povolání nejčastěji učitel, ředitel, ekonom, vědecký pracovník, chemik, knihovnice, dětská sestra, redaktor, či technik.

Mezi respondenty kurzu Česká filozofie jsou uváděny jako dřívější povolání nejčastěji učitel, úředník, účetní, referend, redaktor, lékař, chemik či ekonom.

Z šetření vyplývá, že zhruba 20% respondentů jsou bývalými učiteli na základních, středních, vysokých nebo speciálních školách.

Otázka č. 23: Porovnání fakult U3V UK

Mezi respondenty Pedagogické fakulty jsou uváděny jako dřívější povolání nejčastěji učitel, ekonom, účetní, knihovnice a chemik. Zhruba 20% respondentů jsou bývalými učiteli na základních, středních, vysokých či speciálních školách.

Mezi respondenty Přírodovědecké fakulty jsou uváděny jako dřívější povolání nejčastěji učitel, lékař, zahradnice, veterinář a překladatelka. Zhruba 39% respondentů jsou bývalými učiteli na základních, středních, vysokých či speciálních školách.

Mezi respondenty Matematicko-fyzikální fakulty jsou uváděny jako dřívější povolání nejčastěji učitel, technik, právník, výzkumný pracovník a manažer. Zhruba 33% respondentů jsou bývalými učiteli na základních, středních, vysokých či speciálních školách.

Z šetření vyplývá, že zhruba 30% všech respondentů jsou bývalými učiteli na základních, středních, vysokých nebo speciálních školách.

4.2 Vyhodnocení šetření garantů U3V

Na základě rozhovoru s paní PhDr. Jarmilou Salivarovou, Ph.D., která zastřešuje tvorbu, zabezpečení a realizaci vzdělávání v rámci univerzit třetího věku a další komunikaci s katedrami Pedf UK, bylo zjištěno, že v rámci kurzů U3V na PedF UK nejsou na Pedagogické fakultě realizovány dotazníky s garanty studia. Výstupy ze studia na PedF UK (např. dotazníky hodnocení spokojenosti ze strany účastníků vzdělávání) realizovány jsou.

Na elektronické dotazníky je 49 reakcí, z nichž 5 respondentů se vyjadřuje, že nemají dostatečné informace k vyplnění dotazníku a 3 respondenti uvádí, že kurz se z nedostatečné účasti nekoná. K vyhodnocení šetření je tedy použito 41 odpovědí.

1. Kolik studentů navštěvuje Váš kurz v akademickém roce 2017/2018?

Celkem respondenti uvádí, že v jejich kurzech je zhruba 1900 účastníků vzdělávání.

Průměrně je tedy v jednom kurzu 50 účastníků vzdělávání U3V UK.

Momentálně stále není k dispozici Výroční zpráva o činnosti UK za rok 2017. Pro srovnání počtů účastníků vzdělávání U3V v minulých letech 2007-2016 slouží následující tabulka.

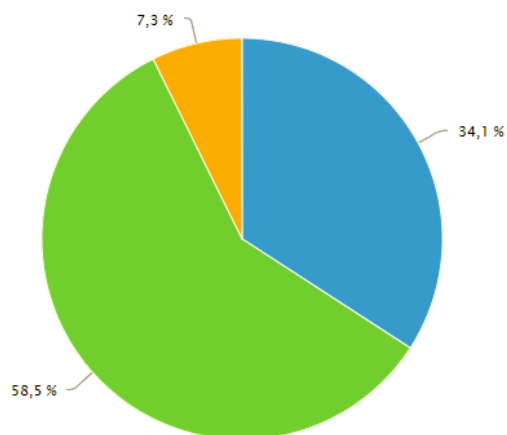
Tabulka č. 4: Počet účastníků celoživotního vzdělávání U3V

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
4 423	4 154	4 574	4 773	4 432	5 087	4 960	6 232	6 548	6 879

Zdroj: UK, Výroční zprávy o činnosti Univerzity Karlovy (Vlastní zpracování)

Z tabulky je zřejmé, že počet účastníků vzdělávání na U3V UK roste. Za 10 let je nárůst účastníků U3V téměř o 36%.

2. Navyšují se počty studentů ve srovnání s minulými lety?

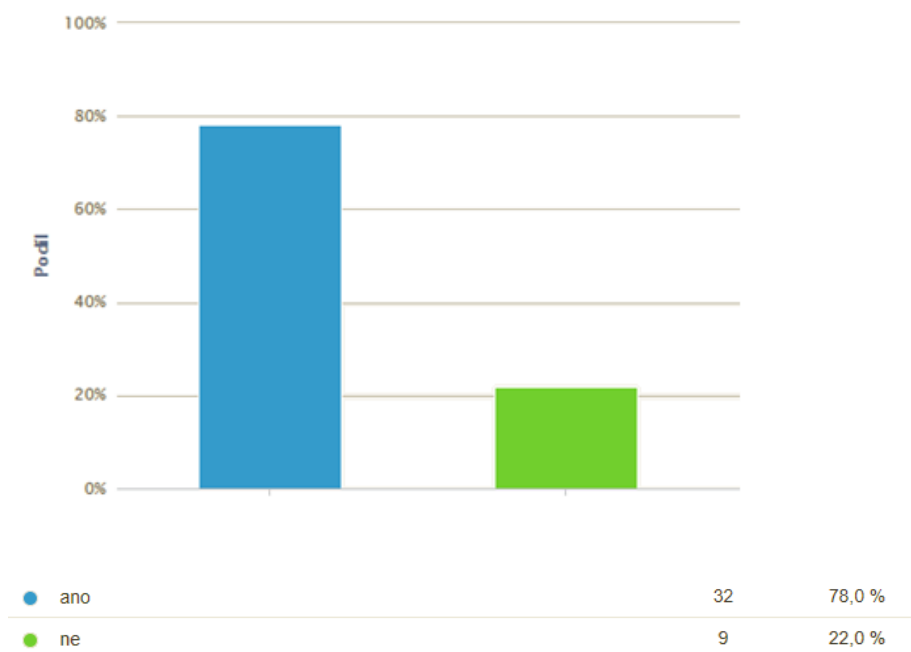
● ano	14	34,1 %
● počet zůstává zhruba stejný	24	58,5 %
● počet se snižuje	3	7,3 %

Graf č. 47: Otázka č. 2: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

34 % respondentů se vyjadřuje, že počty účastníků vzdělávání se stále zvyšují, 59% respondentů zastává názor, že počet účastníků zůstává stejný a 7% respondentů tvrdí, že počet se snižuje.

Respondenti z Pedagogické fakulty se jednohlasně shodují na stálém zvyšování účastníků vzdělávání v jejich kurzech.

3. Předpokládáte opakování kurzu i v příštím akademickém roce?

Graf č. 48: Otázka č. 3: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

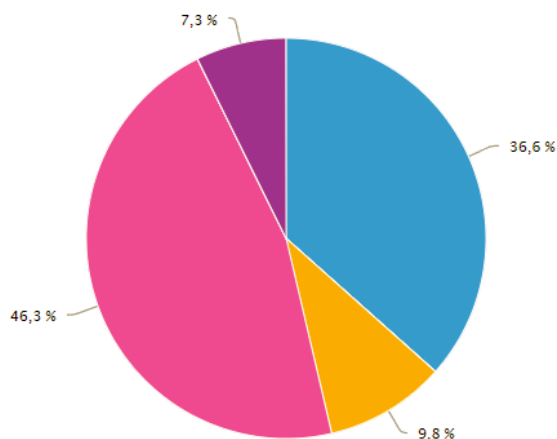
Respondenti uvádějí, že bude pravděpodobně probíhat opakování kurzu i následující akademický rok (78%). 22% respondentů se vyjadřuje, že opakování kurzu se již konat nebude. Nejčastějšími důvody jsou:

- Vypsání nového kurzu s novým tématem
- Opakování kurzu plánováno v horizontu 4-5 let
- Odchod respondenta do starobního důchodu

Respondenti z Pedagogické fakulty se vyjadřují, že jejich kurzy jsou každoročně opakovány, vždy s obměnou obsahu.

4. Jaké jsou vstupní požadavky na vzdělání uchazeče ve Vašem kurzu?

● základní	15	36,6 %
● vyučení bez maturity	0	0 %
● vyučení s maturitou	4	9,8 %
● střední škola s maturitou	19	46,3 %
● vyšší odborné vzdělání	0	0 %
● vysokoškolské vzdělání	3	7,3 %

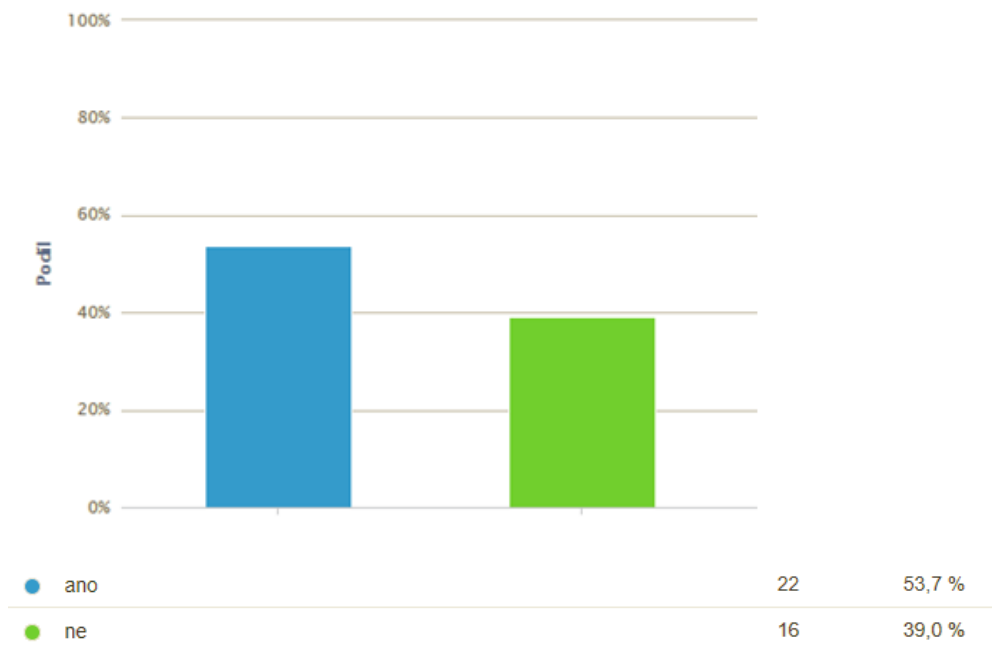
Graf č. 49: Otázka č. 4: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti uvádějí, že vstupními požadavky do jejich kurzů je základní vzdělání (37%), podle 10% respondentů vyučení s maturitou, podle 46% respondentů střední škola s maturitou a podle 7% respondentů vysokoškolské vzdělávání.

Na Pedagogické fakultě stačí účastníkům k účasti v kurzech základní vzdělání.

Některé kurzy jsou otevřeny všem zájemcům o U3V i všem ostatním zájemcům bez jakýkoliv kritérií.

5. Myslíte si, že může ovlivnit nejvyšší získané vzdělání účastníků kvalitu kurzů?

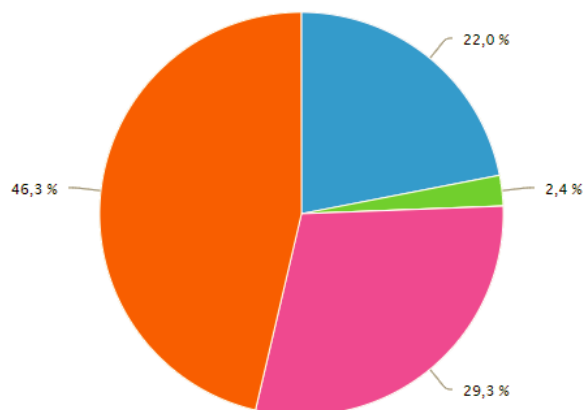

Graf č. 50: Otázka č. 5: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

53% respondentů souhlasí s tím, že nejvyšší získané vzdělání účastníků může ovlivnit kvalitu kurzů. Účastníci jsou ovlivněni tím, s jakými dřívějšími informacemi a životními zkušenostmi vstupují do kurzu. V případě dřívějších znalostí v obdobné problematice je možné probírat zajímavější a pokročilejší témata, souvislosti a vzájemné sdílení zkušeností. Předchozí vzdělání v oboru může přispět ke kvalitě kurzu, např. na konci přednášky jsou konány neformální diskuze s otázkami účastníků, do kterých se promítá jejich dosažené vzdělání). Dle respondentů se často stává, že méně vzdělaní účastníci vzdělávání jsou pozadu a naopak ti, co mají znalosti v oboru, dávají najevo nadřazenost. 39% respondentů si nemyslí, že by nejvyšší dosažené vzdělání mělo vliv na kvalitu kurzů. Kvalita kurzů není ovlivněna, pouze úroveň a obtížnost informací pro uchazeče musí být odlišná. Kvalitu kurzů nejvíce ovlivňuje vlastní zájem účastníků vzdělávání.

Respondenti z Pedagogické fakulty se shodují, že nejvyšší získané vzdělání účastníků může ovlivnit kvalitu kurzů (teorie z předešlého vzdělání).

6. Jaké jsou vstupní požadavky na věk uchazeče ve Vašem kurzu?

● od 55 let	9	22,0 %
● od 60 let	1	2,4 %
● od 65 let	0	0 %
● musí být v důchodu	12	29,3 %
● není omezeno	19	46,3 %

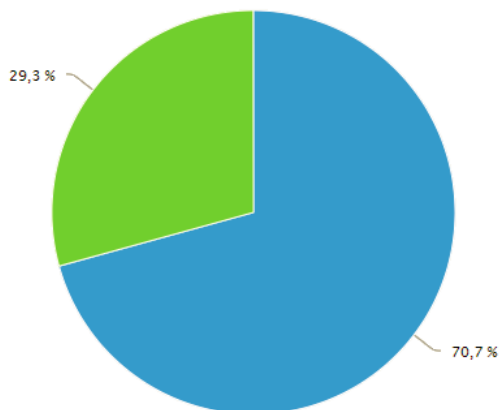
Graf č. 51: Otázka č. 6: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

22% respondentů uvádí, že v jejich kurzu jsou věkové požadavky nad 55 let, 2% respondentů uvádí věk nad 60 let a 29% respondentů se přiklání k důchodovému věku.

Ačkoliv je program U3V na UK zpravidla určen zájemcům, kteří dosáhli důchodového věku, 46% respondentů tvrdí, že jejich kurz není věkově omezen.

Respondenti z Pedagogické fakulty se shodují na tom, že vstupní požadavky na věk uchazeče nejsou v jejich kurzech omezeny.

7. Projevuje se věk účastníků kurzu na jeho průběhu?

● ne	29	70,7 %
● ano, uveďte jak	12	29,3 %

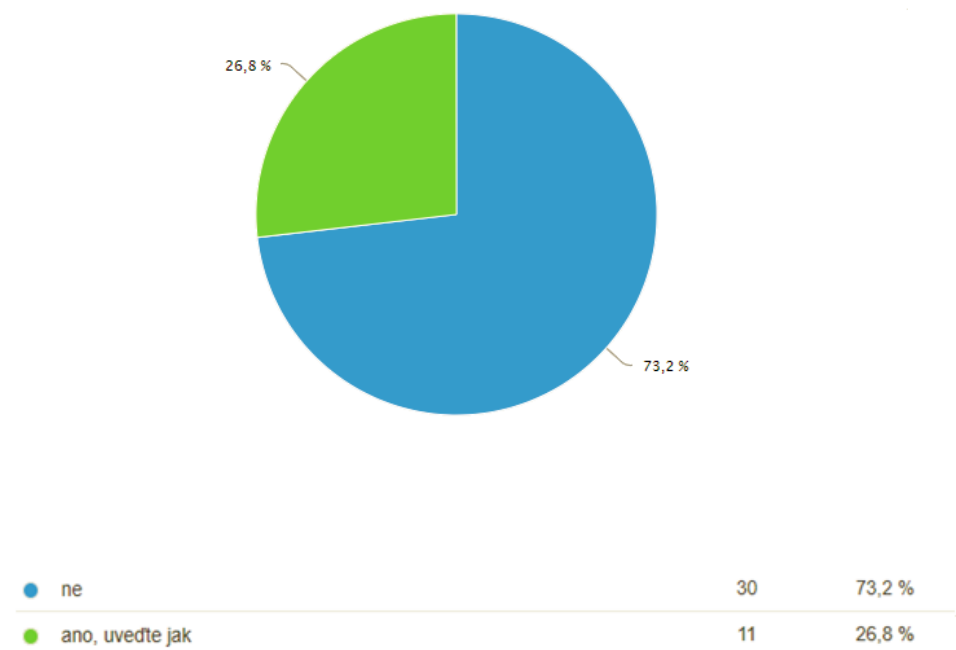
Graf č. 52: Otázka č. 7: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

71% respondentů uvádí, že věk účastníků se neprojevuje na průběhu kurzu. Respondenti se shodují, že věk není hlavní překážkou, ale jsou to znalosti, které aktivně skončili a na které se musí navázat. Ty jsou u každého odlišné.

29% respondentů naopak uvádí, že věk svou roli na průběh kurzu má. Nejčastěji se jedná o schopnosti účastníků, které se vyšším věkem snižují. Dále se jedná o odlišné doby, ve kterých účastníci žili a vyrůstali. Odlišná je i jejich školní výchova a vzdělávání a celkové rozdílné zkušenosti z dané doby (režimy, války), které ovlivňují kurz pozitivně i negativně. Jejich životní zkušenosti vnáší do témat přednášek různé úhly pohledy a přednášky jsou jimi obohacovány. Negativní ovlivnění průběhu kurzu je např. v neschopnosti ovládat ICT technologie.

50% respondentů z Pedagogické fakulty uvádí, že věk účastníků se projevuje na průběhu kurzů, další polovina si nemyslí, že věk účastníků má vliv na průběh kurzu.

8. Může heterogenita účastníků z hlediska jejich věku ovlivnit jejich průběh kurzu?

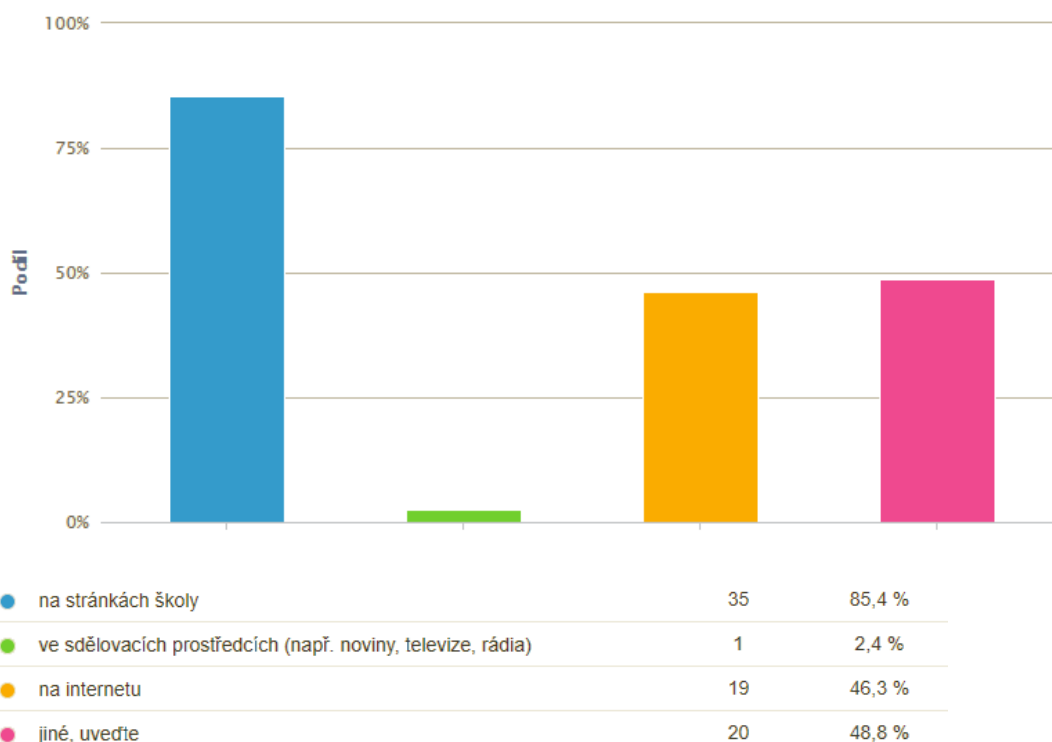
Graf č. 53: Otázka č. 8: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

73% respondentů zastává názor, že heterogenita účastníků z hlediska jejich věku nemůže ovlivnit průběh kurzů. K ovlivnění kurzů může dle jejich názorů dojít ve chvíli, kdy jsou spojeni s nějakou fyzickou aktivitou (exkurze).

27% respondentů zastává názor, že heterogenita účastníků z hlediska jejich věku může ovlivnit průběh kurzů. Důvodem může být např. to, že starší účastníci pomaleji chápou probíranou látku, píšou si podrobné poznámky z přednášek a občas nerozumí některým vykládaným termínům. Starší účastníci tedy zákonitě nejsou tak bystří jako ti mladší. Respondenti uvádí, že odlišný věk a zkušenosti někdy vedou i k hádkám přímo na přednáškách.

Respondenti na Pedagogické fakultě nezastávají názor, že heterogenita účastníků z hlediska jejich věku může ovlivnit průběh jejich kurzu.

9. Kde zveřejňujete informace o možnostech studia?

Graf č. 54: Otázka č. 9: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

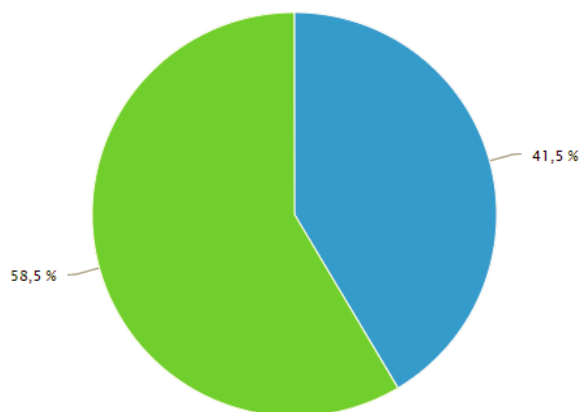
U otázek mohli respondenti uvést více odpovědí.

85% respondentů uvádí, že zveřejňují informace o možnostech studia na stránkách školy, 2% respondentů ve sdělovacích prostředcích a 46% respondentů na internetu.

49% respondentů se zároveň vyjádřilo i k možnosti jiné, mezi ty nejčastěji patří informační brožura, katalog U3V, lístky po antikvariátech a knihovnách, nástěnky ve škole, informace na sociálních sítích (např. facebook), den Celoživotního vzdělávání, který je realizován na fakultě. Často je tato oblast řešena ze strany fakulty mimo garanty kurzů.

Respondenti z Pedagogické fakulty používají ke zveřejňování informací o možnostech studia stránky školy, sdělovací prostředky i internet.

10. Evidujete nějaké výstupy ze studia?

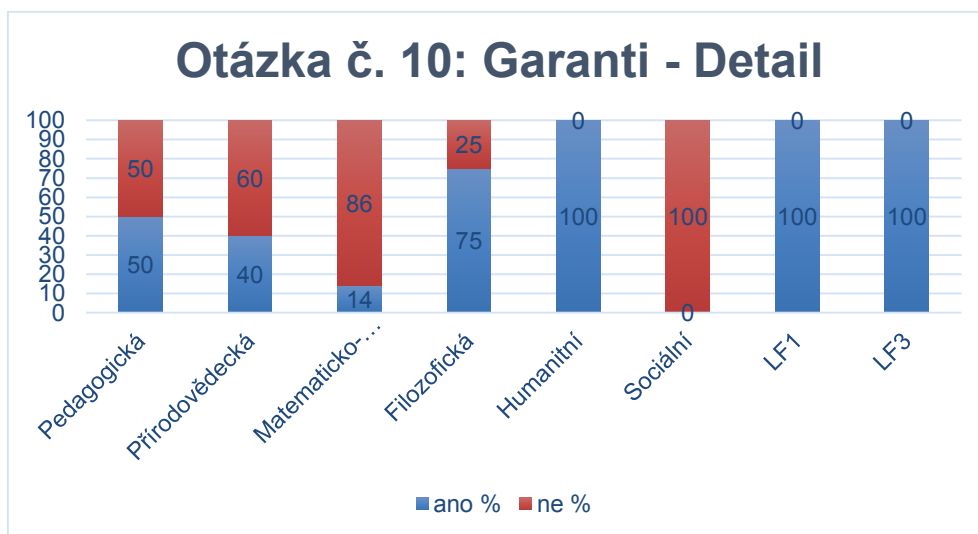
● ne	17	41,5 %
● ano, jaké	24	58,5 %

Graf č. 55: Otázka č. 10: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

41% respondentů uvádí, že neevidují žádné výstupy ze studia. Občas přicházejí samovolně e-maily s dotazy či připomínkami k přednáškám.

59% respondentů uvádí, že výstupy ze studia evidují. Nejčastěji to jsou testy z přednášek, které archivuje centrum Celoživotního vzdělávání např. pro případ odvolání. Výstupy jsou často i závěrečné testy. Evidují se i krátké zpětné vazby od studentů a zájem o téma v navazujícím kurzu. Účastníci si mohou napsat závěrečný test s řádnými studenty. Evidovány jsou i prezenční listiny s podpisy přednášejících i účastníků vzdělávání a počet absolventů studia. Na některých kurzech jsou evidovány i domácí úkoly a další seminární práce.

Z grafu a připomínek respondentů vyplývá, že oblast je do jisté míry evidována ze strany centra Celoživotního vzdělávání (dále jen CŽV).

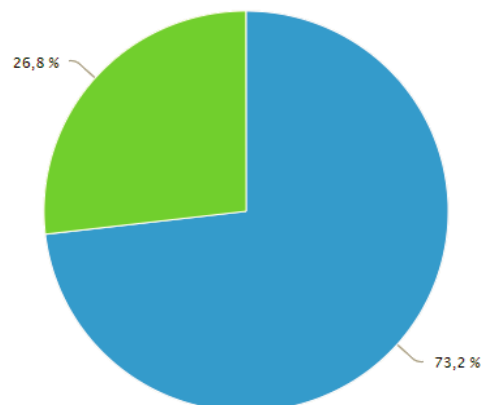
Graf č. 56: Otázka č. 10: Garanti kurzů U3V UK (%) – Detail (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z Pedagogické fakulty evidují výstupy (50%). Používány jsou nejčastěji seminární práce s návrhy vlastních pracovních postupů v kurzu.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty evidují výstupy ze studia (40%), rovněž z Matematicko-fyzikální fakulty (14%), z Filozofické fakulty (75%), z Humanitní fakulty (100%), z Fakulty Sociálních věd (0%), z 1. a 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy (100%).

11. Měříte vzdělávací výsledky z kurzů?

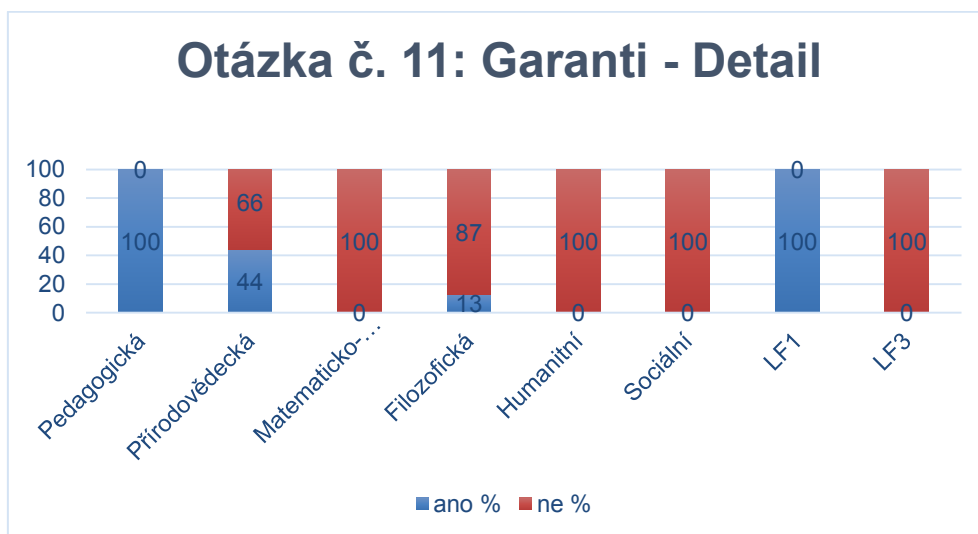
● ne	30	73,2 %
● ano, jak	11	26,8 %

Graf č. 57: Otázka č. 11: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

73% respondentů neměří vzdělávací výsledky z kurzů.

27% respondentů měří vzdělávací výsledky z kurzů. Účastníci vzdělávání nejčastěji píší závěrečný test získaných zkušeností či dovedností nebo je realizován závěrečný pohovor.

Z připomínek respondentů je patrné, že realizaci měření vzdělávacích výsledků má také na starost především centrum CŽV. Někteří respondenti tedy k této otázce neznají odpověď.

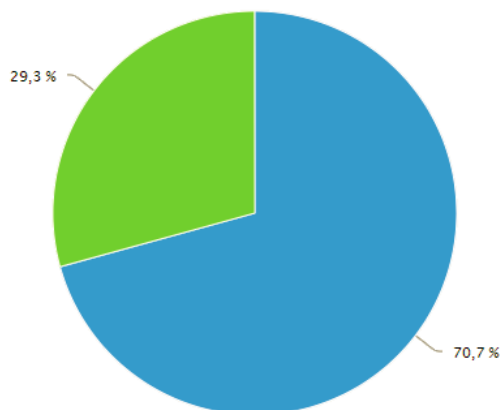
Graf č. 58: Otázka č. 11: Garanti kurzů U3V UK (%) – Detail (Zdroj: Vlastní zpracování)

Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že měří vzdělávací výsledky v jejich kurzech (100%). Nejčastěji jsou to závěrečné testy získaných znalostí a dovedností či ústí zkouška.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty uvádějí, že měří vzdělávací výsledky (44%), rovněž z Filozofické fakulty (13%) a z 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy (100%).

Respondenti z Matematicko-fyzikální fakulty, z Humanitní fakulty a 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy uvádí, že vzdělávací výsledky z kurzů neměří.

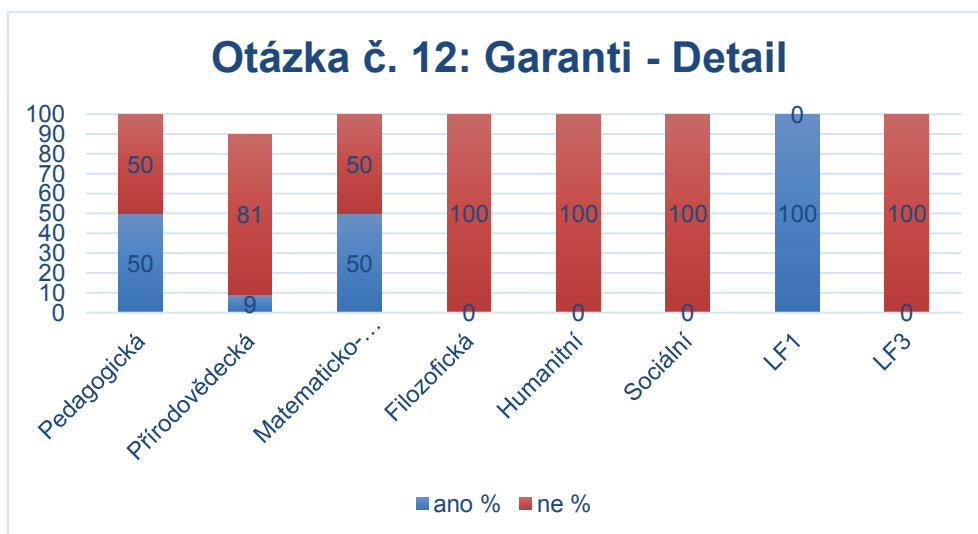
12. Zajišťujete autoevaluaci kurzů?

● ne	29	70,7 %
● ano, jak	12	29,3 %

Graf č. 59: Otázka č. 12: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

71% respondentů nezajišťuje autoevaluaci kurzů. 29% respondentů zajišťuje autoevaluaci kurzů. V některých kurzech probíhají cílené diskuze s účastníky na téma zlepšení kurzů. U některých kurzů je autoevaluace kurzu běžnou součástí hodnocení výuky studenty, které probíhá v závěru roku elektronicky.

Graf č. 60: Otázka č. 12: Garanti kurzů U3V UK (%) – Detail (Zdroj: Vlastní zpracování)

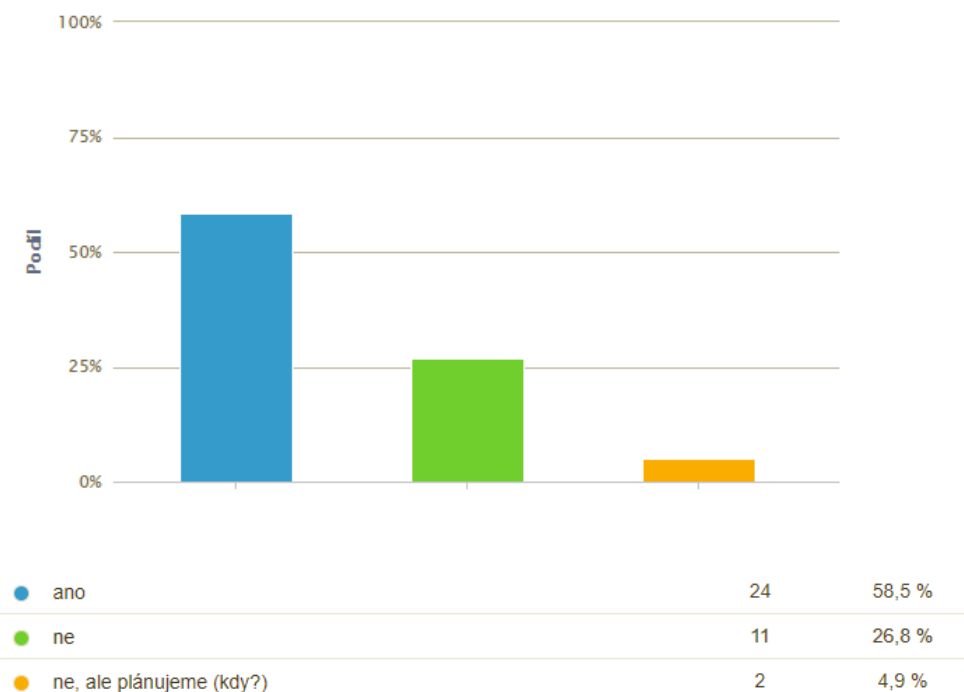
Respondenti z Pedagogické fakulty se uvádějí, že zajišťují autoevaluaci kurzů (50%).

Nejčastěji závěrečným hodnocením na konci roku.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty zajišťují autoevaluaci kurzů (9%), rovněž z Matematicko-fyzikální fakulty (50%) a z 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy (100%).

Respondenti z Filozofické, Humanitní, Sociální a 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy nezajišťují autoevaluaci kurzů.

13. Získáváte názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání?

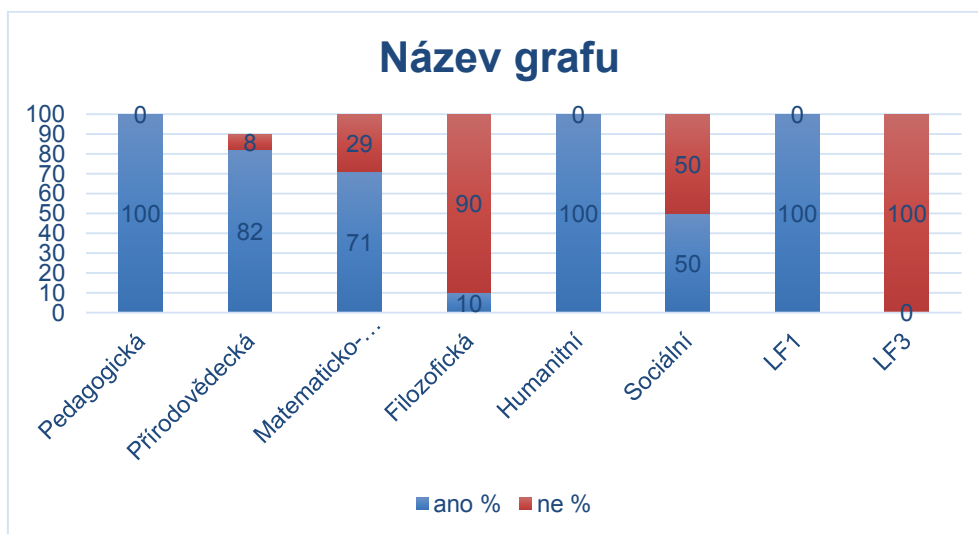

Graf č. 61: Otázka č. 13: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

59% respondentů získává názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání. Nejčastěji získávají zpětnou vazbu na přednášky a kurzy prostřednictvím neformálních rozhovorů s účastníky. V některých kurzech jsou vytvářeny dotazníky na každou přednášku se stupnicemi spokojenosti a srozumitelnosti, které se konají i na závěru roku.

27% respondentů nezískává názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání. Leckdy se účastníci sami obracejí na garanty a přednášející, zdali jsou spokojeni nebo ne a to ústně nebo e-mailově. Někteří respondenti uvedli, že spolupracují s centrem CŽV, které hodnocení kurzů zastřešuje.

Někteří respondenti netuší, jestli tyto hodnocení probíhají formálně přes centrum CŽV, mají jen neformální zpětné vazby od účastníků, které si sami zajišťují neformálními diskuzemi.

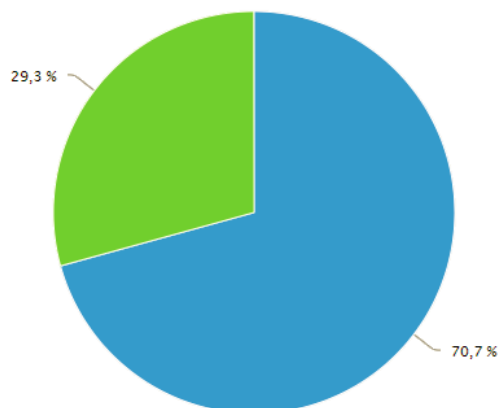
Graf č. 62: Otázka č. 13: Garanti kurzů U3V UK (%) – Detail (Zdroj: Vlastní zpracování)

100% respondentů z Pedagogické fakulty uvádí, že názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání získávají. Nejčastěji prostřednictvím písemných hodnocení v závěru roku.

Respondenti z Přírodovědecké fakulty získávají názory na hodnocení kurzů od účastníků (82%), rovněž z Matematicko-filozofické fakulty (71%), z Filozofické fakulty (10%), z fakulty Sociálních věd (50%), z Humanitní a 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy (100%).

Respondenti z 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy nezískávají názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání.

14. Mají lektori požadované kompetence pro práci se seniory?

● ano	29	70,7 %
● ne	12	29,3 %

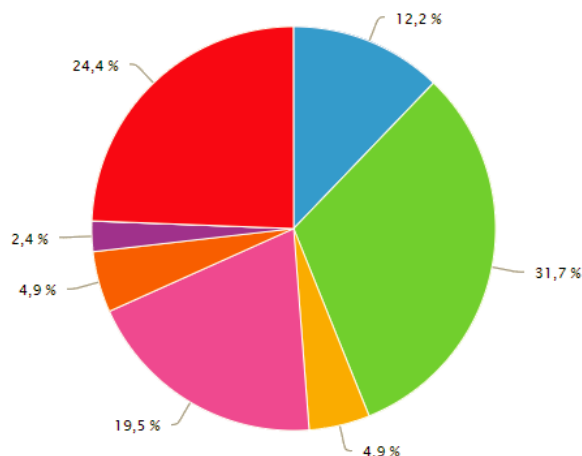
Graf č. 63: Otázka č. 14: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

71% respondentů uvádí, že lektori jejich kurzu mají požadované kompetence pro práci se seniory.

29% respondentů tvrdí, že požadované kompetence pro práci se seniory lektori pravděpodobně nemají. Z připomínek bylo patrné, že jsou rádi, když nějakého přednášejícího lektora seženou. Jelikož hodnocení lektora není nijak vysoké, převážné přednáší na U3V ze svého zájmu, protože je to baví.

Respondenti na Pedagogické fakultě se jednohlasně shodují, že lektori mají požadované kompetence pro práci se seniory.

15. O jaký způsob výuky projevují studenti největší zájem?

● přednáška	5	12,2 %
● přednáška s následnou diskuzí	13	31,7 %
● aktivní praktická činnost	2	4,9 %
● kombinace přednášek s praktickými cvičeními	8	19,5 %
● exkurze	2	4,9 %
● debata s odborníkem	1	2,4 %
● vlastní tvorba účastníků	0	0 %
● jiné, uveďte	10	24,4 %

Graf č. 64: Otázka č. 15: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

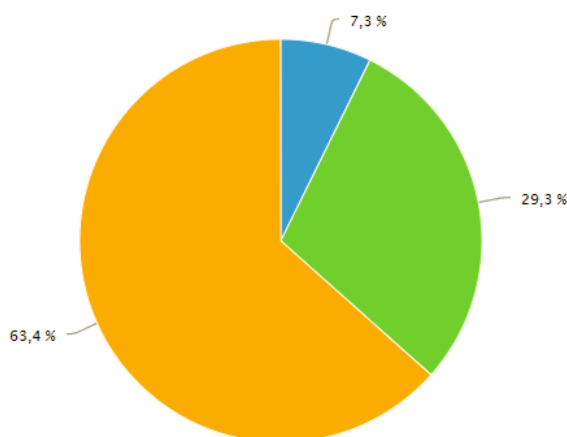
Respondenti uvádějí, že u účastníků vzdělávání jsou oblíbené: podle 12% přednášky, podle 32% přednášky s následnou diskuzí, podle 5% aktivní praktická činnost, podle 20% kombinace přednášek s praktickými cvičeními, podle 5% exkurze a podle 2% debata s odborníkem.

24% respondentů uvádí možnost jiné, kam zařazují přednášky kombinované s diskuzí, praktických činností a exkurzí. Respondenti často odpovídají, že neznají odpověď na tuto otázku a odkazují na centrum CŽV.

Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že nejvíce projevují studenti zájem o přednášky a exkurze.

16. Inovujete kurzy v závislosti:

● na jejich hodnocení studenty	3	7,3 %
● v souladu se studentskými požadavky	12	29,3 %
● jiné, uveďte	26	63,4 %

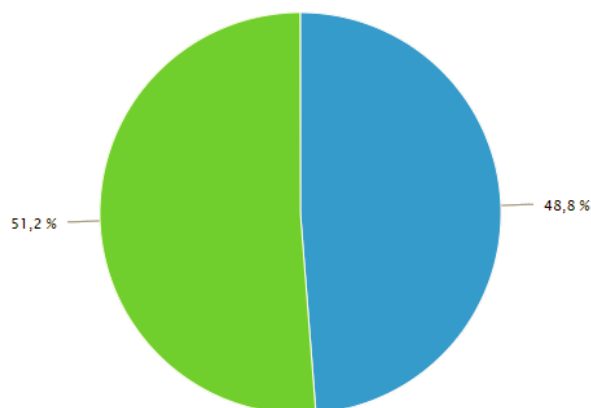
Graf č. 65: Otázka č. 16: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

7% respondentů uvádí, že inovují kurzy na základě jejich hodnocení studenty a 29% v souladu se studentskými požadavky.

63% respondentů uvádí možnost jiné, do kterých zařazují inovace svých kurzů na základě ústního hodnocení s účastníky vzdělávání a jejich projeveného zájmu, stanovených cílech kurzu, vlastního uvážení, badatelských záměrů ústavu, na personálních možnostech fakulty (dostupnost lektorů) a převážně aktuálních/nových vědeckých poznatků z oboru. Někteří respondenti uvádějí, že upravují program na základě realizované první schůzky s účastníky vzdělávání.

Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že nejčastěji inovují kurzy na jejich hodnocení studenty v kombinaci s cíli a požadavky kurzu.

17. Plánujete nové kurzy a rozvoj vzdělávání na U3V v dalších letech?

● ne	20	48,8 %
● ano, upřesněte	21	51,2 %

Graf č. 66: Otázka č. 17: Garanti kurzů U3V UK (%) (Zdroj: Vlastní zpracování)

49% respondentů neplánuje nové kurzy a další rozvoj vzdělávání na U3V v dalších letech.

51% respondentů plánuje nové kurzy a další rozvoj vzdělávání na U3V v dalších letech.

Respondenti mají velkou snahu o vznik dalších kurzů, v minulých letech jim byly kurzy omezovány, momentálně se stav zlepšil. Na některých kurzech jsou již plánovány realizace celých cyklů navazujících přednášek a kurzů v různých oborech. Vzhledem ke stálosti účastníků ve vzdělávání, které kurzy několikrát opakují, je třeba kurzy rozvíjet o nová témata. Některé kurzy se střídají a opakují po třech letech.

Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že nové kurzy v plánu nemají, spíše aktualizují stávající a obmění přednášky.

18. Na základě čeho vybíráte témata nebo zaměření kurzů?

Respondenti se shodují na těchto bodech, podle kterých vybírají témata přednášek a zaměření celého kurzu:

- Převážně aktuální/nové vědecké poznatky z oboru
- Projevený zájem účastníků vzdělávání o tematiku
- Na základě cílů vzdělávání
- Srozumitelnost témat
- Poutavé, zajímavé a kultivující témata
- Vlastní uvážení zajímavosti témat, které jsou přiměřená účastníkům
- Průřezová témata s nahlížením na ně z různých úhlů pohledů
- Souvislost témat s praktickým každodenním životem
- Témata postavená na základě vlastní zkušenosti
- Ochota a dostupnost přednášejících
- Přesah do morálky a etiky
- Informační gramotnost
- Porozumění otázkám, které se objevují v médiích
- Komunikace s účastníky

U některých kurzů U3V došlo k propojení se standardními přednáškami vysoké školy UK.

Respondenti z Pedagogické fakulty vytvářejí nejčastěji témata a zaměření kurzů na vlastní uvážení spolu s cíli vzdělávání a zájmu účastníků.

19. Jak vnímáte význam vzdělávání prostřednictvím U3V?

Respondenti se shodují na těchto bodech tak, jak vnímají význam vzdělávání prostřednictvím U3V:

- Vzájemné obohacování životními zkušenostmi
- Oboustranný přínos a dobíjení energie, jak pro účastníky vzdělávání, tak i pro přednášející lektory
- Možnost naplnění edukačního snu a dřívějších cílů
- Smysluplné naplnění volného času
- Informační i socializační charakter kurzů (nové vztahy)
- Sociální koherence
- Osobní rozvoj
- Naplnění potřeb seniorů
- Zlepšení psychického i fyzického zdraví účastníků vzdělávání
- Udržování kognitivních schopností
- Schopnost kritického myšlení
- Celková spokojenost člověka
- Vzdělání jako společenská záležitost
- Rozvíjení pohledu na svět
- Terapeutický přínos
- Popularizace netradičních oborů pro širší veřejnost (Fyzika v běžném životě člověka) a kulturní povědomí
- Rozvíjení našeho lidství bez následného "praktického" využití v životě
- Ekonomické úspora státu v příštích letech

Respondenti z Pedagogické fakulty vnímají význam vzdělávání prostřednictvím U3V převážně jako rozvoj osobnosti člověka, udržování celkové kondice a celkovou spokojenost člověka.

20. Na jaké fakultě UK působíte?

Tato otázka nebyla povinná. Podle odpovědí respondenti působí na těchto fakultách: Pedagogická, Přírodovědecká, Matematicko-fyzikální, Filozofická, Fakulta sociálních věd, Fakulta humanitních studií, 1. Lékařská fakulta UK, 3. Lékařská fakulta UK

4.3 Shrnutí získaných poznatků a jejich interpretace

Výčet získaných informací a dat v rámci výzkumu a sledovaných témat.

Komparace výsledků z dotazníku pro účastníky vzdělávání

Respondenti na Pedagogické fakultě (dále jen PedF) se nejčastěji dozvídají o možnostech studia na U3V od známých a příbuzných. Nejlepší hodnocení v rámci doporučení fakult má PedF. Z kurzů na PedF je nejvíce doporučován kurz Kulturní dědictví. Respondenti z Přírodovědecké fakulty (dále jen PŘF) se nejčastěji dozvídají o možnostech studia na U3V z internetu a až na druhém místě od známých a příbuzných. Respondenti z Matematicko-Fyzikální fakulty (dále jen MFF) se nejčastěji dozvídají o možnostech studia od známých a příbuzných a na druhém místě z internetu. Doporučení kurzů a studia může být jednou z kategorií stanovení spokojenosti a tudíž i kvality kurzů.

Respondenti z PedF se nejčastěji zajímají o studium na U3V především z touhy po nových znalostech. Tento výsledek je nejčastějším u všech vybraných fakult. Na druhém místě se umístila kategorie získání nových společenských faktorů a možnost vynahrazení nemožnosti studovat v minulosti uváděli nejčastěji ti respondenti, kteří mají ukončené pouze střední vzdělání a nižší vzdělání.

Necelých 20% všech respondentů uvádí, že studují více kurzů na jednou, leckdy i na různých fakultách U3V UK.

93% respondentů z PedF se shoduje, že jsou celkově spokojeni s tématy přednášek, které jsou pro ně zajímavé a kvalitní. Na Kurzu Hudebního místopisu 3% respondentů uvádí, že jsou témata zajímavá, ale příliš odborná. Podobné tomu je i na PŘF, kde jsou někdy až příliš odborná témata, u kterých chybí respondentům terminologický základ. Na všech vybraných fakultách UK je dle šetření téměř 93% spokojenost respondentů s tématy přednášek v kurzech.

Z šetření vyplývá, že oblíbenost typů výuky je pro každý kurz jiná. Nejvíce vyhovující typy výuky pro respondenty z PedF jsou kombinace přednášek s následnými diskuzemi, praktickými cvičeními a exkurzemi. Na vybraných fakultách UK je dohromady největší zájem o přednášky s následnou diskuzí a kombinace praktických cvičení a exkurzí.

Respondenti z PedF velmi vnímají kvality lektorů, které jsou pro ně důležité. Celkově vládne vysoká spokojenost s lektory na PedF. Jako pozitivní důvody spokojenosti nejčastěji uvádějí např. odbornost, přátelskost, srozumitelnost, trpělivost, zajímavá témata, respekt k účastníkům a prostor pro diskuzi. V kurzu Hudební místopis se respondenti zmiňují, že by ocenili širší pojetí probírané látky. Dále se respondenti zmiňují, že na kurzu České filozofie vnímají v kurzu častou improvizaci ze strany lektorů. Respondenti z MFF poukazují na větší fluktuaci lektorů, kteří se na přednáškách střídají, často velmi rychlé prezentace a špatnou akustiku v posluchárně. Celkově je na vybraných fakultách téměř 90% spokojenost respondentů s přístupem lektorů ve výuce.

Respondenti na PedF mají čas na všechny doplňující dotazy a otázky. 11% respondentů uvádí, že mají prostor pro otázky spíše částečně, to se týká nejvíce kurzu Hudebního místopisu. Většina respondentů i na ostatních vybraných fakultách má dostatek času na doplňující dotazy.

Respondenti PedF vnímají lektory jako motivační prvek pro účast v kurzu. Nejméně jsou vnímáni lektoři jako motivace k navštěvování kurzu v kurzu Kulturní dědictví. Celkově na všech fakultách jsou lektoři z větší části vnímáni jako motivace k účasti v kurzu. Nižší % motivace je zaznamenáno u PřF.

Náročnost studia na PedF se pohybuje mezi kategoriemi spíše náročné a spíše nenáročné. Nejnáročnější z kurzů je pro respondenty kurz České filozofie. Na základě odpovědí se ukázalo se, že s vyšším věkem a nižším vzděláním je studium pro respondenty náročnější. V kombinaci faktorů se objevil i ten, že snazší studium je pro ty, kteří dříve pracovali v podobném oboru či oblasti. Z porovnání vybraných fakult UK je zřejmé, že necelé ¼ respondentů se shodlo na větší náročnosti studia, nežli očekávali. Respondenti z PřF označili studium za nejnáročnější.

Respondenti z PedF uvádějí nadpoloviční spokojenost se studiem v rámci jejich prvotních představ. Menší zklamání ze studia uvádějí respondenti v kurzu Kulturní dědictví, kde je dle jejich názoru pojetí probírané látky velmi úzké. Na MFF jsou respondenti celkově spokojeni s očekáváním studia. Na PŘF se respondenti vyjadřují, že měli odlišnou představu o náplni kurzu. Celkově vyplývá, že nejvíce plní očekávání studia PedF.

Respondenti ze všech fakult a kurzů U3V se shodují na tom, že univerzita poskytuje aktuální znalosti.

Respondenti z PedF dostávají materiály částečně, některé materiály jsou jim pouze doporučené k samostatnému nalezení. Na kurzech Kulturního dědictví a České filozofie respondenti uvádějí nedostatečné poskytování materiálů, na kurzu České filozofie převážně z důvodu, že není k dispozici žádný program kurzu. Na PŘF jsou poskytovány materiály nejvíce, méně pak na MFF. Procentuálně nejhůře je na tom Pedagogická fakulta.

Respondenti ze všech fakult jsou z větší části spokojeni s prostředím, ve kterém výuka probíhá. U respondentů z PedF a MFF jsou menší výtky ke zbytečně velkým místnostem, kde výuka probíhá. Souvisí s tím špatná akustika v místnostech, díky které pak hůře slyší přednášejícího lektora.

Respondenti z PedF jsou spokojeni s průběhem studia, nejvyšší spokojenost je u kurzu Hudebního místopisu. Ostatní fakulty mají také pozitivní hodnocení studia ze strany respondentů.

Studium je celkově vnímáno respondenty jako kvalitní naplnění času

58% respondentů studuje opakovaně na U3V. Nejvíce respondenti opakovaně navštěvují kurz Hudebního místopisu. Celkově zhruba 63% všech respondentů vybraných fakult opakuje ten samý kurz nebo navštěvuje jiné kurzy opakovaně, což svědčí o jejich zájmu o studium na U3V. Nejvíce opakují kurzy respondenti na MFF.

Téměř většina všech respondentů má zájem určitě pokračovat i v příštím cyklu vzdělávání na U3V. Pouze necelých 6% všech respondentů, dohromady z PedF a PŘF uvedlo, že pokračovat v dalším cyklu vzdělávání na U3V nejspíše nebudou, nejčastěji z důvodu větší vzdálenosti.

Téměř 96% respondentů z PedF by určitě dalo doporučení ke studiu dále známým či příbuzným. 100% souhlas respondentů s předáním doporučením je u kurzu Hudební místopis. Celkově je zřejmé, že všichni respondenti z vybraných fakult UK by doporučili studium dále. PedF má celkově nejvyšší hodnocení.

PedF navštěvují z 89% ženy a z 11% muži. Z šetření vyplývá, že na PedF a PřF převládá složení žen z 83%, mužská kategorie je zde daleko slabší. Naopak na MFF převažují muži, tento faktor lze přisuzovat typům oborů, kdy ženy volí spíše humanitně zaměřené obory a muži technické. Přesto celkový poměr žen za všechny vybrané fakulty UK je 70%, což znamená, že ženy se více zajímají o vzdělávání na U3V.

Nejvyšší průměrný věk respondentů má PedF, ten činí 72 let. Průměrný věk respondentů vybraných fakult je 70 let. Nejmladšímu respondentovi je 57 let a nejstaršímu je 86 let. V průměru je mezi respondenty na všech vybraných fakultách UK necelých 22 let rozdíl. Díky velkému věkovému rozdílu je třeba při výuce přizpůsobovat výklad všem účastníkům vzdělávání.

Z šetření vyplývá, že ačkoliv je program U3V na UK zpravidla určen zájemcům, kteří dosáhli důchodového věku, mezi respondenty je 5% respondentů, kteří jsou stále zaměstnáni.

Nejvyšší účast na vzdělávání U3V, tedy přes 54%, mají respondenti s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Celkově z vybraných fakult je 65% respondentů, kteří mají ukončené vysokoškolské vzdělání. Ačkoliv je program U3V zpravidla určen zájemcům, kteří mají dosažené vzdělání s maturitní zkouškou, jsou tu i respondenti, kteří tohoto vzdělání nedosáhli. Nejnižší vzdělání mají respondenti na kurzu Česká filozofie. S dokončeným pouze nižším vzděláním souvisí i motivace ke studiu, která je v tomto případě pro respondenty nemožnost studovat v minulosti.

Na PedF nejčastěji studují respondenti s dřívějším povoláním učitel, ředitel, ekonom, účetní, vědecký pracovník, administrativní pracovník, knihovnice či lékař. Mezi respondenty PřF jsou nejčastěji uváděny jako dřívější povolání nejčastěji učitel, lékař, zahradnice, veterinář a překladatelka. Mezi respondenty MFF jsou uváděny jako nejčastější dřívější povolání učitel, technik, právník, výzkumný pracovník a manažer. Z šetření

vyplývá, že zhruba 30% všech respondentů jsou bývalými učiteli na základních, středních, vysokých či speciálních školách.

Komparace výsledků z dotazníku pro guaranty kurzů

34 % respondentů uvádí, že počty účastníků vzdělávání se stále zvyšují, 59% respondentů zastává názor, že počet účastníků zůstává stejný a 7% respondentů tvrdí, že počet se snižuje. Respondenti z PedF se jednohlasně shodují na stálém zvyšování účastníků vzdělávání v jejich kurzech. Výroční zprávy o činnosti UK v letech 2007-2016 potvrzují, že počet účastníků vzdělávání na U3V UK roste. Za 10 let je nárůst účastníků U3V téměř o 36%.

78% respondentů z větší části uvádí, že opakování kurzu bude pravděpodobně probíhat i následující akademický rok. Respondenti z PedF se vyjadřují, že jejich kurzy jsou každoročně opakovány, vždy s obměnou obsahu.

Respondenti uvádějí, že vstupními požadavky do jejich kurzů jsou: dle 37% základní vzdělání, dle 10% vyučení s maturitou, dle 46% střední škola s maturitou a dle 7% vysokoškolské vzdělávání. Na PedF stačí účastníkům k účasti v kurzech jen základní vzdělání. Některé kurzy jsou otevřeny všem zájemcům o U3V bez jakýkoliv kritérií.

53% respondentů souhlasí s tím, že nejvyšší získané vzdělání účastníků může ovlivnit kvalitu kurzů. Účastníci jsou ovlivněni tím, s jakými dřívějšími informacemi a životními zkušenostmi vstupují do kurzu. V případě předchozích znalostí účastníků v obdobné problematice je možné probírat zajímavější a pokročilejší témata, souvislosti a vzájemné sdílení zkušeností. Předchozí vzdělání v oboru může přispět ke kvalitě kurzu, např. na konci přednášky jsou konány neformální diskuze s otázkami účastníků, do kterých se promítá jejich dosažené vzdělání. Dle respondentů se často stává, že méně vzdělaní účastníci vzdělávání jsou pozadu a naopak ti, co mají znalosti v oboru, dávají najevo nadřazenost. 39% respondentů uvádí, že nejvyšší dosažené vzdělání nemá vliv na kvalitu kurzů. Kvalitu kurzů nejvíce ovlivňuje vlastní zájem účastníků vzdělávání. Respondenti z PedF se shodují, že nejvyšší získané vzdělání účastníků může ovlivnit kvalitu kurzů, např. odlišná teorie z předešlého vzdělání.

22% respondentů uvádí, že v jejich kurzu jsou věkové požadavky nad 55 let, 2% respondentů uvádí věk nad 60 let a 29% respondentů se přiklání k důchodovému věku. Ačkoliv je program U3V na UK zpravidla určen zájemcům, kteří dosáhli důchodového věku, 46% respondentů tvrdí, že jejich kurz není věkově omezen. Respondenti z Pedagogické fakulty se shodují na tom, že vstupní požadavky na věk uchazeče nejsou v jejich kurzech omezeny.

71% respondentů uvádí, že věk účastníků se neprojevuje na průběhu kurzu. Respondenti se shodují, že věk není hlavní překážkou, ale jsou to znalosti, jejichž aktivní získávání skončilo, a na které se musí navázat. 29% respondentů naopak tvrdí, že věk svou roli na průběh kurzu má. Nejčastěji se jedná o schopnosti účastníků, které se vyšším věkem snižují. Dále se jedná o odlišné doby, ve kterých účastníci žili a vyrůstali. Odlišná je i jejich školní výchova a vzdělávání a celkové rozdílné zkušenosti z dané doby (režimy, války), které ovlivňují kurz pozitivně i negativně. Jejich životní zkušenosti vnášejí do témat přednášek různé úhly pohledy a přednášky jsou jimi obohacovány. Negativní ovlivnění průběhu kurzu je např. v neschopnosti ovládat ICT technologie. 50% respondentů z PedF zastává názor, že věk účastníků se projevuje na průběhu kurzu a 50% respondentů tvrdí, že ne.

73% respondentů zastává názor, že heterogenita účastníků z hlediska jejich věku nemůže ovlivnit průběh kurzů. K ovlivnění kurzů může dle jejich názorů dojít ve chvíli, kdy jsou spojeny s nějakou fyzickou aktivitou (exkurze). 27% respondentů zastává názor, že heterogenita účastníků z hlediska jejich věku může ovlivnit průběh kurzů. Důvodem může být např. to, že starší účastníci pomaleji chápou probíranou látku, píšou si podrobné poznámky z přednášek a občas nerozumí některým vykládaným termínům. Starší účastníci tedy zákonitě nejsou tak bystří jako ti mladší. Respondenti uvádějí, že odlišný věk a zkušenosti někdy vedou i k hádkám přímo na přednáškách. Respondenti na PedF zastávají názor, že heterogenita účastníků z hlediska jejich věku neovlivňuje průběh jejich kurzu.

Respondenti zveřejňují informace o možnostech studia na: dle 85% na stránkách školy, dle 2% ve sdělovacích prostředcích, dle 46% na internetu. Respondenti mohli vybírat více odpovědí. 49% respondentů uvádí i jiné možnosti zveřejňování informací o studiu, např. informační brožura, katalog U3V, lístky po antikvariátech a knihovnách, nástěnky ve škole, informace na sociálních sítích (facebook) nebo den CŽV organizovaný fakultou. Respondenti z PedF používají ke zveřejňování informací o možnostech studia stránky školy, sdělovací prostředky i internet.

41% respondentů uvádí, že neevidují žádné výstupy ze studia. Občas jim přicházejí samovolně e-maily s dotazy či připomínkami k přednáškám. 59% všech respondentů uvádí, že výstupy ze studia evidují. Nejčastěji to jsou testy z přednášek, které archivuje centrum CŽV, např. pro případ odvolání. Nejčastějšími uváděnými typy výstupů jsou závěrečné testy, prezenční listiny, počet absolventů studia, domácí úkoly a seminární práce. Z připomínek respondentů vyplývá, že oblast je do jisté míry evidována ze strany centra CŽV. Respondenti z Pedagogické fakulty evidují výstupy z 50%. Používány jsou nejčastěji seminární práce s návrhy vlastních pracovních postupů v kurzu. Respondenti na PřF evidují výstupy ze studia (40%), rovněž na MFF (14%), na Filozofické fakultě (dále jen FF) (75%), na Fakultě humanitních studií (dále jen FHS) (100%), na Fakultě sociálních věd (dále jen FSV) (0%), na 1. a 3. Lékařské fakultě UK (dále jen 1. LF a 3. LF) (100%).

73% respondentů neměří vzdělávací výsledky z kurzů. 27% respondentů uvádí, že vzdělávací výsledky z kurzů měří. Účastníci vzdělávání nejčastěji píšou závěrečný test ze získaných znalostí a schopností nebo je realizován závěrečný pohovor. Z připomínek respondentů je patrné, že realizaci měření vzdělávacích výsledků má také na starost především centrum CŽV. Někteří respondenti tedy k této otázce neznají odpověď.

Respondenti z PedF se shodují ve 100% případech, že měří vzdělávací výsledky ve svých kurzech. Nejčastěji jsou to závěrečné testy získaných znalostí a dovedností či ústní zkouška. Respondenti z PřF uvádějí, že měří vzdělávací výsledky (44%), rovněž z FF (13%) a z 1. LF (100%). Respondenti z MFF, z FHS, z FSV a z 3. LF uvádějí, že vzdělávací výsledky z kurzů neměří.

71% respondentů nezajišťuje autoevaluaci kurzů. Často probíhají pouze náhodné neformální rozhovory s účastníky vzdělávání v období těsně před začátkem přednášky, v pauze či po skončení. Zpětnou vazbu od účastníků vnímají i prostřednictvím stálého opakování kurzů či v případně doporučení kurzu svým známým. 29% respondentů zajišťuje autoevaluaci kurzů. Respondenti z PedF se vyjadřují, že zajišťují autoevaluaci kurzů (50%). Nejčastěji závěrečným hodnocením na konci roku. Respondenti z PřF zajišťují autoevaluaci kurzů (9%), rovněž z MFF (50%) a z 1. LF (100%). Respondenti z FF, z FSH, z FSV a z 3. LF nezajišťují autoevaluaci kurzů.

59% respondentů získává názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání. Nejčastěji získávají zpětnou vazbu na přednášky a kurzy prostřednictvím neformálních rozhovorů s účastníky. V některých kurzech jsou vytvářeny dotazníky na každou přednášku se stupnicemi spokojenosti a srozumitelnosti, které se konají i na závěru roku. Zbytek respondentů nezískává názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání. Leckdy se účastníci sami obrací na garanty a přednášející, zdali jsou spokojeni nebo ne a to ústně nebo e-mailem. Někteří respondenti uvedli, že spolupracují s centrem CŽV, které hodnocení kurzů zastřešuje. Někteří respondenti netuší, jestli tato hodnocení probíhají formálně přes centrum CŽV, mají jen neformální zpětné vazby od účastníků, které si sami zajišťují neformálními diskuzemi. 100% respondentů z PedF uvádí, že názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání získávají. Nejčastěji prostřednictvím písemných hodnocení v závěru roku. Respondenti z PřF získávají názory na hodnocení kurzů od účastníků (82%), rovněž z MFF (71%), z FF (10%), z FSV (50%), z FSH a 1.LF (100%). Respondenti z 3. LF nezískávají názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání.

71% respondentů uvádí, že lektori jejich kurzů mají požadované kompetence pro práci se seniory. 29% respondentů tvrdí, že požadované kompetence pro práci se seniory lektori pravděpodobně nemají. Z připomínek bylo patrné, že jsou rádi, když nějakého přednášejícího lektora seženou. Jelikož hodnocení lektora není nijak vysoké, jako motivace převažuje spíše jejich samotný zájem. Respondenti na PedF se jednohlasně shodují, že lektori mají požadované kompetence pro práci se seniory.

Respondenti uvádějí, z k oblíbeným typům studia účastníků vzdělávání patří: dle 12% přednášky, dle 32% přednášky s následnou diskuzí, dle 5% aktivní praktická činnost, dle 20% kombinace přednášek s praktickými cvičeními, dle 5% exkurze a dle 2% debata s odborníkem. 24% respondentů volí možnost „jiné“, kam zařazují přednášky kombinované s diskuzí, praktickou činností a exkurzemi. Respondenti často odpovídají, že neznají odpověď na tuto otázku a odkazují na centrum CŽV. Respondenti z Pedagogické fakulty uvádějí, že nejvíce studenti projevují zájem o přednášky a exkurze.

7% respondentů uvádí, že inovují kurzy na základě jejich hodnocení studenty a 29% respondentů v souladu se studentskými požadavky. 63% respondentů uvádí možnost „jiné“, do které zařazují inovace svých kurzů na základě ústního hodnocení účastníky vzdělávání a jejich projeveného zájmu, stanovených cílů kurzů, vlastního uvážení, badatelských záměrů ústavu, personálních možnostech fakulty (dostupnost lektorů) a na nových vědeckých poznatcích z oboru. Někteří respondenti uvádějí, že upravují program na základě realizované první schůzky s účastníky vzdělávání. Respondenti z PedF uvádějí, že nejčastěji inovují kurzy na základě jejich hodnocení studenty v kombinaci s cíli a požadavky kurzu.

49% respondentů neplánuje nové kurzy a další rozvoj vzdělávání na U3V v dalších letech. 51% respondentů plánuje nové kurzy a další rozvoj vzdělávání na U3V v dalších letech. Respondenti mají velkou snahu o vznik dalších kurzů, v minulých letech jim byly kurzy omezovány, momentálně se stav zlepšil. Na některých kurzech jsou již plánovány realizace celých cyklů navazujících přednášek a kurzů. Vzhledem ke stálosti účastníků v jednotlivých kurzech je třeba kurzy obohacovat o nová témata. Některé kurzy se střídají a opakují po třech letech. Respondenti z PedF uvádějí, že nové kurzy v plánu nemají, spíše aktualizují ty stávající a obmění přednášky.

Respondenti se nejčastěji shodují na těchto bodech, na základě kterých vybírají témata přednášek a zaměření celého kurzu:

- Převážně aktuální/nové vědecké poznatky z oboru
- Projevený zájem účastníků vzdělávání o tematiku
- Na základě cílů vzdělávání
- Poutavá, zajímavá a kultivující témata
- Srozumitelnost témat
- Průřezová témata s nahlížením na ně z různých úhlů pohledů
- Souvislost témat s praktickým každodenním životem
- Ochota a dostupnost přednášejících

U některých kurzů U3V došlo k propojení se standardními přednáškami VŠ. Respondenti z PedF vytvářejí nejčastěji témata a zaměření kurzů na základě vlastního uvážení spolu s cíli vzdělávání a zájmu účastníků.

Respondenti se nejčastěji shodují na těchto bodech, podle kterých vnímají význam vzdělávání prostřednictvím U3V:

- Vzájemné obohacování životními zkušenostmi
- Oboustranný přínos a dobíjení energie, jak pro účastníky vzdělávání, tak i pro přednášející lektory
- Možnost naplnění edukačního snu a dřívějších cílů
- Smysluplné naplnění volného času
- Informační i socializační charakter kurzů (nové vztahy)
- Osobní rozvoj
- Zlepšení psychického i fyzického zdraví účastníků vzdělávání
- Terapeutický přínos
- Ekonomické úspory státu v příštích letech

Respondenti z PedF vnímají význam vzdělávání prostřednictvím U3V převážně jako rozvoj osobnosti člověka, udržování celkové kondice a celkovou spokojenost člověka.

5 Závěr

Tato diplomová práce *Vzdělávání třetího věku: jeho potřebnost, kvalita a rozvoj* zjišťuje potřebnost vzdělávání třetího věku, jeho kvalitu a možnosti dalšího rozvoje v České Republice.

Cílem diplomové práce je:

Prozkoumat situaci vzdělávání třetího věku v České republice se zvláštním zřetelem na univerzitu třetího věku (U3V) se zaměřením na Univerzitu Karlovu v Praze (UK) a Pedagogickou fakultu UK. Na základě získaných poznatků dospět k závěrům o tom, jak může management vzdělávání přispět ke kvalitě U3V.

Teoretická část objasňuje termíny a uvádí definice, které pomáhají k pochopení problematiky. Analyzuje oblast celoživotního vzdělávání, stárnutí společnosti, vzdělávání třetího věku, kvality vzdělávání a trendy ve vzdělávání. Práce se zaměřuje na instituce vzdělávání třetího věku a vymezuje pojem Univerzita třetího věku.

Z důvodu nemožnosti komparace všech institucí vzdělávání třetího věku se praktická část zabývá šetřením rozvoje a kvality vzdělávání pouze na Univerzitě třetího věku Univerzity Karlovy v Praze se zvláštním zřetelem na Pedagogickou fakultu.

Z šetření je zřejmé, že počet účastníků vzdělávání na U3V UK se každoročně zvyšuje. Garanti kurzů z PedF se shodují na stálém zvyšování účastníků vzdělávání ve svých kurzech. (Počet respondentů z řad garantů PedF a uváděných fakult UK i z řad účastníků kurzů U3V je uveden v kapitole č. 4, s. 57)

Zveřejňování informací o možnostech studia probíhá nejčastěji na stránkách školy. Účastníci vzdělávání se ale nejčastěji dozívají o možnostech studia od svých známých a příbuzných, kteří již mají s U3V zkušenost. To znamená, že počet účastníků v kurzech U3V na UK ovlivňuje spokojenost či nespokojenost účastníků vzdělávání na základě předešlé zkušenosti se studiem. Většina respondentů z uvedených fakult UK by studium doporučila svým přátelům a známým, nejvíce doporučují studium účastníci na PedF. Vysoká míra doporučování kurzů svědčí o spokojenosti respondentů a lze ji pokládat za jeden z faktorů kvality kurzů.

Nejčastějšími vstupními požadavky do kurzů je dokončené základní vzdělání a střední škola s maturitou. Některé kurzy jsou otevřeny všem zájemcům o U3V bez jakýchkoliv kritérií. Většina garantů kurzů souhlasí s tím, že nedostatečné dosažené vzdělání účastníků může negativně ovlivnit kvalitu kurzů.

Nejvyšší účast ve vzdělávání na U3V mají respondenti s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Zároveň nejčastěji uváděné bývalé povolání je učitel základních, středních, vysokých či speciálních škol. Tito studenti se nejčastěji zajímají o studium na U3V z důvodu touhy po nových znalostech. V poměrně menším počtu jsou zastoupení účastníci s dokončeným středním a nižším vzděláním. Ti nejčastěji jako svou motivaci ke studiu uvádějí nemožnost studovat v minulosti.

Podmínky přijímání zájemců do vzdělávání Univerzity třetího věku na UK jsou stanoveny následovně: „Program U3V je zpravidla určen zájemcům, kteří dosáhli důchodového věku a mají střední vzdělání s maturitní zkouškou.“ (Opatření rektora č. 39/2017, online)

Otázka spočívá v tom, zdali nemůže toto tvrzení o vzdělání s maturitní zkouškou odlákat potencionální zájemce, kteří mají nižší dosažené vzdělání z důvodu nemožnosti studovat v minulosti.

Zajímavé je, že studium navštěvují z velké části ženy. Z šetření je zřejmé, že ženy volí spíše humanitně zaměřené obory a muži technické.

Průměrný věk účastníků vzdělávání je 70 let. V průměru je mezi respondenty na všech vybraných fakultách UK necelých 22 let rozdíl. Díky velkému věkovému rozdílu je třeba při výuce přizpůsobovat výklad všem účastníkům vzdělávání. Z šetření dále vyplývá, že mezi účastníky vzdělávání je 5% respondentů, kteří jsou stále zaměstnáni.

Věkové požadavky na vstup uchazeče nejsou v kurzech z větší části omezeny. Garanti se přiklánějí k názoru, že věk účastníků nemá negativní vliv na kvalitu kurzů. Ačkoliv se odlišné schopnosti a dovednosti účastníků v průběhu kurzů projevují, pro přednášející není problém individuální přístup. Rozdílný věk spíše přednášky obohacuje o různé myšlenky a zkušenosti.

Na základě odpovědí se ukázalo, že s vyšším věkem a nižším vzděláním je studium pro respondenty náročnější. V kombinaci faktorů se objevil i ten, že snazší studium je pro ty, kteří v minulosti pracovali v podobném oboru či oblasti.

Mezi vybranými účastníky vzdělávání je největší zájem o přednášky kombinované s diskuzí, praktickými činnostmi a exkurzemi. S tím se shodují i odpovědi garantů. Přesto někteří garanti odpovídají, že neznají odpověď na tuto otázku a odkazují na Centrum celoživotního vzdělávání (CŽV).

Kurzy jsou nejčastěji inovovány na základě neformálního rozhovoru s účastníky vzdělávání a jejich projeveného zájmu v kombinaci s cíli a požadavky jednotlivých kurzů. V dalších letech plánuje nadpoloviční většina garantů nové kurzy a další rozvoj vzdělávání U3V. U některých kurzů U3V dokonce došlo k propojení se standardními přednáškami na vysoké škole.

Většina garantů se shoduje, že lektori v jejich kurzech mají požadované kompetence pro práci se seniory. To potvrzuje i hodnocení účastníků vzdělávání, kteří jsou převážně spokojeni s přístupem lektorů ve výuce.

Účastníci studia na vybraných fakultách jsou většinou velmi spokojeni s průběhem studia.

Na Pedagogické fakultě jsou účastníci velmi spokojeni s přednášejícími lektory. Uváděna je i velká spokojenost s plněním počátečního očekávání od studia. Účastníci vzdělávání na PedF se však z části shodují, že nemají všechny potřebné materiály ke studiu. Zmiňovány jsou i velké prostory učeben, kde je špatná akustika a účastníci vzdělávání hůře slyší.

Největší spokojenost účastníků vzdělávání je uváděna u kurzu Hudební místopis, který účastníci nejvíce pravidelně opakují. Menší výtky jsou zaznamenány k úzkému pojetí látky, které je probírané velmi odborně.

Kurz Česká filozofie byl ohodnocen jako nejnáročnější kurz z PedF. Menší výtky jsou k časté improvizaci lektorů, kteří nejsou na přednášku plně připraveni. Jako větší problém označují účastníci v kurzu chybějící materiály, uvádějí, že nemají k dispozici program kurzu.

Na kurzu Kulturní dědictví jsou lektoři pro účastníky nejmenším motivačním prvkem k účasti ve studiu ze všech vybraných kurzů na PedF. Mírné zklamání uvádějí účastníci vzdělávání z příliš úzkého pojetí učiva.

Studium na Přírodovědecké fakultě je uváděno jako nejnáročnější ze všech uvedených fakult UK, přesto jsou účastníci vzdělávání relativně spokojeni s celkovým průběhem studia. Mírné zklamání panuje z odlišného očekávání probírané látky v kurzu, které měli účastníci na začátku studia. Témata přednášek jsou zde leckdy hodnocena jako příliš odborná a lektoři vzdělávání jsou označeni jako nejmenší motivační prvek k účasti ve studiu ze všech uvedených fakult UK.

Účastníci vzdělávání na Matematicko-fyzikální fakultě hodnotí studium pozitivně. Ze všech uvedených fakult UK navštěvují kurzy U3V nejvíce opakovaně a nejvíce se shodují i na pokračování ve studiu v dalším akademickém roce. Menší výtky jsou k častému střídání lektorů, rychlé prezentaci přednášek a špatné akustice ve velkých učebnách.

Přes polovinu všech vybraných účastníků vzdělávání opakuje ten samý kurz nebo navštěvuje jiné kurzy opakovaně, což svědčí o jejich zájmu o studium na U3V UK. Téměř všichni respondenti mají v plánu pokračovat ve studiu v příštím cyklu vzdělávání U3V.

Účastníci vzdělávání celkově vnímají studium na U3V jako kvalitní naplnění času na všech uvedených fakultách UK.

Garanti kurzů z U3V UK uvádějí, že výstupy ze studia evidují v nadpolovičním počtu případů a zajišťují rovněž hodnocení spokojenosti kurzů ze strany účastníků vzdělávání. Naopak více než polovina garantů se nezabývá měřením vzdělávacích výsledků ve svých kurzech. Z připomínek garantů k této oblasti celkového hodnocení kurzů je patrné, že tuto problematiku by mělo zastřešovat Centrum celoživotního vzdělávání UK. Někteří však vůbec netuší, jestli tato formální hodnocení probíhají, mají tedy jen od účastníků ty zpětné vazby, které si sami zajišťují neformálními diskuzemi.

Vybraní garanti na PedF evidují výstupy ze studia v 50% případů, měří vzdělávací výsledky a zajišťují hodnocení kurzů ve 100% případů.

Na ostatních fakultách UK se v průměru evidují výstupy ze studia v 61% případů, měří vzdělávací výsledky v 22% případů a zajišťuje se hodnocení kurzů v 59% případů.

Garanti celkově vnímají vzdělávání U3V jako velký přínos pro společnost. Nejčastěji se shodují na těchto bodech:

- Vzájemné obohacování životními zkušenostmi
- Oboustranný přínos a dobíjení energie, jak pro účastníky vzdělávání, tak i pro přednášející lektory
- Možnost naplnění edukačního snu a dřívějších cílů
- Smysluplné naplnění volného času
- Informační i socializační charakter kurzů (nové vztahy)
- Rozvoj osobnosti
- Terapeutický přínos
- Ekonomická úspora státu v dalších letech – Díky zlepšení psychického i fyzického zdraví účastníků vzdělávání budou účastníci samostatnější a nebudou potřebovat větší pomoc druhých či státu.

Hlavní výzkumné otázky jsou:

I. Existuje koncept kvality vzdělávání třetího věku?

Odpověď: Neexistuje. Na základě zpracovaných dat v teoretické části práce je zjištěno, že v České republice je vysoká variabilita vzdělávání třetího věku. Skutečnost, že vzdělávání třetího věku nemá jednotnou koncepci, nemusí být pokládána za nevýhodu. Vysoká diverzita forem vzdělávání třetího věku může být považována za přednost, protože takto lépe pokryje poptávku společnosti po vzdělávání. Vzdělávání třetího věku spadá do zájmového vzdělávání a vychází tedy ze zájmů a potřeb společnosti. Z důvodu této variability tedy nelze kvalitu vzdělávání třetího věku zkoumat v celé šíři.

Na základě tohoto zjištění se práce zaměřuje na vzdělávání na Univerzitě třetího věku Univerzity Karlovy v Praze se zvláštním zřetelem na Pedagogickou fakultu.

II. Jaká je situace ve vzdělávání třetího věku na Univerzitě Karlově, se zvláštním zřetelem ke studiu U3V na Pedagogické fakultě UK?

Odpověď: Z šetření je zřejmé, že počet účastníků vzdělávání na U3V UK se každoročně zvyšuje. Garanti z Pedagogické fakulty se shodují na stálém zvyšování účastníků vzdělávání ve svých kurzech.

Nejvyšší účast ve vzdělávání na U3V UK mají respondenti s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Zároveň nejčastěji uváděné bývalé povolání je učitel základních, středních, vysokých či speciálních škol. V poměrně menším počtu jsou zastoupení účastníci s dokončeným středním a nižším vzděláním.

Zajímavé je, že účastníky U3K na UK jsou z větší části ženy. Z šetření je zřejmé, že ženy volí spíše humanitně zaměřené obory a muži technické.

Průměrný věk účastníků vzdělávání je 70 let. V průměru je mezi respondenty na všech uvedených fakultách UK necelých 22 let rozdíl. Díky velkému věkovému rozdílu je třeba při výuce přizpůsobovat výklad všem účastníkům vzdělávání.

Z šetření dále vyplývá, že 5% respondentů je stále zaměstnáno.

Účastníci vzdělávání na uvedených fakultách jsou z převážné části velmi spokojeni s průběhem studia, což potvrzuje vysokou spokojenost i s přístupem lektorů ve výuce. Většina účastníků vzdělávání by doporučilo studium na U3V UK svým přátelům a známým.

Na Pedagogické fakultě jsou účastníci velmi spokojeni s přednášejícími lektory. Uváděna je i velká spokojenost s plnění počátečního očekávání od studia. Účastníci vzdělávání na PedF se avšak z části shodují, že nemají všechny potřebné materiály ke studiu. Zmiňovány jsou zbytečně velké prostory učeben, ve kterých je špatná akustika.

Největší spokojenost účastníků vzdělávání je uváděna v kurzu Hudebního místopisu, který účastníci nejvíce pravidelně opakují. Menší výtky jsou zaznamenány k úzkému pojetí látky, která je leckdy probíraná příliš odborně.

Kurz České filozofie byl ohodnocen jako nejnáročnější kurz z PedF. Menší výtky jsou k časté improvizaci lektorů, kteří nejsou na přednášku plně připraveni. Jako větší problém označují účastníci v kurzu chybějící materiály, uvádějí, že nemají k dispozici program kurzu.

Na kurzu Kulturního dědictví jsou lektori pro účastníky nejmenším motivačním prvkem k účasti ve studiu ze všech vybraných kurzů na PedF. Mírné zklamání uvádějí účastníci z příliš úzkého pojetí učiva.

Studium na Přírodovědecké fakultě je uváděno jako nejnáročnější ze všech uvedených fakult UK, přesto jsou účastníci vzdělávání relativně spokojeni s celkovým průběhem studia. Mírné zklamání panuje z odlišného očekávání probírané látky v kurzu, které měli účastníci na začátku studia. Témata přednášek jsou zde hodnocena jako příliš odborná a lektori vzdělávání jsou označeni jako nejmenší motivační prvek k účasti ve studiu ze všech uvedených fakult UK.

Účastníci vzdělávání na Matematicko-fyzikální fakultě hodnotí studium pozitivně. Ze všech uvedených fakult UK navštěvují kurzy U3V nejvíce opakovaně a nejvíce se shodují i na pokračování ve studiu v dalším akademickém roce. Menší výtky jsou k častému střídání lektorů, rychlé prezentaci přednášek a špatné akustice ve velkých učebnách.

Přes polovinu všech účastníků vzdělávání opakuje tentýž kurz nebo navštěvuje jiné kurzy opakovaně, což svědčí o jejich zájmu o studium na U3V UK a téměř všichni mají v plánu pokračovat ve studiu i v příštím cyklu vzdělávání. Opakované navštěvování kurzů U3V je možno zařadit do faktoru spokojenosti respondentů a lze ho pokládat i za faktor kvality kurzů.

Účastníci vzdělávání celkově vnímají studium na U3V jako kvalitní naplnění volného času na všech uvedených fakultách UK. U některých kurzů U3V dokonce došlo k propojení se standardními přednáškami na vysoké škole, což může být považováno za jednu z funkcí mezigeneračního vzdělávání.

Garanti na PedF evidují výstupy ze studia v 50% případů, měří vzdělávací výsledky a zajišťují hodnocení kurzů ve 100% případů.

Vybraní garanti z ostatních fakult UK v průměru evidují výstupy ze studia v 61% případů, měří vzdělávací výsledky v 22% případů a zajišťují hodnocení kurzů v 59% případů.

Z připomínek garantů k této oblasti celkového hodnocení kurzů je patrné, že tuto problematiku by mělo zastřešovat CŽV. Někteří z garantů však vůbec netuší, jestli tato formální hodnocení probíhají, mají tedy od účastníků jen ty zpětné vazby, které si sami zajišťují neformálními diskuzemi.

Účastníci vzdělávání na uvedených fakultách jsou z převážné části velmi spokojeni s průběhem studia, což potvrzuje vysokou spokojenost i s přístupem lektorů ve výuce. Většina účastníků vzdělávání by doporučila studium na U3V UK svým přátelům a známým.

III. Jak může management vzdělávání přispět ke kvalitě U3V?

Odpověď: Tím, že se zatím nepodařilo vytvořit nástroje pro objektivní měření kvality vzdělávání, jsou jediným způsobem, jak zjistit kvalitu vzdělávání, způsoby evaluace založené na subjektivním hodnocení vzdělávání ze strany účastníků vzdělávání.

Management vzdělávání by měl zajistit, aby byly měřeny vzdělávací výsledky jednotlivých kurzů a garanti těchto kurzů s nimi byli seznamováni. Rovněž by mělo být zajišťováno formální hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání. Na základě získaných názorů účastníků vzdělávání by garanti a lektoři mohli lépe přizpůsobovat výklad jejich požadavkům. Ze strany managementu vzdělávání by měly být zajišťovány podmínky, které odpovídají potřebám účastníků vzdělávání (viz. Doporučení managementu). Management by dále měl podporovat a motivovat guaranty a lektory v jejich práci. Celkově by práce garantů i lektorů na U3V UK měla být více docenována.

Doporučení pro praxi:

Z šetření je patrné, že vzdělávání na univerzitách třetího věku UK se nejvíce účastní ženy a účastníci vzdělávání s dokončeným vysokoškolským vzděláním. U3V by se mělo snažit více zapojit do vzdělávacího procesu muže a jedince s nižším vzděláním, kteří neměli možnost se vzdělávat v minulosti. Použity mohou být viditelnější reklamy např. v různých časopisech s televizními programy, které by obsahovaly informace o možnostech a výhodách studia na U3V. Jedná se o tzv. "nalákání" zájemců ke studiu, např.:

Co Vám přinese vzdělávání na naší univerzitě?

Získáte nové poznatky z oblastí, o které se zajímáte, i nové přátele na celý život. Můžete sdílet své myšlenky s kolegy a vzájemně se obohacovat svými životními zkušenostmi. Díky vzdělávání budete cítit více energie a radosti ze života. Pořádáme nejenom klasické přednášky, ale i variabilní exkurze a společné výlety.

V případě zájmu o více informací nám prosím napište na náš e-mail nebo se můžete podívat na aktuální nabídku kurzů na našich webových stránkách.

Z šetření dále vyplývá, že nižší dosažené vzdělání účastníků může negativně ovlivnit kvalitu kurzů. Důležité je podotknout, že vzdělávání U3V je zájmového charakteru a mělo by být přístupné všem těm, kteří mají zájem o studium. V kurzech by tedy mohl být ve vstupních požadavcích uveden tzv. ideální posluchač, který by nebyl specifikován dle věku či dosaženého vzdělání, ale dle úrovně znalostí požadovaných v kurzech. V praxi by se jednalo o požadavky na základní či pokročilejší přehled o dané problematice.

Doporučení pro Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze

Z šetření je zřejmé, že účastníci vzdělávání na Pedagogické fakultě jsou z velké části spokojeni s průběhem studia na U3V. Objevují se zde menší výtky k chybějícím materiálům ke studiu. Zmiňovány jsou i zbytečně velké prostory učeben, kde je špatná akustika a účastníci vzdělávání hůře slyší. Nejlepším řešením tohoto problému by bylo zajistit vhodnější prostory. Jestliže však tato varianta není z důvodů kapacity fakulty možná, bylo by vhodné zajistit mikrofony pro hlasitější projev lektorů a pokusit se zlepšit akustiku v místnosti pomocí nábytku a dalšího vybavení.

Na kurzu Hudebního místopisu by účastníci vzdělávání ocenili širší pojetí látky s menší odborností. Kurz České filozofie by mohl být trochu méně náročný a mohl by k němu být lépe dostupný program kurzu, který účastníci nemají v tuto chvíli k dispozici. Na kurzu Kulturního dědictví by také mohlo být v rámci dalších cyklů rozšířeno pojetí probíraných témat.

Doporučení ostatním fakultám Univerzity Karlovy v Praze

Účastníci vzdělávání na Přírodovědecké fakultě hodnotí studium jako nejnáročnější ze všech vybraných fakult UK. Bylo by tedy vhodné snížit na přednáškách odbornost dané látky. Z důvodu mírného zklamání účastníků z jiného očekávání probírané látky, by bylo dobré získat jejich zpětné vazby a přizpůsobit příští cyklus kurzu těmto požadavkům, případně lépe specifikovat náplň kurzu na začátku.

Účastníci vzdělávání na Matematicko-fyzikální fakultě hodnotí studium pozitivně. Menší výtky jsou k častému střídání lektorů, rychlé prezentaci přednášek a rovněž špatné akustice ve zbytečně velké učebně. Účastníci vzdělávání většinou navazují vztah s lektory, a proto pro ně může být časté střídání lektorů matoucí. Bylo by vhodné v rámci možností volit méně lektorů, případně jejich doprovázení garanty kurzů, tak aby účastníci vzdělávání měli vždy k dispozici jednoho člověka, kterého již znají a ke komu mají vytvořenou důvěru. Ohledně rychlé prezentace by bylo dobré, aby se lektori po každém jednom okruhu probírané látky doptávali na to, zdali účastníci výklad stíhají a případně výklad přizpůsobili jejich požadavkům. Co se týká špatné akustiky, doporučení je totéž jako v části Doporučení pro Pedagogickou fakultu UK.

Management vzdělávání společně s garanty kurzů na Přírodovědecké i Matematicko-fyzikální fakultě by měli lépe dohlédnout na měření vzdělávacích výsledků ze studia a zajišťování hodnocení kurzů, protože zpětná vazba může zajistit požadovanou kvalitu vzdělávání.

Doporučení managementu vzdělávání

Garanti kurzů jsou zodpovědní za výběr přednášejících, náplň kurzů, stanovování termínů a komunikaci se všemi účastníky vzdělávání. Stanovení náplně kurzů a výběr přednášejících by mělo probíhat na základě výstupů ze studia, zájmů účastníků vzdělávání o témata a hodnocení jejich spokojenosti.

Z připomínek garantů k této oblasti celkového hodnocení kurzů je patrné, že tuto problematiku by mělo zastřešovat Centrum celoživotního vzdělávání UK. Leckdy však někteří garanti netuší, zdali tato formální hodnocení probíhají a mají od účastníků jen ty zpětné vazby, které si sami zajišťují neformálními diskuzemi.

Management vzdělávání by měl zajistit konání těchto výstupů ze studia i hodnocení spokojenosti účastníků vzdělávání a dohlédnout na to, aby garanti kurzů byli s těmito informacemi obeznámeni.

Výzkum diplomové práce vede k poznatkům, že vzdělávání třetího věku je v dnešní době velmi důležité, a to nejen pro rozvoj člověka jako jednotlivce, ale i pro celou společnost. Vzdělávání seniorů má pozitivní vliv na udržení jejich psychického a fyzického zdraví, díky čemuž budou delší dobu schopní postarat se sami o sebe a nezatěžovat své okolí či stát.

Diplomová práce je určena především pro potřeby Univerzity třetího věku na Karlově Univerzitě v Praze, dále vzdělavatelům dospělých a seniorů a jejich managementu vzdělávání. Měla by oslovit realizátory celoživotního vzdělávání a odborníky z oblasti gerontagogiky a gerontologie.

6 Seznam použitých informačních zdrojů

1. BENEŠOVÁ, Dana, 2014. *Gerontagogika*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. 136 s. ISBN: 978-80-7452-039-6.
2. BENEŠ, Pavel, BRDLIČKA, Bořivoj, CIHELNÍK, Simon, ČERNOCHOVÁ, Miroslava, DROŽ, Ladislav, FIALOVÁ, Irena, LEIPERT, Jiří, NOVÁK, Jaroslav, PROCHÁZKA, Josef, PUMPR, Václav, RAMBOUSEK, Vladimír, SIŇOR, Stanislav, SLAVÍK, Jan, SMETÁČEK, Vladimír, ŠTÍPEK, Jiří, ŠVECOVÁ, Milada, 2005. *Vzdělávání pro život v informační společnosti II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 238 s. ISBN 80-7290-202-4.
3. ČÍPOVÁ, Šárka, DRDLA, Pavel, ŠLANGAL, Radek, TURECKIOVÁ, Michaela, VACÍNOVÁ, Marie, VACÍNOVÁ, Tereza, VETEŠKA, Jaroslav, ZLÁMALOVÁ, Helena, 2011. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých: Andragogika na prahu 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. 200 s. ISBN 978-80-7452-012-9.
4. DISMAN, Miroslav, 2014. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. 372 s. ISBN: 978-80-246-1966-8.
5. DVOŘÁKOVÁ, Miroslava, ŠERÁK Michal, 2016. *Andragogika a vzdělávání dospělých: Vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta. 169 s. ISBN 978-80-7308-694-7.
6. GRUSS, Peter, 2009. *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Portál. 224 s. ISBN: 978-80-7367-605-6.
7. KELLER, Jan, 2010. *Tři sociální světy – Sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Slon. 216 s. ISBN 978-80-7419-031-5.
8. MÜHLPACHR, Pavel, 2004. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. 203 s. ISBN 80-210-3345-2.
9. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007. *Strategie celoživotního učení ČR*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. 92 s. ISBN 978-80-254-2218-2.

10. NAVRÁTIL, Stanislav, MATTIOLI, Jan, 2013. *Vyučování, učení a kvalita vzdělávání pro 21. století*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. 136 s. ISBN 978-80-7452-034-1.
11. PRŮCHA, Jan, VETEŠKA, Jaroslav, 2014. *Andragogický slovník*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing. 320 s. ISBN 978-80-247-4748-4.
12. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
13. SALIVAROVÁ, Jarmila, VETEŠKA, Jaroslav, 2014. *Edukace seniorů v Evropském kontextu – Teoretická aplikační východiska*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. 120 s. ISBN 978-80-7452-102-7.
14. SALIVAROVÁ, Jarmila, VETEŠKA, Jaroslav, ed., 2013. *Vzdělávání dospělých: Příležitosti a úskalí v globalizovaném světě*. Praha: Educa Service. 416 s. ISBN 978-80-87306-12-3.
15. ŠERÁK, Michal, 2009. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál. 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.
16. SHERON, H. Ronald, LUMSDEN D. Barry, 1990. *Introduction to education gerontology: Third Edition*. USA: Hemisphere publishing corporation. 350 s. ISBN 1-56032-039-7.
17. ŠPATENKOVÁ, Naděžda, SMÉKALOVÁ, Lucie, 2015. *Edukace seniorů – Geragogika a gerontodidaktika*. Praha: Grada Publishing. 232 s. ISBN 978-80-247-5446-8.
18. TURECKIOVÁ, Michaela, VETEŠKA, Jaroslav, 2008. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada Publishing. 160 s. ISBN 978-80-247-1770-8.
19. VEBER, Jaromír a kolektiv. 2009. *Management: základy, moderní manažerské přístupy, výkonost a prosperita*. Praha: Management Press. 734 s. ISBN 978-80-7261-200-0.
20. VETEŠKA, Jaroslav, ed., 2014. *Celoživotní učení pro všechny - výzva 21. století: Lifelong learning for all - challenge of 21st century*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. 408 s. ISBN 978-80-7452-047-1.

21. VETEŠKA, Jaroslav, 2017. *Gerontagogika: Psychologicko-andragogická specifika edukace a aktivizace seniorů*. Praha: Česká andragogická společnost. 180 s. ISBN: 978-80-905460-7-3.
22. VETEŠKA, Jaroslav, 2016. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál. 320 s. ISBN 978-80-262-1026-9.
23. WILMOTH, M. Janet, KENNET F. Ferraro. 2013. *Perspectives and Issues: Fourth Edition*. New York: Springer Publishing company. 384 s. ISBN 978-0-8261-0965-1.

Online zdroje:

1. Centrum celoživotního vzdělávání. Informace o centru [online]. Centrum ČŽV [vid. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://www.cczv.cuni.cz/CCZV-11.html>
2. Česká andragogická společnost. *Význam kvalifikací a kompetencí v dalším vzdělávání* [online]. Veteška Jaroslav [vid. 2017-12-18]. Dostupné z: <http://www.andragogika.info/aktuality/blog/vyznam-kvalifikaci-a-kompetenci-v-dalsim-vzdelavani>
3. Český statistický úřad. *Podíl obyvatel ve věkové skupině 0-14 a 65 a více let v letech 1950-2016*. [online]. ČSÚ [vid. 2018-02-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/podil-obyvatel-ve-vekove-skupine-0-14-a-65-a-vice-let-v-letech-1950-2016>
4. Český statistický úřad. *Projekce obyvatelstva (1950-2101)*. [online]. ČSÚ [vid. 2018-02-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/animgraf/projekce_1950_2101/index.html?lang=cz
5. Český statistický úřad. *Očekávaný vývoj průměrného věku obyvatel do roku 2101*. [online]. ČSÚ [vid. 2018-02-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/ocekavany_vyvoj_prumerneho_veku_obyvatel_do_roku_2101
6. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky na období 2015-2020* [online]. 2015. [vid. 2018-02-12]. 85 s. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie/dz-rgs-2015-2020.pdf

7. *Memorandum celoživotního učení*. Pracovní materiál Evropské komise [online]. Zpravodaj, 2001, příloha II/2001 [vid. 2018-02-12]. 28 s. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2001/ZP01PIIa.pdf>
8. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. *Národní program přípravy na stárnutí na období 2013 až 2017* [online]. Týdeník školství [vid. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/13113>
9. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. *Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013 až 2017* [online]. 2013 [vid. 2018-02-20]. 25 s. ISBN 978-80-7421-111-9. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/21725>
10. Opatření rektora č. 39/2017, *Podmínky přijímání zájemců, pravidla uskutečňování a organizace programu celoživotního vzdělávání Univerzita třetího věku* [online]. Zima Tomáš. [vid. 2018-02-12]. 2017. Dostupné z: <https://www.cuni.cz/UK-8290.html>
11. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. 2014 [vid. 2018-02-12]. 52 s. Dostupné z: http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf
12. *Stárnutí se nevyhneme*. [online]. Štyglerová, Terezie, Němečková, Michaela, Šimek, Miroslav. [vid. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ea002b5947>
13. *Výroční zprávy o činnosti a hospodaření Univerzity Karlovy* [online]. Univerzita Karlova. [vid. 2018-04-07]. Dostupné z: <https://www.cuni.cz/UK-8533.html>
14. *What is educational management?* Learn.org [online]. [vid. 2018-04-15]. Dostupné z: http://learn.org/articles/What_is_Educational_Management.html

7 Seznam příloh

Příloha 1: Dotazník pro účastníky vzdělávání

Příloha 2: Dotazník pro garanty kurzů

Příloha 1: Dotazník pro účastníky vzdělávání

Dobrý den,

Jmenuji se Soňa Kalousková a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího magisterského studia oboru Management vzdělávání na Pedagogické fakultě Univerzity Karlova v Praze.

Zpracovávám diplomovou práci na téma Vzdělávání třetího věku: jeho potřebnost, kvalita a rozvoj a velmi ráda bych Vás požádala o vyplnění anonymního dotazníku. Ten bude podkladem pro zpracování praktické části mé diplomové práce, která je zaměřena na kvalitu studia na univerzitách třetího věku.

Všechny poskytnuté údaje budou sloužit pouze ke studijním účelům.

Děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.

Bc. Soňa Kalousková, DiS., studentka

Prosím, uvádějte pouze **jednu** odpověď, kterou zakroužkujete nebo ji dopište:

1. Jak jste se o možnostech studia na univerzitě třetího věku dozvěděl/a?

- a) ze školy
- b) ze sdělovacích prostředků (např. novin, televize, rádia)
- c) od známých, příbuzných
- d) z internetu
- e) jiné, uveďte.....

2. Uveďte hlavní důvod, proč jste se rozhodl/a pro studium na U3V?

- a) vyplnění volného času
- b) touha po nových znalostech
- c) získání nových společenských kontaktů
- d) vynahrazení nemožnosti studovat v minulosti
- e) snaha být začleněn do společnosti
- f) jiná možnost.....

3. Jaký kurz studujete?

.....

4. Jak jste spokojen/a s tématy přednášek?

- a) témata jsou zajímavá a kvalitní
- b) témata jsou průměrná
- c) témata jsou nezajímavá
- d) zajímavá, ale příliš odborná

5. Jaký způsob výuky Vám vyhovuje?

- a) přednáška
- b) přednáška s následnou diskusí
- c) aktivní praktická činnost
- d) kombinace přednášek s praktickými cvičeními
- e) exkurze
- f) debata s odborníkem
- g) vlastní tvorba
- h) jiný, uveďte .....

6. Jste spokojen/a s přístupem lektorů ve výuce?

- a) ano, uveďte proč.....
- b) spíše ano, uveďte proč.....
- c) spíše ne, uveďte proč .....
- d) ne, uveďte proč .....

7. Máte dostatek prostoru na Vaše dotazy?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

8. Jsou pro Vás lektori motivačním prvkem k účasti v kurzu?

- a) ano
- b) ne

9. Jak hodnotíte náročnost studia?

- a) velmi náročné
- b) spíše náročné
- c) spíše nenáročné

d) nenáročné

10. Naplňuje studium kurzu Vaše celkové očekávání?

a) ano, velmi

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

11. Jsou poskytované znalosti aktuální?

a) ano, velmi

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne, jsou zastaralé

12. Poskytuje Vám univerzita materiály ke studiu?

a) ano, všechny potřebné

b) ano, částečně

c) ne

13. Líbí se Vám prostředí, ve kterém probíhá výuka?

a) ano, velmi

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

14. Jak studium hodnotíte?

a) velmi pozitivně

b) spíše pozitivně

c) spíše záporně

d) velmi záporně

15. Vnímáte Vaše studium jako kvalitní naplnění času?

a) ano, velmi

b) spíše ano

c) spíše ne

d) ne

16. Navštěvoval/a jste již nějaký jiný kurz na univerzitě dříve?

- a) ano, jaký obor .....
- b) ne

17. Navštěvoval/a byste rád/a i příští cyklus vzdělávání na univerzitě?

- a) ano, jaký obor.....
- b) spíše ano, jaký obor.....
- c) spíše ne, uveďte proč.....
- d) určitě ne, uveďte proč.....

18. Doporučil/a byste studium na univerzitě známému?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

19. Jste

- a) muž
- b) žena

20. Váš věk: .....

21. Jste nyní v důchodu?

- a) ano
- b) ne

22. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) vyučen/a bez maturity
- c) vyučen/a s maturitou
- d) střední škola
- e) vyšší odborná škola
- f) vysoká škola

23. Jakou profesi jste vykonával/a před nástupem na univerzitu nebo stále vykonáváte?

.....

Příloha 2: Dotazník pro garanty kurzů

Dobrý den,

Jmenuji se Soňa Kalousková a jsem studentkou 2. ročníku navazujícího magisterského studia oboru Management vzdělávání na Pedagogické fakultě Univerzity Karlova v Praze.

Zpracovávám diplomovou práci na téma Vzdělávání třetího věku: jeho potřebnost, kvalita a rozvoj a velmi ráda bych Vás požádala o vyplnění anonymního dotazníku. Ten bude podkladem pro zpracování praktické části mé diplomové práce, která je zaměřena na kvalitu studia na univerzitách třetího věku.

Všechny poskytnuté údaje budou sloužit pouze ke studijním účelům.

Děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.

Bc. Soňa Kalousková, Dis., studentka

Prosím, uvádějte pouze **jednu** odpověď, kterou zakroužkujete nebo ji dopíšete:

- 1. Kolik studentů navštěvuje Váš kurz v akademickém roce 2017/2018? .....**
- 2. Navyšují se počty studentů ve srovnání s minulými lety?**
  - a) ano
  - b) počet zůstává zhruba stejný
  - c) počet se snižuje
- 3. Předpokládáte opakování kurzu i v příštím akademickém roce?**
  - a) ano, z důvodu .....
  - b) ne, z důvodu .....
- 4. Jaké jsou vstupní požadavky na vzdělání uchazeče ve Vašem kurzu?**
  - a. základní
  - b. vyučení bez maturity
  - c. vyučení s maturitou
  - d. střední škola s maturitou
  - e. vyšší odborné vzdělání
  - f. vysokoškolské vzdělání

- 5. Myslíte si, že může ovlivnit nejvyšší získané vzdělání účastníků kvalitu kurzů?**
- a) ano, uveďte proč.....
- b) ne, uveďte proč.....
- 6. Jaké jsou vstupní požadavky na věk uchazeče ve Vašem kurzu?**
- a) od 55 let
- b) od 60 let
- c) od 65 let
- d) musí být v důchodu
- e) není omezeno
- 7. Projevuje se věk účastníků kurzu na jeho průběhu?**
- a) ano, uveďte jak.....
- b) ne
- 8. Může heterogenita účastníků z hlediska jejich věku ovlivnit jejich průběh kurzu?**
- c) ano, uveďte jak.....
- d) ne
- 9. Kde zveřejňujete informace o možnostech studia?**
- a) na stránkách školy
- b) ve sdělovacích prostředcích (např. noviny, televize, rádia)
- c) na internetu
- d) jiné, uveďte.....
- 10. Evidujete nějaké výstupy ze studia?**
- a) ano, jaké .....
- b) ne
- 11. Měříte vzdělávací výsledky z kurzů?**
- a) ano, jak .....
- b) ne
- 12. Zajišťujete autoevaluaci kurzů?**
- a) ano, jak .....
- b) Ne

13. Získáváte názory na hodnocení kurzů od účastníků vzdělávání?

- a) ano, prostřednictvím.....
- b) ne
- c) ne, ale plánujeme (kdy a jakou formou) .....

14. Mají lektori požadované kompetence pro práci se seniory?

- a) ano
- b) ne

15. O jaký způsob výuky projevují studenti největší zájem?

- a) přednáška
- b) přednáška s následnou diskusí
- c) aktivní praktická činnost
- d) kombinace přednášek s praktickými cvičeními
- e) exkurze
- f) debata s odborníkem
- g) vlastní tvorba účastníků
- h) jiný, uveďte .....

16. Inovujete kurzy v závislosti:

- a) na jejich hodnocení studenty
- b) v souladu se studentskými požadavky
- c) jiné .....

17. Plánujete nové kurzy a rozvoj vzdělávání na U3V v dalších letech?

- a) ano, upřesněte.....
- b) ne

18. Na základě čeho vybíráte témata nebo zaměření kurzů?

.....

19. Jak vnímáte význam vzdělávání prostřednictvím U3V?

.....

20. Na jaké fakultě UK působíte? (není povinné)

.....

8 Seznam grafů

Graf č. 1: Podíl obyvatel ve věkové skupině 0-14 a 65 a více let v letech 1950-2016

Graf č. 2: Projekce obyvatelstva k r. 1950

Graf č. 3: Projekce obyvatelstva k r. 2018

Graf č. 4: Projekce obyvatelstva k r. 2050

Graf č. 5: Projekce obyvatelstva k r. 2100

Graf č. 6: Očekávaný vývoj průměrného věku obyvatel do roku 2101

Graf č. 7: Otázka č. 1: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 8: Otázka č. 1: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 9: Otázka č. 2: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 10: Otázka č. 2: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 11: Otázka č. 4: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 12: Otázka č. 4: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 13: Otázka č. 5: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 14: Otázka č. 5: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 15: Otázka č. 6: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 16: Otázka č. 6: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 17: Otázka č. 7: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 18: Otázka č. 7: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 19: Otázka č. 8: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 20: Otázka č. 8: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 21: Otázka č. 9: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 22: Otázka č. 9: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 23: Otázka č. 10: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 24: Otázka č. 10: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 25: Otázka č. 11: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 26: Otázka č. 11: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 27: Otázka č. 12: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 28: Otázka č. 12: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 29: Otázka č. 13: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 30: Otázka č. 13: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 31: Otázka č. 14: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 32: Otázka č. 14: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 33: Otázka č. 15: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 34: Otázka č. 15: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 35: Otázka č. 16: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 36: Otázka č. 16: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 37: Otázka č. 17: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 38: Otázka č. 17: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 39: Otázka č. 18: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 40: Otázka č. 18: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 41: Otázka č. 19: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 42: Otázka č. 19: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 43: Otázka č. 21: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 44: Otázka č. 21: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 45: Otázka č. 22: Pedagogická fakulta (%)

Graf č. 46: Otázka č. 21: Porovnání fakult U3V UK (%)

Graf č. 47: Otázka č. 2: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 48: Otázka č. 3: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 49: Otázka č. 4: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 50: Otázka č. 5: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 51: Otázka č. 6: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 52: Otázka č. 7: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 53: Otázka č. 8: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 54: Otázka č. 9: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 55: Otázka č. 10: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 56: Otázka č. 10: Garanti kurzů U3V UK (%) – Detail

Graf č. 57: Otázka č. 11: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 58: Otázka č. 11: Garanti kurzů U3V UK (%) - Detail

Graf č. 59: Otázka č. 12: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 60: Otázka č. 12: Garanti kurzů U3V UK (%) - Detail

Graf č. 61: Otázka č. 13: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 62: Otázka č. 13: Garanti kurzů U3V UK (%) - Detail

Graf č. 63: Otázka č. 14: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 64: Otázka č. 15: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 65: Otázka č. 16: Garanti kurzů U3V UK (%)

Graf č. 66: Otázka č. 17: Garanti kurzů U3V UK (%)